

*Załącznik do uchwały nr XVI/125/2015
Rady Gminy Czosnów z dnia 30 grudnia 2015 roku*

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CZOSNÓW NA LATA 2015-2025

przygotowana na zlecenie Gminy Czosnów

Gmina Czosnów
ul. Gminna 6, 05-152 Czosnów

Wykaz najczęściej używanych skrótów

EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
NSRO	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
MIR/MRR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (dawniej MRR)
MSP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NSS	Narodowa Strategia Spójności
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PWW	Podstawy Wsparcia Wspólnoty
SIMIK	System Informatycznego Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności
RPO	Regionalny Program Operacyjny
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
SWOT	Analiza czynników rozwojowych - mocnych i słabych stron podmiotu analizy oraz szans i zagrożeń wynikających z wpływu otoczenia.
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
WOF	Warszawski Obszar Funkcjonalny
PGN	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
KPN	Kampinoski Park Narodowy
OMW	Obszar Metropolitalny Warszawy

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. PROCEDURA OPRACOWYWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY CZOSNÓW NA LATA 2015-2025	6
3. ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWOJU GMINY CZOSNÓW NA LATA 2015-2025	7
4. PODSTAWOWY POTENCJAŁ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY GMINY CZOSNÓW – ANALIZA OGÓLNYCH UWARUNKOWAŃ ROZWOJU GMINY CZOSNÓW NA TLE PODOBNYCH GMIN W REGIONIE	12
4.1. POTENCJAŁ POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO GMINY	12
4.2. ŚRODOWISKO NATURALNE	14
4.3. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY	17
4.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	23
4.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	31
4.6. POTENCJAŁ RYNKU PRACY	38
4.7. POTENCJAŁ GOSPODARCZY	39
4.8. TURYSTYKA I PROMOCJA GMINY	43
5. ANALIZA SWOT GMINY CZOSNÓW	47
6. WIZJA ROZWOJU (CEL GENERALNY)	61
7. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE (OBSZARY PRIORYTETOWE STRATEGII)	67
8. PROGRAMY OPERACYJNE	70
9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	77
10. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI	77
11. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA	91
12. SPIS MAP, TABEL, WYKRESÓW	96

1. Wstęp

Proces planowania strategicznego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania gminą/powiatem. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą się pojawić w niedalekiej przyszłości by odpowiednio wcześniej zacząć im przeciwdziałać. Opracowany plan strategiczny (strategia) umożliwi uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów ad hoc, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w oczekiwany ciąg przyczynowo-skutkowy. Strategia rozwoju Gminy Czosnów pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju; jest to niesłychanie ważna przesłanka i uzasadnienie przy ubieganiu się o środki zewnętrzne, w tym o środki w ramach polityki strukturalnej UE.

Polityka rozwoju (wg znowelizowanej ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju) to zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenie nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej i lokalnej. Polityka rozwoju obejmuje węzłowe obszary tematyczne, zarówno te będące w zakresie odpowiedzialności poszczególnych resortów, jak i te, które są obszarami ponadresortowymi. Na politykę rozwoju składają się więc polityki publiczne odnoszące się do poszczególnych sektorów oraz dziedzin, regionów i przestrzeni. Istotne dla realizacji polityki rozwoju jest zapewnienie, aby wszystkie polityki publiczne były spójne względem siebie, a ich zakresy się uzupełniały. Politykę rozwoju prowadzi Rada Ministrów oraz jednostki samorządu terytorialnego (w tym wojewódzkie, powiatowe, gminne) w ramach ich kompetencji na podstawie strategii rozwoju, przy pomocy programów służących osiągnięciu celów strategicznych z wykorzystaniem środków publicznych.

Strategia opracowana w partnerstwie z różnymi jednostkami i organizacjami oraz angażująca społeczność lokalną, pozwala na wypracowanie kierunków działań zgodnych z oczekiwaniami tej społeczności. Tym samym nie funkcjonuje jako „dokument władzy lokalnej”, ale stanowi podstawę koordynacji działań różnych podmiotów tak, by uzupełniały się wzajemnie, a ich działania miały efekt synergiczny. Aby mieszkańcy identyfikowali się ze strategią musi ona zawierać wspólną wizję co do kierunków i form rozwoju społeczności lokalnej. Odpowiednio przeprowadzony proces opracowania strategii buduje więc system, w którym mieszkańcy, instytucje i podmioty władzy podejmują wspólne działania na rzecz rozwoju gminy, nawiązując dialog w układzie władza – społeczność lokalna. Jest to o tyle istotne, bowiem zakres strategii nie powinien ograniczać się jedynie do tych obszarów, które

ustawowo leżą w kompetencjach gminy; lecz ujmować zagadnienia rozwoju w ujęciu całościowym (obszar i zamieszkująca go ludność).

Strategia jest dokumentem długookresowym, określającym generalny kierunek działania gminy oraz przedstawiającym metody i narzędzia jego wdrażania. Ze względu na swój otwarty charakter (możliwość aktualizacji i zmian) proces planowania strategicznego pozwala na elastyczne dostosowywanie i korygowanie celów w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania. Dlatego strategia nie jest dokumentem "samym dla siebie", ale stanowi instrument prowadzonej polityki rozwoju gminy.

Strategii rozwoju lokalnego uzyskały usankcjonowanie prawne w ustawie z dnia 24 stycznia 2014r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2014 poz. 379). Ustawodawca stwierdza:

- W Art. 2.: „...Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju oraz spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej, w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej...”
- W Art. 3. „...Politykę rozwoju prowadzą:
 - 1) w skali kraju - Rada Ministrów;
 - 2) w skali regionu - samorząd województwa;
 - 3) w skali lokalnej - samorząd powiatowy i gminny...”
- W Art. 4. „...1. Politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju...”,
- W art. 9 : „Strategiami rozwoju są:
 - ❖ strategia rozwoju kraju;
 - ❖ strategię sektorowe;
 - ❖ strategię rozwoju województw, o których mowa w art.11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. Z 2001 r. Nr 142, poz 1590, z późn. zm.);
 - ❖ strategię rozwoju lokalnego, w tym strategię rozwoju powiatów oraz strategię rozwoju gmin...”

Nieuniknioną częścią opracowania strategii rozwoju Gminy Czostków na lata 2015-2025 jest korzystanie z następujących danych wyjściowych:

- dane liczbowe ze statystyki bieżącej i spisów powszechnych,
- dostępne opracowania i raporty dotyczące gminy,
- dostępne opracowania i raporty dotyczące województwa mazowieckiego,

- dostępne opracowania i analizy badające tendencje na poziomie krajowym.

2. Procedura opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025

Inicjatorem i koordynatorem działań mających na celu opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 były władze samorządowe Gminy Czosnów. Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 zakładało m.in. spotkania zespołu horyzontalnego do spraw strategii rozwoju Gminy Czosnów oraz konsultantów z mieszkańcami gminy oraz przedstawicielami środowisk społecznych i gospodarczych. Zapewnienie odpowiedniej komunikacji pomiędzy podmiotami włączonymi w przygotowanie Strategii Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 oraz aktywna ich partycypacja w pracach nad strategią były możliwe dzięki powołaniu wspomnianego zespołu horyzontalnego do spraw strategii rozwoju Gminy oraz zaangażowaniu Wójta Gminy Czosnów i pracowników Urzędu Gminy.

Zarządzeniem nr 14/2015 Wójta Gminy Czosnów z dnia 2 marca 2015 r. Wójt Gminy powołał zespół horyzontalny do spraw strategii rozwoju Gminy Czosnów. Praca nad strategią podzielona została na trzy etapy: **etap przygotowania, etap diagnozowania i etap projektowania**. Na każdym etapie, Urząd Gminy, zespół horyzontalny oraz konsultanci współpracowali z osobami zainteresowanymi włączeniem odnośnych, własnych projektów do strategii. Urząd Gminy wraz z konsultantami odpowiedzialny był za zarządzanie procesem planowania, którego efektem stało się ostatecznie opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025. W trakcie etapu diagnozowania przeprowadzona została analiza faktograficzna oraz jakościowa aktualnej sytuacji demograficznej, społecznej i gospodarczej w gminie.

W trakcie etapu projektowania strategii, na który złożyły się prace warsztatowe zespołu horyzontalnego, konsultantów oraz praca indywidualna p. dr Piotra Rutkowskiego (Zastępcy Wójta Gminy) wraz z zespołem z Urzędu Gminy, zebrano, dokonano analizy problemów, celów operacyjnych i strategicznych i w końcu projektów i zadań związanych z dalszym rozwojem gminy. Zapoczątkowany opracowaniem niniejszego dokumentu proces strategicznego planowania rozwoju gminy będzie kontynuowany w przyszłości przy aktywnym udziale podmiotów publicznych oraz partnerów społeczno-gospodarczych rozwoju gminy.

Wprowadzenie zmian do zapisów Strategii Rozwoju Gminy jest możliwe w trybie Zarządzenia Wójta Gminy Czosnów.

3. Założenia strategii rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025

1. Podokresy programowania: 2014-2020 i 2020-2025

Strategia rozwoju odpowiada kolejnemu okresowi programowania rozwoju na lata 2015-2025 z podziałem na dwa podokresy. Pierwszym podokresem są lata 2014 – 2020. Dla tego podokresu przewiduje się opracowanie szczegółowego wykazu zadań i projektów realizacyjnych. Drugim są lata 2020 – 2025 - tu planuje się ogólniejszy zakres opracowania zadań realizacyjnych „Strategii...” z wyszczególnieniem działań i określeniem instytucji oraz podmiotów realizujących i czasu realizacji.

2. Partnerstwo strategii rozwoju

Przygotowanie strategii rozwoju zaplanowano z udziałem partnerów społecznych. Do jej opracowania zostały zaproszone wszystkie zainteresowane strony – „Partnerzy Strategii”. Proces przygotowania strategii rozwoju charakteryzuje się „elastycznością” doboru i uczestnictwa partnerów społecznych w pracach nad tworzeniem strategii rozwoju - w zależności od potrzeb właściwych poszczególnym etapom prac. Postępy prac nad strategią rozwoju były na bieżąco monitorowane przez członków Zespołu, którzy uczestniczą we wspólnych spotkaniach roboczych organizowanych przez Urząd Gminy Czosnów. Na każdym etapie prac nad strategią rozwoju członkowie Zespołu mogli zgłaszać własne uwagi i opinie na temat kierunku prowadzonych prac. Zgłaszane uwagi i wnioski były dyskutowane podczas posiedzeń Zespołu w siedzibie Urzędu Gminy w marcu, kwietniu i maju 2015 r.

W ramach konsultacji z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami itd. Urząd Gminy Czosnów podjął decyzję o przygotowaniu i dystrybucji ankiet tematycznych skierowanych do poszczególnych grup interesariuszy. Ankiety pozwoliły uzyskać opinie mieszkańców gminy na temat najbardziej istotnych problemów, które wymagają rozwiązania w najbliższych latach. Opinie przedsiębiorców i organizacji pozarządowych pozwoliły określić najważniejsze bariery, z którymi na co dzień w swej działalności stykają się na obszarze Gminy Czosnów. Pozwoliły na identyfikację pożądaných kierunków działań, które będą przedmiotem zapisów celów i operacyjnych i zadań realizacyjnych strategii rozwoju Gminy.

3. Cele strategii rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025

- Opracowanie dokumentu, który będzie służył władzom Gminy oraz partnerom społecznym do realizacji zamierzeń w ramach wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych.
- Uzyskanie akceptacji społecznej dla wykazanych w strategii zamierzeń.
- Umożliwienie aplikacji o środki zewnętrzne – w tym głównie z programów Unii Europejskiej.

4. Zakres strategii

Strategia ma na celu wybór strategicznych i operacyjnych kierunków działań (celów strategicznych i operacyjnych) oraz wskazanie konkretnych zadań/projektów służących realizacji przyjętej długookresowej wizji rozwoju Gminy. Oznacza to, że do programu wpisane będą zadania realizowane nie tylko przez gminę - Gmina Czosnów, ale i przez inne uczestniczące w programie podmioty (w tym reprezentowane przez partnerów strategii). Dla wyraźnej identyfikacji celów projektów, a później pomiaru osiągniętych rezultatów zakłada się stosowanie wskaźników jak dla zatwierzonego w lutym 2015 r. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz innych programów operacyjnych.

5. Zasady finansowania strategii:

W części realizacyjnej „Strategii...” zakłada się przyjęcie projektów co do których będzie możliwe określenie sposobu finansowania, a w przypadku założeń współfinansowania zewnętrznego (najczęściej na zasadzie refinansowania kosztów) - zapewnienie wkładu własnego i płynności finansowej. Dotyczy to projektów wnioskowanych przez jednostki budżetowe, partnerów instytucjonalnych i prywatnych.

Wszystkie planowane koszty projektów proponowanych do przyjęcia w dokumencie proponuje się wyrażać w formie wartości brutto. Do szacunku kosztów należałoby przyjąć poziom cen z roku 2015. Oszacowanie kosztów ogranicza się w „Strategii...” do projektów planowanych do realizacji tylko w podokresie 2014-2020.

Zakłada się wysokość dofinansowania środkami z UE maksymalnie do 85% wartości kosztów kwalifikowanych (w zależności od programu operacyjnego).

6. Otwartość strategii rozwoju:

Przyjęto otwartą formułę przygotowywanej strategii rozwoju tj. z możliwością korekt różnych jej elementów w trakcie realizacji. Wynika to z prawdopodobnej konieczności dokonywania częstej aktualizacji „Strategii...” już po jej przyjęciu ze względu na względnie długi okres programowania i przewidywaną zmienność uwarunkowań na poziomie krajowym, regionalnym a nawet lokalnym.

Działania i zadania przy opracowaniu i wdrażaniu Strategii Rozwoju Gminy Czostów

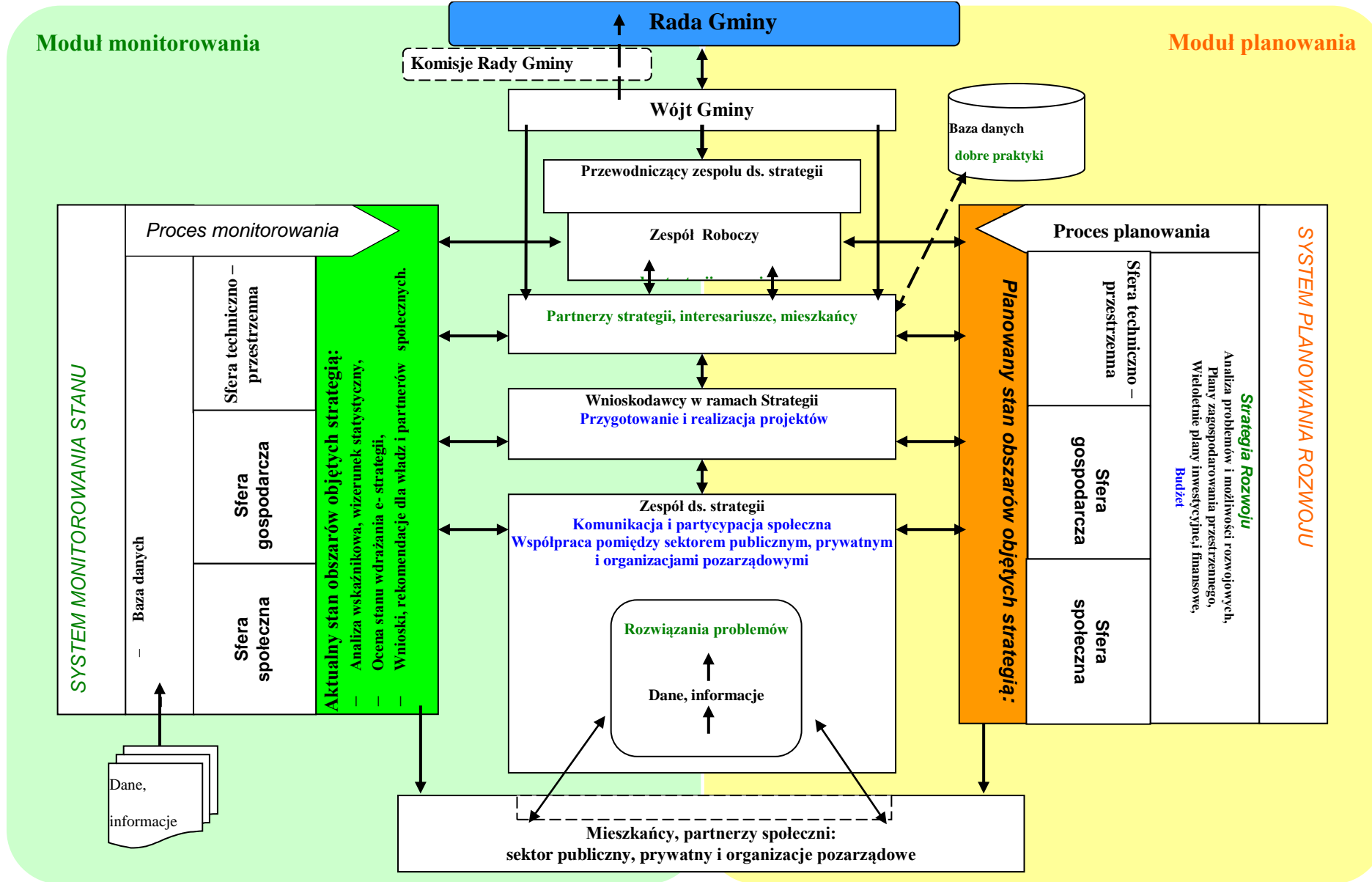
Etapy przygotowania i realizacji Strategii	PROPOZYCJE DZIAŁAŃ WOBEC PRZEDSTAWICIELI PARTNERÓW SPOŁECZNYCH: – sektor biznesu – sektor publiczny – organizacje pozarządowe – pozostali Mieszkańcy	ROLA WŁADZ GMINY		ZADANIA URZĘDU GMINY		SPOSÓB ODDZIAŁYWANIA NA OTOCZENIE
		WÓJT GMINY	Rada Gminy	Odpowiedzialni za komunikację społeczną	Pozostali urzędnicy	
Diagnozowanie stanu GMINY, identyfikowanie problemów. Opracowywana, udostępniana i ocena sytuacji	– Dostęp do informacji diagnostycznych o stanie GMINY w formie pisemnych raportów i danych prezentowanych na stronie WWW – Udział w warsztatach diagnostycznych – Udział w zebraniach Zespołu Horyzontalnego – Wyrażanie opinii poprzez ankiety	– Wyznaczanie komórek i osób odpowiedzialnych za komunikację społeczną i działania PR – Wyznaczanie celów w zakresie komunikacji społecznej i działań PR – Ustalanie zakresu, form i harmonogramu działań komunikacji społecznej i działań PR – Przygotowywanie projektów uchwał w sprawach zakresu, trybu i terminów opracowywania programu – Przyjmowanie raportów – Przyjmowanie i weryfikowanie projektów programu	– Podejmowanie uchwał w sprawach zakresu, trybu i terminów opracowywania Strategii – Akceptowanie raportów – Akceptowanie Strategii	– Prowadzenie bazy danych o partnerach społecznych i realizowanych z ich udziałem działań w ramach Strategii – Utrzymywanie i aktualizowanie strony WWW – Utrzymywanie kontaktu drogą internetową z mieszkańcami – Przygotowywanie harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji – Realizacja działań zgodnie z harmonogramem – Zapewnianie warunków technicznych i lokalowych do spotkań – Opracowywanie wyników spotkań i konsultacji – Przygotowywanie materiałów dla mediów	– Współpraca przy opracowywaniu harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji – Współpraca merytoryczna przy realizacji bieżących działań w zakresie komunikacji zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności – Przygotowywanie informacji i artykułów specjalistycznych oraz prezentacji multimedialnych zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności	– Udostępniane informacji o stanie GMINY i jego walorach w ofercie na stronie www – Publikacje w prasie lokalnej i ogólnopolskiej – Prezentacja GMINY i jej oferty w zewnętrznych bazach danych i portalach internetowych
Planowanie celów, rezultatów i działań Strategii Opracowane, udostępniane i aktualizowane Strategii i WPI	– Dostęp do informacji o planach i koncepcjach władz GMINY – Udział w konsultowaniu i opiniowaniu projektów przygotowywanych przez władze GMINY prezentowanych na stronie www – Udział w warsztatach planistycznych					

	<ul style="list-style-type: none">– Udział w zebraniach Forum Partnerów Strategii (opcjonalnie)			<ul style="list-style-type: none">– Przygotowywanie i udostępnianie prezentacji multimedialnych– Organizowanie wizyt studialnych– Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi– Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych na realizację programów społecznych zgodnych ze strategią		
Przygotowanie projektów i zadań do realizacji Opracowane projekty. Aplikacje o zewnętrzne źródła finansowania, np. UE 2014-2020, PR UE.	<ul style="list-style-type: none">– Udział w pracach zespołów projektowych i zadaniowych					
Realizacja projektów i zadań Zrealizowane zadania i osiągnięte wskaźniki	<ul style="list-style-type: none">– Udział w realizacji projektów i zadań					
Monitorowanie realizacji Strategii Baza danych z danymi zasilającymi, raporty z danymi o osiągniętych wskaźnikach, wnioski i rekomendacje do dalszych działań	<ul style="list-style-type: none">– Dostęp na stronie www do raportów i wniosków z możliwością zgłoszenia (w standaryzowanej formie) swoich ocen i opinii,– Publikacje w mediach– Biuletyny– Spotkania z mieszkańcami					

System planowania i wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Czostów na lata 2015- 2025

4. Podstawowy potencjał społeczno-gospodarczy Gminy Czosnów – analiza ogólnych uwarunkowań rozwoju Gminy Czosnów

Celem niniejszego rozdziału jest próba uchwycenia najważniejszych problemów rozwoju Gminy Czosnów na podstawie analizy danych dotyczących wybranych aspektów sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Czosnów. Rozdział ten nie ma charakteru holistycznego i dotyczy wybranych dziedzin życia gminy. Zamiarem autorów nie było szczegółowe opisanie stanu gminy, lecz ukazanie kluczowych aspektów (trendów) demograficznych, infrastrukturalnych i gospodarczych, które mają wpływ na kształtowanie polityki władz gminy.

4.1. Potencjał położenia geograficznego gminy

Umiejscowienie gminy w województwie i kraju

Gmina Czosnów jest gminą wiejską, leżącą w powiecie nowodworskim w środkowej części województwa mazowieckiego około 16 km (N 52°24' E 20°43') na północ od Warszawy.

Mapa 1: Podział administracyjny – powiat nowodworski

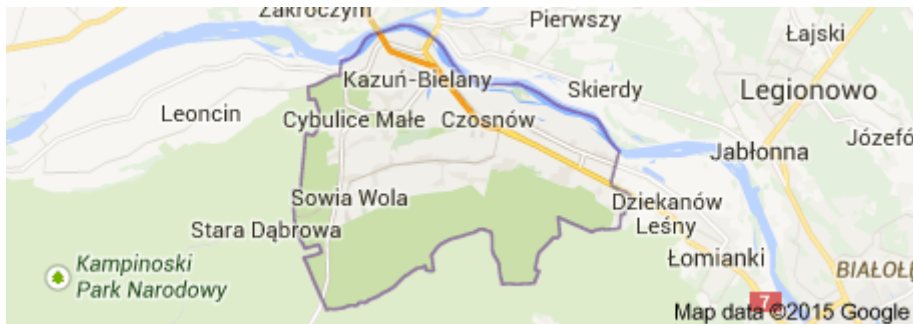
Źródło: www.gminy.pl

Gmina graniczy:

- od zachodu z gminą Leoncin,
- od wschodu z gminą Łomianki
- od północy z rzeką Wisłą, stanowiącą granicę z gminami: Zakroczym, Nowy Dwór Mazowiecki i Jabłonna,
- od południa z gminami Izabelin i Leszno.

Gmina Czosnów usytuowana jest pomiędzy Kampinoskim Parkiem Narodowym i rzeką Wisłą.

Mapa 2: Gmina Czosnów i jej granice

Źródło: <https://www.google.pl/maps/>

Gmina Czosnów jest gminą wiejską o charakterze przemysłowo – rolniczym. Liczy 34 sołectwa. Sieć osadnicza jest bardzo rozdrobniona. Do najludniejszych miejscowości zalicza się: Łomna, Kazuń Nowy Osiedle, Czosnów, Kazuń Nowy, Cybulice Małe, Kazuń Bielany i Kazuń Polski (powyżej 300 mieszkańców), zaś do najmniej zaludnionych: Janów Mikołajówka, Cybulice i Dąbrówka (poniżej 100 mieszkańców).

Mapa 3: Plan Gminy Czosnów

Źródło: Urząd Gminy Czosnów

Atutem gminy Czosnów są niewątpliwie powiązania komunikacyjne – stanowi o tym mała odległość od miasta stołecznego Warszawy oraz Nowego Dworu Mazowieckiego. Głównym

ciągami komunikacyjnymi na terenie tej jednostki samorządu terytorialnego jest droga krajowa nr 7 (Gdańsk – Warszawa – Chyżne) – na północ do węzła „Czosnów” w klasie drogi ekspresowej (S). Na terenie gminy ważnym ciągiem jest droga wojewódzka nr 579 zapewniająca połączenie terminali intermodalnych i baz przeładunkowych położonych w Błoniu, Grodzisku Mazowieckim i Pruszkowie z drogą międzynarodową E77 (DK7). Poza ww. ciągami, przez gminę Czosnów przebiega droga wojewódzka nr 575 – łączy Nowy Dwór Mazowiecki z Wyszogrodem (drogą krajową nr 50). Na terenie gminy znajduje się również pierwsza na północ od Warszawy przeprawa mostowa przez Wisłę.

4.2. Środowisko naturalne

Opis zasobów naturalnych

Gmina Czosnów charakteryzuje się znacznymi obszarami o wysokich wartościach przyrodniczych. Cały obszar gminy Czosnów został objęty różnymi formami ochrony przyrody. Na terenie gminy znajdują się: park narodowy i jego otulina, rezerwy przyrody, obszar chronionego krajobrazu, pomniki przyrody oraz europejskie obszary chronione – Natura 2000. 30% ogólnej powierzchni Gminy to teren Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN), zaś cały jej obszar wchodzi w skład jego otuliny i Warszawskiego Obszaru Chronionego. Gmina jest też ważnym punktem Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - POLSKA. Na terenie Gminy zostały utworzone trzy rezerwy przyrody: Ruska Kępa, Kępy Kazuńskie i Zakole Zakroczymskie. Ponadto jest 10 pomników przyrody oraz wiele okazów drzew cennych ze względów przyrodniczo-krajobrazowych. W ramach europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 powstały dwa rodzaje terenów: obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – Dolina Środkowej Wisły i Puszcza Kampinoska oraz specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) – Puszcza Kampinoska, Forty Modlińskie, Kampinoska Dolina Wisły i Łąki Kazuńskie. Krajobraz gminy nacechowany jest elementami związanymi z dnem doliny Wisły, terasami oraz wydmami - leżącymi głównie w obrębie parku narodowego.

Te cenne walory i zasoby środowiska przyrodniczego niewątpliwie wpływają w znacznym stopniu na kształtowanie i sposób zagospodarowania przestrzennego oraz stawiają określone wymagania dalszemu rozwojowi osadnictwa i działalności gospodarczej. Z racji wysokich walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, Gmina Czosnów jest bardzo atrakcyjna pod względem turystycznym i rekreacyjno-wypoczynkowym, a także mieszkaniowym (liczna nowa zabudowa jednorodzinna). W krajobrazie przestrzennym gminy dominują pola uprawne, grunty orne oraz łąki. Użytki rolne zajmują w gminie ok. 52 % powierzchni gminy. Skupiają się przede wszystkim w północnej i centralnej jej części, gdzie stanowią większe kompleksy przestrzenne. Tereny te występują w mozaice z łąkami i lasami. Rolnictwo nie odgrywa obecnie istotnej roli ze względu na mało korzystne warunki glebowe i rozdrobnienie gospodarstw rolnych a także odchodzenie

od uprawy roli i hodowli na rzecz innych form działalności gospodarczej. Rolnictwo cechuje niska efektywność, co wskazuje na konieczność restrukturyzacji obszarów wiejskich i potrzebę tworzenia warunków do działalności pozarolniczej na tych obszarach. W ostatnich latach obserwujemy wzrost znaczenia gminy jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania. Zabudowa mieszkaniowa – w dominującym stopniu jednorodzinna jest położona wzdłuż ciągów drogowych – układ wsi tzw. ulicówka. Duży obszar gminy w połączeniu z rozproszeniem sieci osadniczej i niskim stanem sieci drogowej wpływa negatywnie na tworzenie lokalnej sieci komunikacyjnej. Procesy rozwojowe w gminie Czosenów, w ostatnich kilkunastu latach, charakteryzowały się dużą dynamiką i jednocześnie występującymi zaległościami w wyposażeniu terenów w infrastrukturę techniczną (kanalizacja, drogi gminne, elektroenergetyka). Ten stan wpływa ujemnie na poziom życia mieszkańców i stan środowiska przyrodniczego.

Opis zasobów kulturowych

Zachowane do dzisiaj dziedzictwo kulturowe gminy Czosenów kształtowało się na przestrzeni całej pisanej historii narodu polskiego. Na dziedzictwo to składa się ukształtowany przez człowieka krajobraz, zabytki kultury materialnej, a także pamięć o ludziach i wydarzeniach. Gmina Czosenów przez wieki była wspólnym domem Polaków oraz mniejszości Niemców i Olendrów, co wiązało się ze zróżnicowaniem wyznaniowym. Do dzisiejszego dnia na terenie gminy znajdują się liczne pozostałości specyficznej kultury osadników holenderskich i niemieckich. Są to m.in. domy i zabudowania gospodarcze, wały przeciwpowodziowe, kanały, nasypy, na których sadowiono budynki. To właśnie Olendrom zawdzięczamy charakterystyczny element mazowieckiego krajobrazu, jakim są rzędy rosochatych ogłowionych drzew.

W gminie Czosenów znajduje się zabytkowy kościół w Łomnie (622015 1059/318/61) z 20.12.1961. Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja w Łomnej to klasycystyczna świątynia wybudowana w 1872 roku według projektu Henryka Marconiego. Wnętrze zawiera ciekawe obrazy będące kopiami dzieł tak wielkich artystów jak Rafael czy Guercina. Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Szkaplerznej w Kazuniu Polskim, wybudowany został w latach 1923-33. Odbudowano go po zniszczeniach wojennych. W kościele znajduje się barokowy krucyfiks z I połowy XVIII wieku. Z kolei w Wierszach znajduje się kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NMP. Jest to współczesny kościół, który posiada ciekawą polichromię z ornamentyką roślinną, a szczególnie roślinnością puszczańską. Został wybudowany w miejscu, w którym spotykali się na modlitwie żołnierze AK i w którym miało miejsce wiele uzdrowień. Również w Wierszach, w lesie znajduje się cmentarz partyzancki z mogiłami 54 żołnierzy AK Grupy "Kampinos". Na cmentarzu umiejscowiona jest urna z ziemią z miejsc gdzie toczyły się walki na

terenie Puszczy oraz tablice ku czci kapelanów zgrupowania, m.in. ks. Stefana Wyszyńskiego ps. „Radwan III”, późniejszego Prymasa Tysiąclecia.

Palmiry to miejsce egzekucji wielu Polaków. Na cmentarzu-mauzoleum znajduje się 2115 grobów ofiar potajemnych egzekucji dokonywanych przez hitlerowców w Puszczy Kampinoskiej w latach 1939–41 i innych podwarszawskich lasach do 1943 r. Spoczywają tu wybitni działacze polityczni i społeczni, naukowcy i intelektualiści, sportowcy, twórcy kultury, męczennicy za wiarę, m.in. marszałek sejmu i czołowy działacz ruchu ludowego Maciej Rataj, wiceprezydent Warszawy Jan Pohoski, olimpijczyk Janusz Kusociński, błogosławiony ks. Zygmunt Sajna. Egzekucje, o których świat nigdy nie miał się dowiedzieć wyszły na jaw dzięki miejscowej ludności oraz gajowemu Adamowi Herbańskiemu.

Na terenie gminy Czosnów znajdują się liczne fortyfikacje związane z Twierdzą Modlin. Jest to najbardziej na południe wysunięta część budowli twierdzy „Modlin” – najciekawszego zabytku budownictwa obronnego. Jest to ufortyfikowane przedmoście kazuńskie, forty pierścienia zewnętrznego twierdzy oraz prochownie („Fort piąty” – Dębina, „Fort szósty” – Małocice, „Fort siódmy” – Cybulice Małe). Twierdza „Modlin” jest unikatowym zespołem budowli fortyfikacyjnych w Europie, co najmniej tej klasy, co francuska twierdza „Verdun”. Jest znaczącym pomnikiem inżynierii wojskowej i sztuki fortyfikacyjnej XIX i XX wieku dzięki wprowadzonym na jej obszarze nowatorskim urządzeniom obronnym. Zachowane do dziś fortyfikacje twierdzy są ponadnarodowym, europejskim dobrem kultury, gdyż w walkach o nią oraz w jej budowie brały udział 4 nacje: Francuzi, Rosjanie, Niemcy i Polacy.

Najcenniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego znajdujące się na terenie gminy Czosnów to:

- 1) obiekty fortyfikacyjne Twierdzy Modlin, XIX w.,
- 2) kościół św. Mikołaja w Łomnej, lata 1870-72, nr rej.1059/318,
- 3) Muzeum Walk i Męczeństwa w Palmirach, które od stycznia 2010 r. nosi nazwę Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry,
- 4) park podworski w Łomnej Las, w ewidencji, objęty strefą ochrony krajobrazu kulturowego.

Do wartości kulturowych gminy należą też:

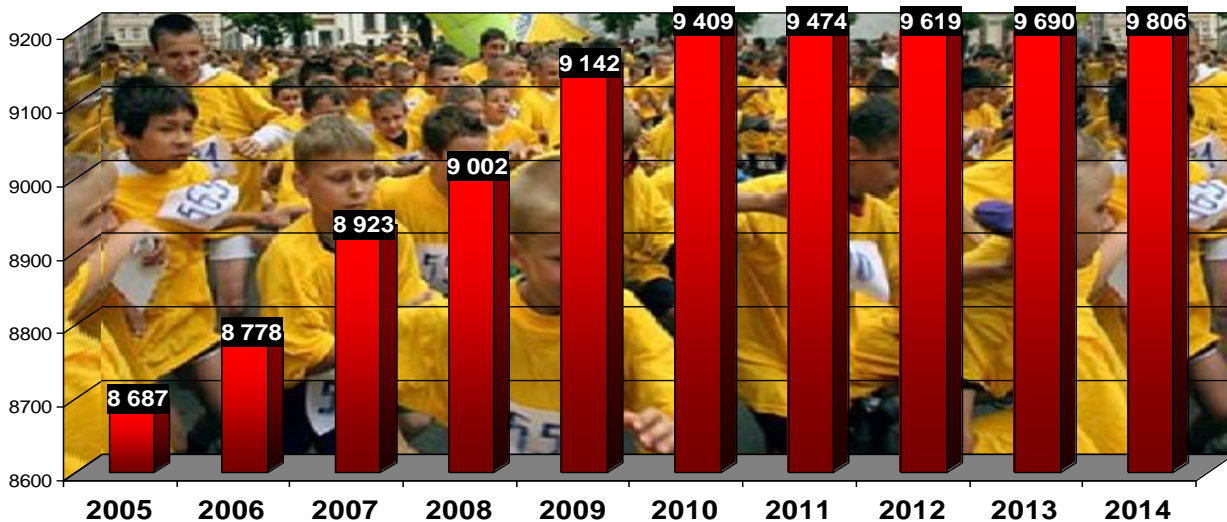
- 1) cmentarz rzymsko-katolicki w Łomnej z 1860 r., ze zbiorową mogiłą wojenną z 1939 r.,
- 2) cmentarz rodowy z kaplicą grobową Trębickich w Łomnej, pocz. XIX w.,
- 3) cmentarz żołnierzy AK poległych w 1944 r. w we wsi Wiersze, z mogiłami 54 partyzantów z grupy „Kampinos”,
- 4) cmentarz rzymsko-katolicki, II poł. XIX w. we wsi Kazuń Bielany,
- 5) cmentarz mennonicki, I poł. XIX w., we wsi Kazuń Nowy,

- 6) dom modlitwy z 1892 r. z działką we wsi Kazuń Nowy, dawny zbór mennonicki, zbudowany w 1892 r. po zniszczeniu na skutek powodzi poprzedniego, powstałego w połowie XIX w.

4.3. Potencjał demograficzny

Według oficjalnych danych GUS na dzień 31 grudnia 2014 roku Gminę Czosnów zamieszkiwało 9.806 osób.

Wykres 1: Liczba mieszkańców Gminy Czosnów w latach 2005-2014

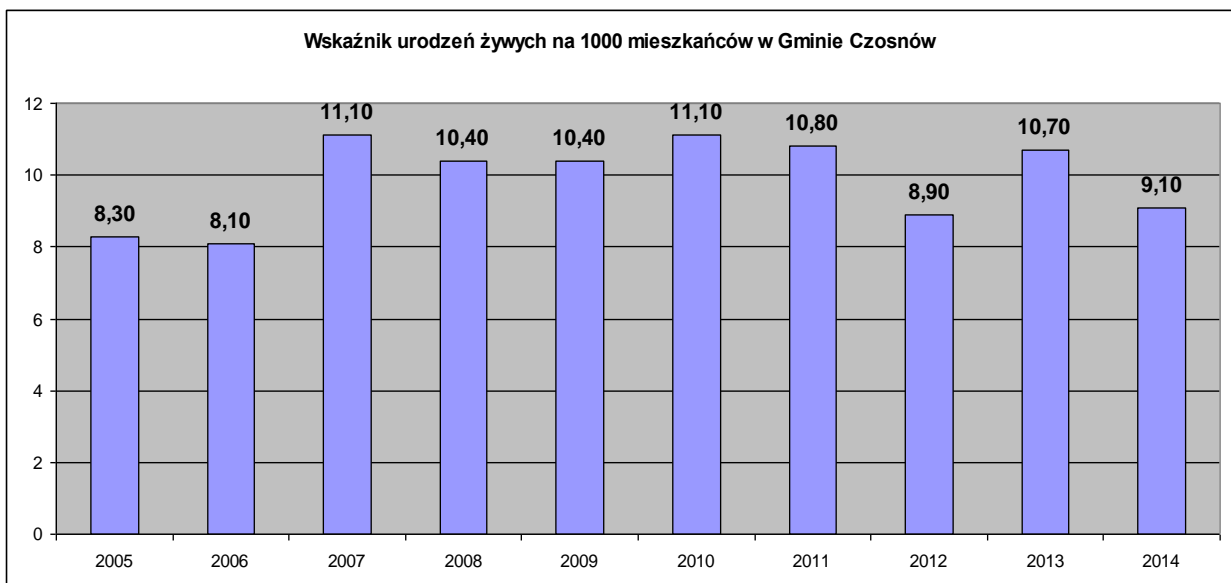
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba mieszkańców Gminy Czosnów w ostatnich kilkunastu latach szybko rosła, a było to szczególnie zauważalne w okresie 2005-2014. W roku 2014 odnotowano, według danych GUS, wzrost liczby mieszkańców do poziomu 9.806 osób. W roku 2014 liczba mieszkańców Gminy Czosnów była aż o 14% wyższa niż w roku 2005. Należy podkreślić, iż dane statystyczne dotyczące liczby mieszkańców Gminy Czosnów w sposób istotny różnią się od stanu faktycznego. Według szacunkowych danych Komendy Policji na obszarze Gminy Czosnów mieszkać miałyby ok. 16.000 mieszkańców. Urząd Gminy szacuje liczbę mieszkańców w granicach 12.000 – 14.000 osób i jest to liczba zdecydowanie bardziej prawdopodobna. Wskazują na to również szacunki oparte o liczbę mieszkań w gminie nawiązujące do wyników NSP. Tak duża rozbieżność pomiędzy danymi GUS a stanem faktycznym wynika z kilku nakładających się na siebie przyczyn. Wymienić tu trzeba przede wszystkim swoistą niechęć, rozpowszechnioną wśród nowych mieszkańców, do meldowania się w Gminie Czosnów. Zaistniała sytuacja ma poważne konsekwencje dla rozwoju gminy i warunków życia w gminie. Przy takiej skali zjawiska (ok.15-20% faktycznych mieszkańców gminy nie jest tu zameldowanych) następuje zasadniczy ubytek dochodów budżetu gminy z tytułu udziału gminy

w podatku od dochodów osób fizycznych. Niemeldujący się tu mieszkańcy zdają się nie być świadomymi związku między wpływami finansowymi do budżetu gminy pochodzącymi z ich podatków, a możliwościami zaspakajania ich podstawowych potrzeb przez lokalne władze samorządowe. Sytuacja ta jest tym bardziej niepokojąca, że potrzeby w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej w gminie Czosnów w zasadzie należałoby oceniać biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców oficjalnie zameldowanych. Rozbieżności w tym względzie najlepiej pokazuje fakt, iż spośród ogółu dzieci uczących się w tutejszych szkołach podstawowych ok. 15% nie jest w Gminie Czosnów zameldowanych.

Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców Gminy Czosnów w roku 2014 jest wyższy od analogicznych danych z lat wcześniejszych. Biorąc pod uwagę odnotowywane w gminie wzrastające dodatnie saldo migracji, wysoki wskaźnik przyrostu naturalnego i utrzymujące się zainteresowanie osiedlaniem na obszarze gminy, tendencja ta będzie się utrzymywać. Średnio w 2014 roku na 1000 mieszkańców odnotowano tu 9,1 urodzeń żywych.

Wykres 2: Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców Gminy Czosnów w latach 2005-2014

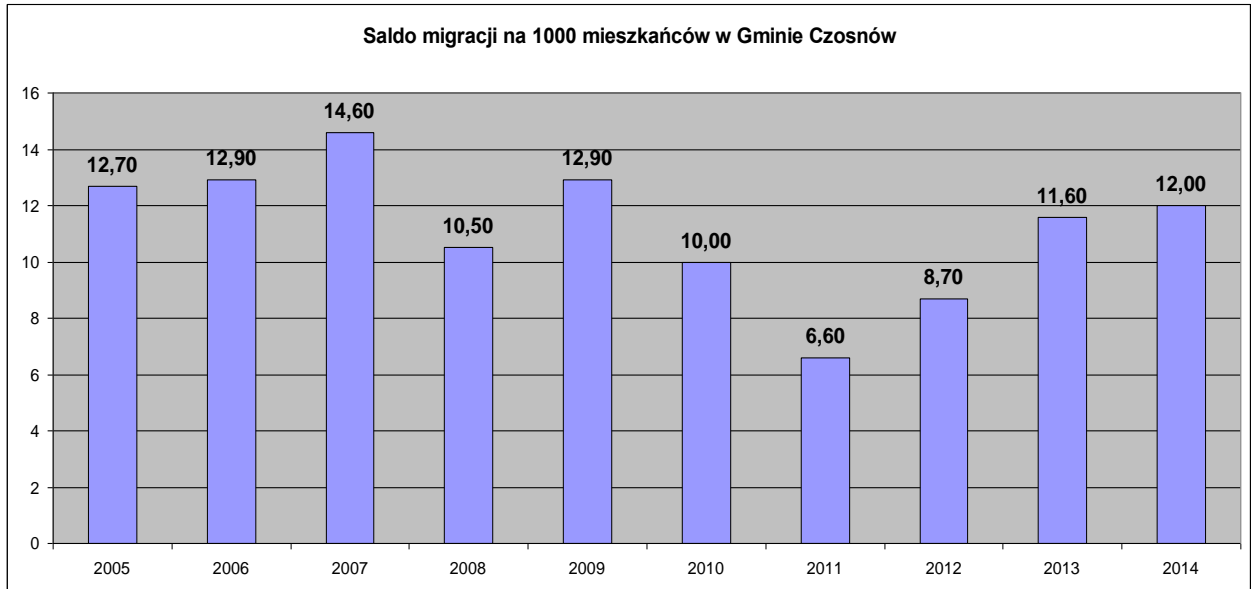

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gminę Czosnów charakteryzuje korzystne saldo migracji. W latach 2005-2014 gminę charakteryzuje stałe i stabilne tempo dodatniego salda migracji. Jest to zjawisko niezwykle korzystne dla gospodarki gminy. Do gminy przybywają głównie ludzie młodzi, którzy znajdują pracę w Warszawie lub w jej okolicach. Istotnym czynnikiem przyciągającym nowych mieszkańców jest dynamicznie rozwijające się budownictwo mieszkaniowe w Gminie Czosnów oraz bezpośrednie sąsiedztwo Warszawy. Istotna wydaje się bliskość i dostępność obiektów infrastruktury, w tym dużych centrów handlowych znajdujących się w niewielkiej odległości od Gminy Czosnów (np. nowe centrum handlowe w sąsiednich Łomiankach i powstające centrum

handlowe w Nowym Dworze Mazowieckim). Istotna jest również bliskość nowego portu lotniczego w Modlinie. To znacząco zwiększa atrakcyjność obszaru gminy, szczególnie dla ludzi młodych.

Wykres 3: Saldo migracji na 1000 mieszkańców w Gminie Czosnów w latach 2005-2014

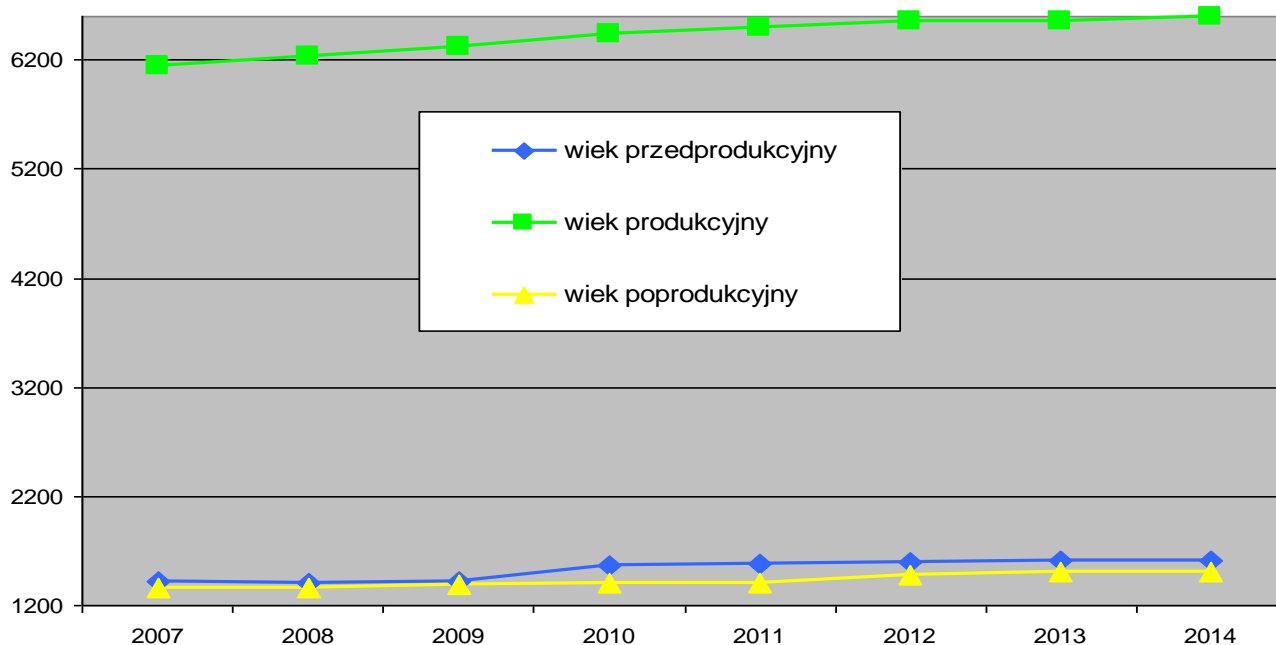

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pod tym względem Gmina Czosnów prezentuje się bardzo dobrze nawet na tle najważniejszych ośrodków podwarszawskich. Jest to wyraźny sygnał dla władz gminy, które muszą sformułować określoną politykę rozwoju gminy uwzględniającą problemy ludzi młodych, rozpoczynających życie zawodowe i szukających swoich szans życiowych właśnie w okolicy Warszawy. Jednym z czynników mających wpływ na tak dużą skalę migracji do gminy jest także otwarty i zróżnicowany profil gospodarczy gminy, oparty na potencjale wielu małych i średnich przedsiębiorstw, małych zakładów usługowych i handlowych, które szybko i elastycznie reagują na potrzeby rynku pracy. Gmina Czosnów pozytywnie wyróżnia się w całym powiecie jak również województwie mazowieckim (gminy wiejskie ogółem). Analizując wskaźniki migracji w gminie Czosnów można postawić tezę, iż teren gminy jest bardzo dobrym miejscem do osiedlania się. Zjawisko występowania dużego dodatniego salda migracji jest wspólne dla obszarów wokół Warszawy. W większości innych gmin powiatu nowodworskiego wskaźniki migracji także są dodatnie. Cały powiat jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania dla osób przybywających do pracy w Warszawie z innych części Polski. Wysoka, dodatnia migracja powoduje jednak inne niebezpieczeństwa związane z rozwojem Gminy Czosnów. Chodzi głównie o wspomniane już wyżej niedobory infrastruktury technicznej i społecznej zapewniającej podstawowy standard życia mieszkańców. Wraz ze wzrostem liczby ludności, głównie niezameldowanej, dochody gminy utrzymują się na podobnym poziomie. Większa liczba osób to

większy potok ruchu na wszystkich ulicach, większa liczba dzieci objętych obowiązkiem szkolnym i ogólnie większa liczba ludności to większe problemy z odprowadzaniem ścieków i odpadów stałych. Bez inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej można się spodziewać w najbliższych latach postępującej degradacji środowiska naturalnego oraz znacznego obniżenia standardu życia w gminie. Dane przedstawione poniżej prezentują potencjał Gminy Czosnów z punktu widzenia struktury ekonomicznych grup wieku mieszkańców w latach 2007-2014.

Wykres 4: Ludność Gminy Czosnów wg ekonomicznych grup wieku w latach 2007-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

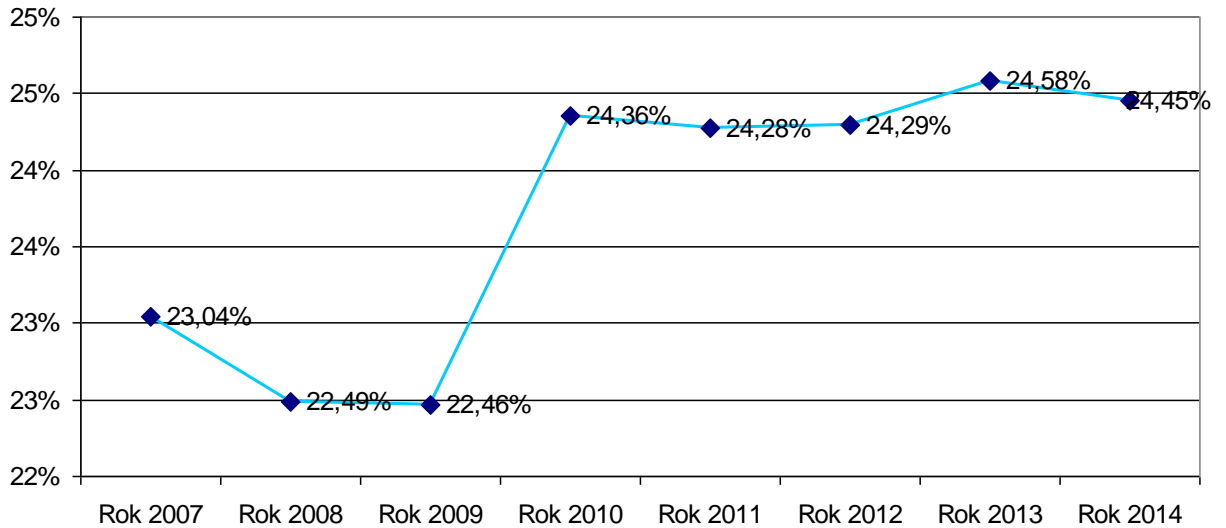
Wykres 4 pokazuje pozytywne tendencje demograficzne w tym zakresie. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym rośnie szybciej niż liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. Liczba ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje się na względnie stałym poziomie, choć odnotowujemy stabilny przyrost począwszy od roku 2007, do poziomu 6.562 osób.

Jak pokazują dane z tabeli 1 udział osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym systematycznie rośnie w latach 2008-2014, co jest zjawiskiem korzystnym. Jednak skala tego wzrostu jest tu niewielka i wynika głównie z bezwzględnego wysokiego przyrostu liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela 1 Ludność w wieku przedprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2008 – 2014)

Miara Demograficznej Młodości Gminy Czosnów							
lata:	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Czosnów	23,04%	22,49%	22,46%	24,36%	24,28%	24,29%	24,58%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 5 Ludność w wieku przedprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2007 - 2014)**Miara demograficznej młodości Gminy Czosnów**

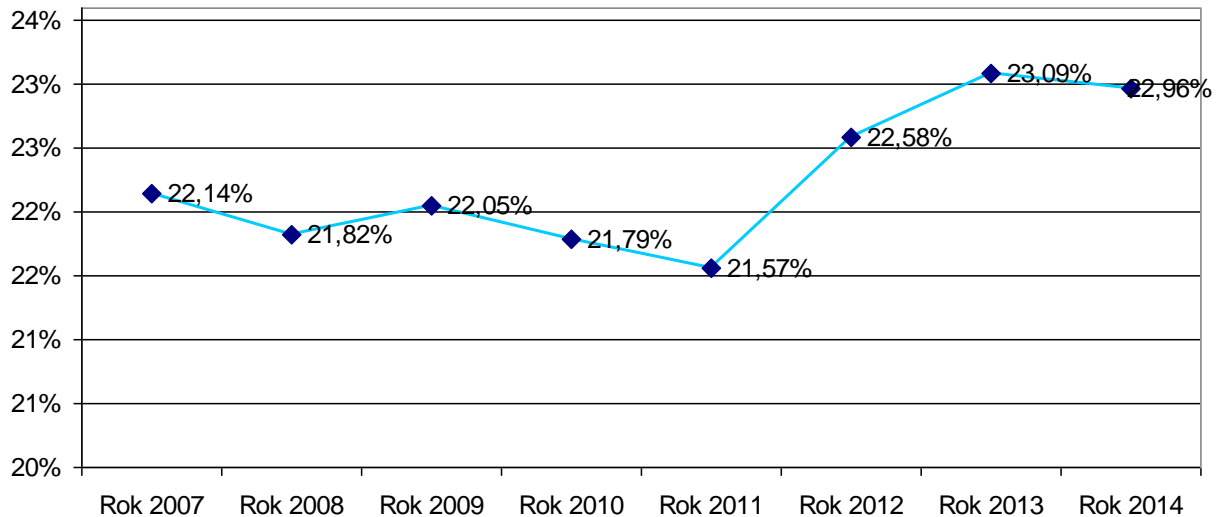
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Relacja liczby ludności w wieku poprodukcyjnym do liczby ludności w wieku produkcyjnym (miara demograficznej starości) kształtowała się w Gminie Czosnów w latach 2008 – 2014 na stałym poziomie. Pomimo, iż bezwzględna liczba osób w wieku poprodukcyjnym rośnie w badanym okresie, to przyrost ten jest niwelowany w całości przyrostem liczby osób w wieku produkcyjnym. Można stwierdzić, że w latach 2008-2014 ludność Gminy Czosnów nie postarzała się, co w skali całego kraju i województwa jest zjawiskiem rzadkim i świadczącym o pozytywnych trendach demograficznych i społeczno-gospodarczych w gminie.

Tabela 2: Ludność w wieku poprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2008-2014)

Miara Demograficznej Starości Gminy Czosnów							
lata:	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Czosnów	21,82%	22,05%	21,79%	21,57%	22,58%	23,09%	22,96%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6: Ludność w wieku poprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2008-2014)**Miara demograficznej starości Gminy Czosnów**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 3 przedstawiono wskaźnik perspektywiczności populacji dla Gminy Czosnów w okresie 2008 - 2014 r.

Tabela 3: Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów (przewaga procentowa ludności w wieku przedprodukcyjnym nad ludnością w wieku poprodukcyjnym w latach 2008-2014)

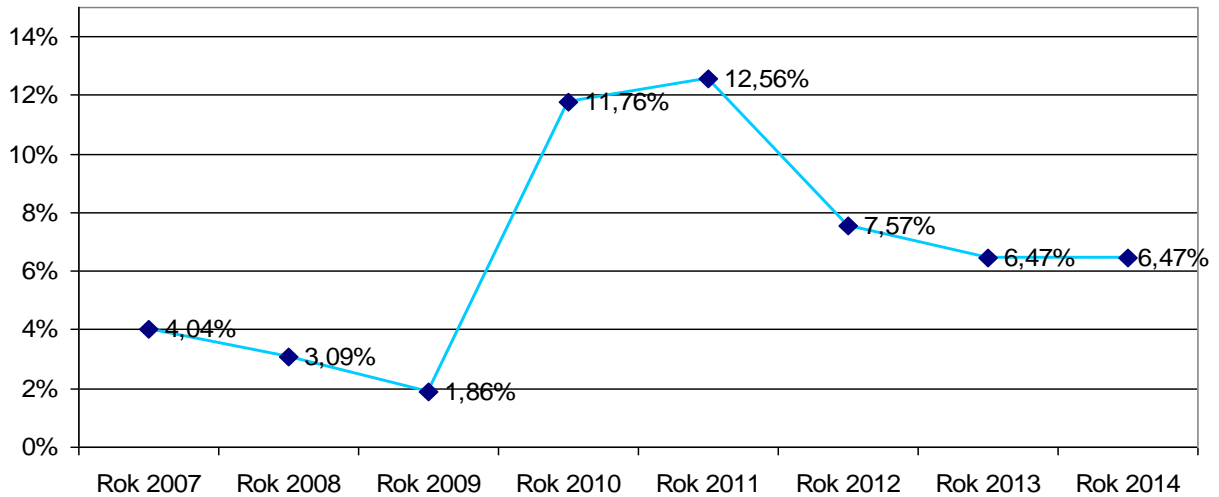
Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów							
lata:	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Czosnów	3,09%	1,86%	11,76%	12,56%	7,57%	6,47%	8,05%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik perspektywiczności populacji (relacja procentowa ludności w wieku przedprodukcyjnym do ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2008 - 2014) utrzymuje się na względnie stałym poziomie w latach 2008-2014, jedynie w roku 2010 i 2011 rośnie. Jest to zjawisko korzystne, gdyż pokazuje jak bardzo w ujęciu perspektywnym może starzeć się populacja Gminy Czosnów. Stabilizację wskaźnika perspektywiczności populacji dobrze obrazuje wykres 7.

Wykres 7: Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów (relacja procentowa ludności w wieku przedprodukcyjnym do ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2007-2014)

Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Czosnów jest wyraźnym liderem pod względem poziomu wskaźników perspektywiczności populacji w powiecie nowodworskim. Na tle całego województwa mazowieckiego (gminy wiejskie) Czosnów również wyróżnia się pozytywnie pod względem struktury demograficznej. Niewątpliwie wpływ na to ma bezpośrednie sąsiedztwo z Warszawą oraz wynikające stąd korzystne uwarunkowania demograficzne (zwłaszcza wysoki dodatni wskaźnik migracji wewnętrznych). Taki stan sprzyjać będzie rozwojowi społecznemu i gospodarczemu gminy. Władze gminy powinny jednak zwrócić uwagę na zapewnienie dostępu nowym mieszkańcom gminy do niezbędnej infrastruktury społecznej (szkoły, przedszkola, biblioteki) oraz technicznej (zwłaszcza wodociągi i drogi lokalne).

4.4. Infrastruktura techniczna

Sieć drogowa

Sieć drogowa w gminie Czosnów składa się z dróg o różnym znaczeniu, a także o zróżnicowanym natężeniu ruchu w zależności od pory dnia (ranne i wieczorne szczyty) i pory roku (nasilenie ruchu weekendowe w okresie letnim). Przez teren gminy Czosnów przebiega kilka ważnych szlaków komunikacyjnych. Powiązania komunikacyjne gminy Czosnów z otoczeniem odbywają się w stanie istniejącym w oparciu o układ drogi krajowej nr 7 oraz dróg wojewódzkich i powiatowych, na który składają się następujące elementy sieci drogowej:

- a) droga krajowa nr 7 Gdańsk-Warszawa-Chyżne, długość w obrębie gminy – 17km, droga ta stanowi wylot z Warszawy w kierunku północnym i ma duże znaczenie dla funkcjonowania systemu komunikacji aglomeracji warszawskiej,
- b) droga krajowa nr 85 Nowy Dwór Mazowiecki - Kazuń Nowy, długość w obrębie gminy – 2km, cały jej przebieg znajduje się na terenie gmin Nowy Dwór Mazowiecki oraz Czosnów,
- c) droga wojewódzka nr 575 - Kazuń Nowy-Kamion-Płock, długość w obrębie gminy – 5km,
- d) droga wojewódzka nr 579 - Kazuń Nowy-Radziejowice, długość w obrębie gminy – 15km,
- e) droga wojewódzka nr 639 - Łomna Las (od drogi nr 7 do Wisły)-Skierdy, długość – 2km,
- f) droga wojewódzka nr 899 - Cybulice Małe (między drogą nr 575 i 579), długość – 1,8km,
- g) droga powiatowa nr 2404W - Kazuń Bielany-Dębina,
- h) droga powiatowa nr 2405W- Sowia Wola-Czosnów,
- i) droga powiatowa nr 2420W - Czosnów-Łomna-Pieńków,
- j) droga powiatowa nr 2433W - Czosnów-Kazuń Nowy (stary przebieg drogi nr 7 od skrzyżowania z drogą nr 579 do Czosnowa),

Doprowadzenie ruchu do dróg wojewódzkich i powiatowych odbywa się poprzez drogi/ulice gminne. Nawierzchnię asfaltową posiadają drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i większość gminnych. Pozostałe drogi to drogi gruntowe lub o nawierzchni szutrowej. Stan techniczny dróg gminnych należy ocenić jako średni. Gmina od wielu już lat inwestuje w rozwój własnej infrastruktury drogowej dbając o jej jakość i stan techniczny. Jednak wiele dróg wymaga jeszcze gruntownej modernizacji nawierzchni, a w niektórych przypadkach wzmocnienia podbudowy. Na terenie gminy organizacja ruchu pieszego i rowerowego jest niewystarczająca (niewiele jest ścieżek rowerowych oraz chodników). Spowodowane jest to przede wszystkim niewystarczającymi środkami finansowymi, jakimi dysponuje gmina w celu utrzymywania bieżącej sieci dróg oraz jej rozwoju.

Tabela 4: Sieć ścieżek rowerowych w Gminie Czosnów w latach 2007-2013

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
KOMUNIKACJA MIEJSKA								
Długość ścieżek rowerowych								
ścieżki rowerowe ogółem	km	-	-	-	-	25,2	25,2	31,1
będących pod zarządem gminy	km	-	-	-	-	-	-	17,8
będących pod zarządem starostwa	km	-	-	-	-	-	-	13,3
ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²	km	-	-	-	-	1968,8	1968,8	2429,7
ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	km	-	-	-	-	26,6	26,2	32,1

Źródło: Na podstawie danych GUS

Komunikacja publiczna

W zakresie komunikacji zbiorowej obsługa gminy opiera się na komunikacji autobusowej. Zbyt mała liczba połączeń autobusowych nie zaspokaja potrzeb mieszkańców osiedli we wszystkich częściach gminy. Również połączenia PKS-u o małej częstotliwości utrudniają połączenia poszczególnych wsi z ośrodkiem gminnym i Warszawą. Wewnętrzna gminna linia autobusowa obsługuje południowo-zachodnią część gminy. W ostatnich latach została również znacznie rozbudowana zbiorowa komunikacja prywatna, charakteryzująca się powszechną dostępnością i konkurencyjnymi cenami.

Sieć wodociągowa

Stopień zwodociągowania Gminy Czosnów jest y jednak wciąż niewystarczający i wymaga znacznego rozbudowania sieci. Inwestycje wodociągowe mają charakter kapitałochłonny i długoterminowy co powinno mieć odzwierciedlenie w dokumentach strategicznego planowania gminy.

Tabela 5: Sieć wodociągowa w Gminie Czosnów w latach 2007-2014

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
URZĄDZENIA SIECIOWE									
Wodociągi									
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	82,7	132,5	136,1	136,9	148,1	148,1	149,8	150,5
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	82,7	132,5	136,1	136,9	148,1	148,1	149,8	150,5
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	82,7	132,5	136,1	136,9	148,1	148,1	149,8	150,5
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1945	2742	2808	2816	2849	2849	2885	2 899,4
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dm ³	171,9	198,8	210,5	216,9	255,5	246,9	386,3	388,2
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	4680	5752	5905	6086	6159	6253	6334	6 365,7
zuzycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	19,5	22,2	23,2	23,2	27,1	25,9	39,8	40,0
korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	%	52,4	63,9	64,6	64,7	65	65	65,4	65,7

Źródło: Na podstawie danych GUS

Długość czynnej sieci wodociągowej w gminie Czosnów w latach 2007 – 2014 systematycznie wzrastała. W ciągu 7 lat udało się wybudować ponad 71 km sieci wodociągowej. W 2014 roku 6385 osób zamieszkałych w gminie Czosnów korzystało z sieci wodociągowej, co oznacza iż ponad 65% mieszkańców obszaru gminy było podłączonych do czynnej sieci rozdzielczej. Łączna długość istniejącej sieci wodociągowej magistralnej i rozdzielczej wynosi blisko 200 km. Podstawowym źródłem zasilania w wodę zwodociągowanej części gminy jest ujęcie wody wraz ze stacją uzdatniania wody „Łomna” zlokalizowane we wsi Łomna. Ujęcie wody składa się z dwóch studni wierconych, z których jedna stanowi ujęcie podstawowe a druga

rezerwe. Dla zachodniej części gminy wybudowane zostało wspomagające ujęcie wody we wsi Czeczotki. Mieszkańcy gminy zaopatrywani są w wodę także z lokalnego ujęcia wodociągowego w Cybulicach Małych i Kazuniu oraz z własnych studni wierconych oraz studni gospodarskich kopanych. Z uwagi na możliwość dalszego pozyskania środków finansowych z Unii Europejskiej w okresie 2014-2020 planowany jest dalszy rozwój zaopatrzenia w wodę w celu zwiększenia odsetka mieszkańców korzystających z wodociągów do 100% oraz podniesienia jakości dostarczanej wody.

Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacji sanitarnej obejmowała w całej gminie w 2014 roku 94,7 km czynnej sieci rozdzielczej będącej własnością gminy. Sieć kanalizacji sanitarnej w gminie Czosnów jest znacznie gorzej rozwinięta od sieci wodociągowej. W 2014 roku tylko 43,9% ludności gminy korzystało z sieci rozdzielczej kanalizacyjnej (przy 67,3% z wodociągów).

Tabela 6: Sieć kanalizacji w Gminie Czosnów w latach 2007-2014

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
URZĄDZENIA SIECIOWE									
Kanalizacja									
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	19,1	23,4	29,7	29,7	51,5	67,8	82,8	94,7
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	19,1	23,4	29,7	29,7	51,5	67,8	82,8	94,7
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	19,1	23,4	29,7	29,7	51,5	67,8	82,8	94,7
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	325	439	541	541	1094	1290	1413	1624
ścieki odprowadzone	dam3	48,2	38,7	46,6	54	60	102	135	146
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	1556	1826	2074	2134	3291	3744	3979	4289
korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	%	17,4	20,3	22,7	22,7	34,7	38,9	41,1	43,9

Źródło: Na podstawie danych GUS i UG

W chwili obecnej kanalizacja obejmuje wsie Czosnów, Cząstków Mazowiecki, Łomna, Łomna Las, Palmiry, Kaliszki, Adamówek, Łosia Wólka, Augustówek, Małocice, Sowia Wola i Sowia Wola Folwarczna, Kazuń Polski, Kazuń Bielany, Kazuń Nowy, Czeczotki, Cebulice, Cybulice Małe oraz Cząstków Polski, Dobrzyń, Jesionka, Wólka Czosnowska, Wrzosówka, Janów Mikołajówka. Przewidywanymi docelowymi rozwiązaniami w tym zakresie jest 100% odprowadzanie ścieków sanitarnych przy pomocy zbiorczej kanalizacji sieciowej,

z wykorzystaniem gminnej oczyszczalni ścieków dla ich utylizacji przed wprowadzeniem do odbiorników – płynących wód powierzchniowych. W tym celu istniejąca mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków komunalnych w Czosnowie została zmodernizowana. Zostało wykonane zblokowane urządzenie do mechanicznego oczyszczania ścieków o przepustowości 40l/s, powstał nowy blok technologiczny w którego skład wchodzi komora defostatacji, komora denitryfikacji, komora tlenowa osadu czynnego, osadniki wtórne, stacja dmuchaw, komora stabilizacji osadu, stacja mechanicznego odwadniania i wapniowania osadu, pomieszczenie odbioru osadu, pompownia osadu recyrkulowanego i nadmiernego, rozdzielnia elektryczna, pomieszczenie magazynowe i warsztat. Przeprowadzono modernizację pompowni z komorą zasuw, zmodernizowano istniejący blok technologiczny poprzez wymianę i uzupełnienie wyposażenia, wykonano obudowę wylotu do rzeki Wisły, pogłębiono odpływ na długości 130m, usunięto osady z niecki i poddano rekultywacji, wykonano przekop umocniony faszyną zapewniający dopływ wody z nurtu rzeki do niecki starorzecza przy wylocie ścieków oczyszczonych do Wisły. Po modernizacji docelowa przepustowość oczyszczalni wynosi 800m³/d. Własną oczyszczalnię ścieków mechaniczno-biologiczną posiada Jednostka Wojskowa w Kazuniu Nowym obsługująca również osiedle mieszkaniowe przy jednostce, ze zrzutem oczyszczonych ścieków do Wisły. Niewielka oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna znajduje się również na terenie dawnej RSP w Cybulicach Małych ze zrzutem ścieków do Kanału Kromnowskiego.

Tabela 20: Oczyszczanie ścieków w Gminie Czosnów w latach 2007-2013

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
KOMUNALNE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW								
Oczyszczalnie komunalne								
biologiczne	szt.	1	1	1	1	1	1	1
Wielkość (przepustowość) oczyszczalni wg projektu								
biologiczne	m ³ /dobę	250	250	250	250	800	800	800
Równoważna liczba mieszkańców								
ogółem	osoba	4833	4833	4833	4833	10670	10670	10670
Ścieki oczyszczane w ciągu roku								
odprowadzone ogółem	dam ³	48,2	38,7	46,6	54,0	60,0	102,0	135,0
odprowadzane w czasie doby do kanalizacji	dam ³	-	1	1	0	0	0,3	0,4
oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dam ³	77	86	77	86	97	150	189
oczyszczane razem	dam ³	27	39	47	54	60	102	135
oczyszczane biologicznie	dam ³	27	39	47	54	60	102	135
oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	56,0	100,8	100,9	100,0	100,0	100,0	100,0
Ludność korzystająca z oczyszczalni wg lokalizacji								
ogółem	osoba	2220	2220	2364	2416	3152	3571	3799
na wsi	osoba	2220	2220	2364	2416	3152	3571	3799

Ludność korzystająca z oczyszczalni								
ogółem	osoba	2220	2220	2364	2416	3152	3571	3799
biologiczne	osoba	2220	2220	2364	2416	3152	3571	3799
Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu								
BZT5	kg/rok	3714	518	851	1560	1476	1563	1340
ChZT	kg/rok	7600	1987	2920	6889	6776	9753	9849
zawiesina ogólna	kg/rok	1620	345	683	1340	1147	1832	1787
azot ogólny	kg/rok	3961	1123	5188	2682	3515	6413	5725
fosfor ogólny	kg/rok	73	10	79	372	316	356	243
Osady wytworzone w ciągu roku								
ogółem	t	5	9	10	11	13	34	44
stosowane do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne	t	0	0	10	0	0	0	0
składowane razem	t	5	0	0	0	0	0	0
magazynowane czasowo	t	0	0	0	11	0	0	0

Źródło: Na podstawie danych GUS

Potrzeby w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej na terenie gminy są jeszcze jednak ogromne. Szczególnie w kontekście stałego i dynamicznego rozwoju funkcji turystycznej. Podobna sytuacja dotyczy sieci wodociągowej.

Sieć gazowa

Gmina Czosnów jest zgazyfikowana na prawie całym obszarze. Długość sieci gazowej wynosi 101.539 m, podłączonych jest do niej 1.857 gospodarstw domowych. Wyposażona jest w sieć gazociągów średniego ciśnienia zasilanych ze stacji redukcyjno-pomiarowej I st. „Łomianki”. Gaz dostarczany jest z odgałęzienia wysokiego ciśnienia o średnicy 400mm „Rembelszczyzna-Huta Warszawa-Mory”. Ze stacji tej zasilana jest gmina Łomianki, część dz. Żoliborz oraz gmina Czosnów.

Liczba gospodarstw domowych korzystających z sieci gazociągowej - 1580 gospodarstw

Ludność korzystająca z sieci /w odsetkach/ - 52,70 %

Za pośrednictwem 2527 przyłączy gazowych rocznie zużywa się w gminie Czosnów 3121,7 tys. m³ gazu.

Tabela 20: Sieć gazowa w Gminie Czosnów w latach 2007-2013

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
URZĄDZENIA SIECIOWE								
Sieć gazowa								
długość czynnej sieci ogółem w m	m	81824	84944	89598	93418	94723	99787	101539
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	m	81824	84944	89598	93418	94723	99787	101539
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieskalnych	szt.	2024	2107	2213	2298	2356	2464	2527
odbiorcy gazu	gosp.	1355	1440	1533	1590	1659	1727	1857
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	913	913	977	1449	1125	1537	1580
zużycie gazu w tys. m ³	tys.m ³	2180,40	2615,50	2709,50	3102,50	3336,90	3138,4	3121,7

zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w tys. m ³	tys.m ³	1974,0	2004,0	2436,1	3022,0	2897,4	2967,1	2967,1
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	3083	3590	4139	4309	4463	4784	5107
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	%	34,6	39,9	45,3	45,8	47,1	49,7	52,7

Źródło: Na podstawie danych GUS

Gospodarka odpadami

Na terenie gminy nie ma żadnych zorganizowanych składowisk odpadów, nie są one też przewidywane z racji turystycznego charakteru gminy i bliskości Kampinoskiego Parku Narodowego. Na terenie gminy nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Odpady odbierane przez przedsiębiorców posiadających wpis do rejestru działalności regulowanej z terenu gminy wywożone były do instalacji znajdujących się poza jej terenem. W roku 2013 został wybudowany Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, przeznaczony na potrzeby mieszkańców gminy.

Tabela 7: Gospodarka odpadami w Gminie Czosnów w latach 2007-2013

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ODPADY KOMUNALNE								
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku								
ogółem	t	2598,23	2866,74	3280,92	2680,11	2656,79	2322,69	1293,43
ogółem na 1 mieszkańca	kg	294,1	320,0	362,0	286,5	281,5	243,9	133,4
z gospodarstw domowych	t	1870,70	1440,21	1413,93	1659,61	1491,75	1441,48	1092,22
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	211,8	160,8	156,0	177,4	158,0	151,4	112,7
udział odpadów zdeponowanych na składowiskach w ilości odpadów zebranych zmieszanych	%	100,00	100,00	-	-	-	-	-
budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	-	-	2072	2102	1891	1435	-
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	-	-	8	8	8	8	6

Źródło: Na podstawie danych GUS

Mieszkalnictwo

Gmina Czosnów leży na obszarze odznaczającym się dużą dynamiką rozwoju charakterystyczną dla wszystkich gmin tzw. „wianuszka warszawskiego”. Staje się ona w coraz większym stopniu typową gminą podmiejską z dominującą zabudową jednorodziną oraz działalnością gospodarczą. Procesy rozwojowe gminy w ostatnich latach charakteryzowały się dużą dynamiką, przy występujących zaległościach w wyposażeniu w infrastrukturę techniczną, czego efektem jest zagospodarowywanie terenów nieuzbrojonych oraz pogłębiające się trudności komunikacyjne. Na terenie gminy Czosnów zasoby mieszkaniowe są w posiadaniu: osób fizycznych, spółdzielni mieszkaniowych, gminy, zakładów pracy oraz pozostałych podmiotów. Na koniec 2014 r. na terenie gminy Czosnów znajdowało się 3525 mieszkań, co

daje wskaźnik nasycenia 363,8 mieszkań na 1000 mieszkańców gminy. Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę wyniosła w 2014 r. 38m².

Tabela 8: Przeciętna powierzchnia użytkowa w Gminie Czosnów w latach 2007-2014

	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
ZASOBY MIESZKANIOWE									
<i>Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki</i>									
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m2	88,5	90,8	92,5	97,5	98,7	100,5	102	103,2
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m2	31,8	33,4	34,2	34,7	35,4	36,2	37,1	38
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	359,5	367,7	369,9	355,3	358,9	360,7	363,8	364,4

Źródło: Na podstawie danych GUS

Na zasoby mieszkaniowe gminy Czosnów składają się 3525 mieszkania o łącznej powierzchni 359.485 m² (2013 r.). Według danych Głównego Urzędu Statystycznego 3254 mieszkań (92% ogółu) zaopatrzonych jest w wodociąg, 3097 mieszkań (83%) posiada łazienkę z wanną bądź prysznicem (z odpływem wody), 3181 mieszkania (90%) posiada ustęp spłukiwany, a 2882 mieszkań (82%) ma instalację centralnego ogrzewania.

Podsumowanie najważniejszych problemów w zakresie infrastruktury ochrony środowiska i infrastruktury drogowej:

Przyczyny:

- ✓ niepełne wyposażenie obszaru gminy w sieć kanalizacyjną i wodociągową, w szczególności najbardziej zurbanizowanych i zaludnionych obszarów Gminy Czosnów,
- ✓ relatywnie niski, w stosunku do potrzeb mieszkańców, poziom uzbrojenia terenu gminy w infrastrukturę techniczną z zakresu kanalizacji,
- ✓ niewystarczające środki na inwestycje modernizacyjne w zakresie sieci dróg lokalnych,
- ✓ ograniczoność budżetu Gminy Czosnów.

Problemy:

- ✓ ograniczona atrakcyjność obszaru Gminy Czosnów jako miejsca potencjalnego zamieszkania oraz lokalizacji działalności gospodarczej,
- ✓ rosnąca presja urbanizacyjna ze strony nowych mieszkańców gminy,
- ✓ przedostawanie się do wód i gleby nieczyszczonych ścieków sanitarnych z terenu nie objętego siecią kanalizacji sanitarnej,
- ✓ konieczność poboru wody ze studni głębinowych,
- ✓ ograniczona dostępność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna obszaru gminy ze względu na zły stan dróg.

Skutki:

- ✓ postępująca degradacja środowiska naturalnego gminy,
- ✓ zbyt niska w stosunku do oczekiwań nowych i potencjalnych mieszkańców atrakcyjność osiedleńcza,
- ✓ wzrastające zanieczyszczenie wód powierzchniowych w gminie,
- ✓ zwiększona wypadkowość na drogach lokalnych,

Niezmiernie istotnym czynnikiem rozwoju Gminy Czosnów będzie stan środowiska naturalnego. Oczekuje się, że zapewnienie odpowiedniego wsparcia finansowego (w tym ze strony RPO Województwa Mazowieckiego) umożliwi dalsze wsparcie działań na rzecz ochrony środowiska na newralgicznym obszarze podwarszawskim, w tym na terenie Gminy Czosnów. Realizacja planów inwestycyjnych Gminy Czosnów ma na celu stopniowe rozwiązanie problemów i niedoborów gminy w zakresie podstawowych inwestycji infrastrukturalnych, przy wsparciu ze środków zewnętrznych, pozabudżetowych. Ogólnym celem władz gminy powinno być tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju Gminy Czosnów przy uwzględnieniu zasad ochrony środowiska naturalnego.

4.5. Infrastruktura społeczna

Infrastruktura edukacyjna

Gmina prowadzi siedem placówek oświatowych, zorganizowanych w zespoły (szkoła podstawowa z oddziałem przedszkolnym i gimnazjum). Są to: Zespół Szkół Publicznych w Cząstkowie Mazowieckim (gimnazjum i szkoła podstawowa), Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kaliszkach (przedszkole publiczne i szkoła podstawowa), Zespół Szkół Publicznych w Kazuniu Polskim (gimnazjum i szkoła podstawowa), Zespół Szkół Publicznych w Łomnie (gimnazjum i szkoła podstawowa), Zespół Szkół Publicznych w Małocicach (gimnazjum i szkoła podstawowa), Zespół Szkół Publicznych w Sowiej Woli (gimnazjum i szkoła podstawowa) oraz Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kazuniu Nowym (przedszkole publiczne i szkoła podstawowa). Naukę w w/w szkołach w roku szkolnym 2014/2015 rozpoczęło łącznie 1058 uczniów, którzy kształceni są łącznie przez 96 nauczycieli pełnozatrudnionych. Największymi placówkami w gminie są: Zespół Szkół Publicznych w Małocicach oraz Zespół Szkół Publicznych w Kazuniu Polskim. Wychowanie przedszkolne realizowane jest w: Publicznym Przedszkolu w Kazuniu Nowym i Publicznym Przedszkolu w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Kaliszkach prowadzonych przez gminę Czosnów, oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Czosnów, niepublicznych przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego.

Tabela 9: Wykaz placówek oświatowych w Gminie Czostków (stan na 30 września 2014 r.)

Lp.	Miejscowość	Nazwa szkoły, placówki	Uczniowie, wychow., słuchacze	w tym		Oddziały	Nauczyciele	
				dziewc zęta	w oddziałach przedsz.		pełnozatrudnieni	niepełnozatrudnieni (stos.pracy)
1	Małocice	Zespół Szkół Publicznych w Małocicach	179	86	15	10	13	6
2	Kazuń Nowy	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kazuniu Nowym	129	65	14	10	14	8
3	Kaliszki	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kaliszkach	119	56	0	9	14	9
4	Cząstków Mazowiecki	Zespół Szkół Publicznych w Cząstkowie Mazowieckim	148	73	18	10	18	4
5	Kazuń Polski	Zespół Szkół Publicznych w Kazuniu Polskim	175	79	30	11	14	10
6	Łomna	Zespół Szkół Publicznych w Łomnie	140	66	27	11	11	9
7	Sowia Wola	Zespół Szkół Publicznych w Sowiej Woli	168	83	24	10	12	8

Źródło: Na podstawie danych SIO z 30 września 2014 r.

W trzech szkołach działają środowiskowe ogniska wychowawcze. Wszystkie placówki dydaktyczne są zadbane i ciągle modernizowane. Szkoły wyposażone są w pracownie komputerowe, sale sportowe, siłownie, korty tenisowe oraz jedną halę z miejscami dla widzów (niestety nie wszystkie szkoły są wyposażone w siłownie i korty tenisowe). Według stanu na 2012 r. prawie 86% szkół podstawowych i 80% gimnazjalnych posiada pracownie komputerowe z dostępem do Internetu. Średnio na jeden komputer przypada łącznie blisko 16 uczniów. Są to jednak wskaźniki znacznie odbiegające od tego co jest notowane w innych regionach Unii Europejskiej. Aby nieustannie podnosić poziom zajęć dydaktycznych, gmina zatrudnia doradcę metodycznego, a także współpracuje z Nowodworskim Ośrodkiem Kultury, Biblioteką Pedagogiczną, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Poradnią Pedagogiczno–Psychologiczną. Finansuje również zajęcia pozalekcyjne, aby stworzyć młodzieży pozytywną alternatywę spędzania czasu. Są to koła przedmiotowe, komputerowe, sportowe. Rozwija się sport gminny, uczniowie szkół uczestniczą w wielu konkursach przedmiotowych, często osiągając bardzo dobre wyniki. Organizowane są bliższe i dalsze wycieczki szkolne, również za granicę. Corocznie przeprowadza się akcję letnią i zimową, wspomagając ją gminnymi funduszami. Tradycją stały się już obchody „Dnia Ziemi”, podczas których Gmina i inne instytucje podejmują różne działania na rzecz zachowania biologicznej równowagi środowiska. Gmina Czostków prowadzi szeroko rozumianą edukację ekologiczną poprzez zwiększanie świadomości ekologicznej uczniów, poszanowania i troski o środowisko. Istotnym czynnikiem wpływającym na funkcjonowanie i zasięg strefy oddziaływania gminy Czostków jest stale rosnąca oferta edukacyjna. Dlatego też, jednym z priorytetów proponowanej strategii jest dalsze podnoszenie jakości kształcenia oraz poszerzanie zakresu usług edukacyjnych, zwiększanie standardów bazy edukacyjnej, zwiększania możliwości i warunków spędzania wolnego czasu.

Infrastruktura sportowa

Gminna baza sportowa znajduje się głównie w dyspozycji placówek oświatowych. Placówki oświatowe gminy posiadają pełnowymiarowe sale gimnastyczne. Sala przy Zespole Szkół Publicznych w Małolicach wyposażona jest dodatkowo w trybuny dla widzów, co decyduje o jej atrakcyjności, szczególnie w rozgrywkach międzyszkolnych. Oprócz standardowych boisk szkolnych dwie szkoły w Cząstkowie Mazowieckim i Sowiej Woli posiadają korty tenisowe oraz siłownie. Baza sportowa w Gminie Czosnów intensywnie się rozwija. Szczególny nacisk położony został na budowę infrastruktury rekreacyjno-sportowej służącej spędzaniu czasu wolnego przez mieszkańców gminy Czosnów, ościennych gmin oraz turystów odwiedzających region. Powstają idealne miejsca do aktywnego wypoczynku dla rodzin z dziećmi. Dzięki środkom unijnym z perspektywy finansowej 2007-2013 udało się wybudować place zabaw w ośmiu miejscowościach na terenie gminy Czosnów. We wsi Cybulice Duże oprócz nowego placu zabaw wybudowano również dwa boiska: do siatkówki i do piłki nożnej. W Brzozówce na terenie nowo wyremontowanej i wyposażonej świetlicy powstało małe boisko do piłki nożnej i siatkowej oraz plac zabaw dla dzieci. Plac zabaw był również jednym z elementów operacji realizowanej w Cybulicach Dużych na działce gminnej przy ulicy Leśnej. Oprócz niego wybudowano boisko do siatkówki, altanę z miejscem do grillowania i ławeczki, a cały teren został ogrodzony. W Kazuniu Nowym zrewitalizowano park oraz plac zabaw, wybudowano alejkę w formie ścieżki zdrowia, przy której ustawione zostały urządzenia do ćwiczeń. Na terenie istniejącego Parku Zabaw w Cybulicach Dużych powstał Park Street Workout z inicjatywy grupy menedżerskiej Czosnów Sport Team oraz dwóch amatorskich drużyn sportowych: Street Workout Kazuń i Bull Barzz Sport Team. Fundatorem obiektu była Gmina Czosnów. Dodatkowym magnesem przyciągającym turystów będzie z pewnością w przyszłości rozwinięta baza rekreacyjna w postaci profesjonalnych boisk oraz Centrum Kultury i Sportu w Czosnowie, którego budowa już się rozpoczęła, jednakże ze względu na duży koszt prowadzona jest etapowo (do tej pory wybudowano boisko, trybuny oraz parking). W 2012 roku zrealizowano roboty ziemne, wykonano podbudowy oraz odwodnienia, zaś cały teren został ogrodzony. Przy nowopowstałym boisku do piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią powstała eliptyczna trybuna z 726 miejscami siedzącymi, stanowisko spikerskie oraz parking z oświetleniem. Stan techniczny infrastruktury sportowo–rekreacyjnej, wyłączając nowe obiekty, nie jest jednak najlepszy i w wielu przypadkach konieczna jest modernizacja.

Wiodącą rolę w działalności na rzecz rozwoju i upowszechniania kultury fizycznej oraz sportu w gminie Czosnów spełniają szkoły i stowarzyszenia. Na terenie gminy w zakresie upowszechniania kultury fizycznej oraz sportu działają głównie: Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Czosnów, Stowarzyszenie MOC Młodzieżowa Organizacja Czosnowska oraz

Czosnów Sport Team. Podstawowym celem działalności prowadzonej w zakresie wychowania fizycznego przez wymienione instytucje jest upowszechnianie sportu, rekreacji oraz aktywnego wypoczynku, prowadzenie klubów sportowych i organizowanie imprez oraz obozów wypoczynkowych i sportowych. Działalność sportu i rekreacji jest corocznie finansowana z budżetu gminy Czosnów.

Potencjał gminy Czosnów w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej tkwi w dużym doświadczeniu w organizacji imprez sportowych i rekreacyjnych, często w wymiarze ponadlokalnym, co w powiązaniu z poprawą działań promocyjnych – mogłoby wpłynąć pozytywnie na wzrost zainteresowania mieszkańców spędzaniem czasu wolnego w sposób aktywny.

Infrastruktura kulturalna

Na terenie gminy Czosnów brakuje instytucji kultury z prawdziwego zdarzenia. Jedynym miejscem pełniącym taką funkcję jest Gminna Biblioteka Publiczna w Czosnowie, z bogatym księgozbiorem literatury pięknej polskiej i obcej, literatury popularnonaukowej. Z zasobów placówki korzystają czytelnicy w różnym wieku, od 2-latków do 95-latków. Potrzeba czytania zaspokajana jest na wielu płaszczyznach. Jeden z powodów sięgania po książkę to chęć poszerzania wiedzy na poziomie szkolnym, licealnym i wyższym. Innymi są: potrzeba samorealizacji, obcowania ze sztuką czy rozrywką. Ponadto w bibliotece organizowane są różne zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych takie, jak: zajęcia plastyczne, taneczne, spotkania z autorami książek, konkursy, wieczory poezji, kiermasze książek czy zabawy choinkowe. Biblioteka jest również miejscem wielu spotkań, zebrań czy przeprowadzania szkoleń. Z pomieszczeń placówki korzysta m.in. Klub Seniora, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, stowarzyszenia. Biblioteka przystąpiła do konkursu ogłoszonego przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej na tworzenie Gminnych Centrów Informacji. Za uzyskane fundusze wyposażono pracownię komputerową, z której zainteresowani korzystają bezpłatnie. Bezrobotni, do dnia dzisiejszego otrzymują pomoc w napisaniu listu motywacyjnego lub życiorysu i mogą te dokumenty wydrukować za darmo. W wyniku przystąpienia do programu „lkonka” biblioteka otrzymała sprzęt na wyposażenie czytelnicy internetowej. Placówka ta tworzyła i realizowała również projekty wymiany młodzieży polsko-włoskiej w 2005 roku pt. „Bigos kontra pizza” w ramach Programu Młodzież oraz projekt skierowany do seniorów „Wesołe jest życie staruszka” (realizowanego ze środków UE). Przy bibliotece powstało również Centrum Kształcenia „Wioska internetowa – kształcenie na odległość na terenach wiejskich”.

Dostępność do infrastruktury kultury na terenie gminy Czosnów została również zwiększona poprzez budowę Muzeum w Palmirach. Decyzją Zarządu Województwa

Mazowieckiego projekt budowy Muzeum w Palmirach został umieszczony na liście tzw. projektów kluczowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013. Poprzednia, ponad trzydziestoletnia siedziba Muzeum nie była wystarczająca na potrzeby bogatych zbiorów. Również organizacja przestrzeni budynku nie pozwalała na odpowiednią prezentację eksponatów. Brakowało nowoczesnego wyposażenia, które pozwoliłoby tak ważnemu miejscu pamięci narodowej stać się muzeum na miarę XXI wieku. Aby sprostać oczekiwaniom współczesnego odbiorcy, opracowano projekt nowej siedziby i ekspozycji. Inwestycja została zrealizowana dzięki funduszom miejskim m.st. Warszawy, unijnym a ekspozycja dzięki wsparciu Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Nowa siedziba łączy aspekt historyczny z walorami przyrodniczymi okolicy (Puszcza Kampinoska obfitująca w wiele rzadkich gatunków roślin i zwierząt). Muzeum zajmuje powierzchnię 1100 m² i jest podzielone na dwie podstawowe strefy użytkowe. Pierwsza część (od strony wschodniej) pełni funkcję przestrzeni ekspozycyjnej. Druga część budynku (od strony zachodniej) przeznaczona jest na funkcje uzupełniające tj.: administrację, zaplecze techniczne, sanitariaty, część wejściową z zapleczem (szatnia, ochrona). Od 5 kwietnia 2011 r. czynna jest nowa siedziba Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry. Muzeum oprócz udostępniania zwiedzającym swoich zbiorów prowadzi również lekcje muzealno-warsztatowe dla dzieci, młodzieży i studentów. Lekcje realizowane są w Muzeum oraz na ścieżce edukacyjnej wokół Muzeum – Miejsca Pamięci Palmiry, w malowniczym Lesie Palmirskim na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego. Celem lekcji jest przybliżenie wydarzeń, które miały miejsce w Palmirach, Puszczy Kampinoskiej i najbliższej okolicy Muzeum we wrześniu 1939 r.

Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej

Na terenie Gminy Czosnów funkcjonują 3 ośrodki zdrowia. Zadania z zakresu opieki zdrowotnej spełniają działające w Cząstkowie Mazowieckim i w Kazuniu Polskim ośrodki zdrowia. Oprócz tego mieszkańcy mogą korzystać z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sowiej Woli.

Zadania pomocy społecznej w gminie realizowane są przez jeden Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej znajdujący się w centrum Czosnowa. Głównym celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych, podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ośrodek pomaga i wspiera rodziny i poszczególne osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, związanej w szczególności z ubóstwem, bezrobociem, długotrwałą chorobą, niepełnosprawnością, problemami w rodzinach wielodzietnych, niepełnych, alkoholizmem i przemocą w rodzinie. Na terenie gminy nie ma organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą społeczną. GOPS współpracuje z

następującymi miejscowymi instytucjami: ośrodkami zdrowia, Gminną Komisją ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii, Komisariatem Policji, Kuratorami sądowymi i społecznymi oraz Dyrektorami Szkół.

Gmina Czosnów prowadzi siedem placówek oświatowych zorganizowanych w zespoły (szkoły podstawowe, szkoła podstawowa z oddziałem przedszkolnym i gimnazja). We wszystkich szkołach działają środowiskowe ogniska wychowawcze – przede wszystkim dla dzieci i młodzieży z rodzin o trudnej sytuacji materialno-bytowej oraz rodzin gdzie występują problemy uzależnień. W świetlicach tych dzieci otrzymują posiłek, mogą odrabiać lekcje pod okiem nauczyciela.

Bezpieczeństwo

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Czosnów czuwają funkcjonariusze policji w Komisariacie Policji w Czosnowie. Nad bezpieczeństwem przeciwpożarowym czuwają Ochotnicze Straże Pożarne (w: Czosnowie, Łomnej, Kazuniu Polskim, Krogulcu i Sowiej Woli Folwarcznej). Poczucie bezpieczeństwa ma ogromne znaczenie zarówno dla mieszkańców gminy Czosnów jak i turystów. Ten kierunek będzie realizowany przede wszystkim poprzez wspieranie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Podsumowanie kluczowych problemów w sferze społecznej

Głównym problemem zidentyfikowanym na podstawie przeprowadzonej analizy i wynikającym z prac zespołu horyzontalnego do spraw strategii rozwoju Gminy Czosnów jest stosunkowo niski standard obsługi wynikający z niedostatecznej dostępności infrastruktury społecznej. Dotyczy to przede wszystkim oferty dla dzieci i młodzieży, czego główną przyczyną są niedostatki w zakresie istniejącej infrastruktury społecznej, w tym zwłaszcza kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Niski standard obiektów sportowych, ich mała liczba, oraz stosunkowo słabe wyposażenie, powodują, że mieszkańcy gminy, w tym szczególnie dzieci i młodzież, nie mogą w pełni rozwijać własnych zainteresowań i zdolności oraz w sposób społecznie akceptowany spędzać wolny czas. Ma to nie tylko negatywny wpływ na ogólną kondycję fizyczną dzieci i młodzieży, ale pośrednio przyczynia się do wzrostu natężenia patologii społecznych wśród młodzieży, nie mającej pomysłu na zagospodarowanie wolnego czasu. Wśród młodzieży w Gminie Czosnów, podobnie jak w innych tego typu ośrodkach, często spotyka się przypadki nadużywania alkoholu i uczestnictwa w aktach wandalizmu.

Konieczność podjęcia działań na rzecz modernizacji bazy sportowo - rekreacyjnej w Gminie Czosnów jest uzasadniona szczególnie w kontekście rosnącego zapotrzebowania na usługi świadczone przez ośrodki związane ze sportem oraz rekreacją i turystyką w regionie podwarszawskim. Jest to szczególnie wyraźne w kontekście przedstawionego na wstępie szybkiego rozwoju Gminy Czosnów wyrażającego się m.in. rejestrowanym i nierejestrowanym

przyrostem liczby mieszkańców. Zły stan infrastruktury społecznej ma niekorzystny wpływ na upowszechnianie kultury, kultury fizycznej i sportu nie tylko w gminie, ale i w powiecie oraz pośrednio w całym regionie.

Utrzymujące się niedobory w zakresie infrastruktury kulturalnej oraz sportowo - rekreacyjno - turystycznej wpływa również negatywnie na postrzeganie Gminy Czosnów przez mieszkańców i turystów, a tym samym wpływa niekorzystnie na dalszy rozwój gminy.

Kolejnym aspektem wymagającym poprawy jest infrastruktura kulturalna. Liczba i jakość ośrodków propagujących kulturę jest ważnym wyznacznikiem jakości życia mieszkańców. Dodatkowo rosnące dochody mieszkańców Warszawy i okolic stają się w ostatnim czasie coraz bardziej ukierunkowane na potrzeby wyższego rzędu, w tym zaspokojenie potrzeb kulturalnych i duchowych.

Podsumowanie najważniejszych problemów w zakresie infrastruktury społecznej:

Przyczyny trudności

- ✓ Zbyt małe środki finansowe przeznaczane na rozwój infrastruktury społecznej, w tym zwłaszcza sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej.
- ✓ Zaległości w remontach i pracach modernizacyjnych istniejących obiektów infrastruktury społecznej.
- ✓ Zbyt mało tzw. „działań miękkich” tj. ofert adresowanych dla dzieci i młodzieży, inicjowanych przez lokalny sektor pozarządowy.

Występujące problemy

- ✓ Braki w podstawowej infrastrukturze społecznej.
- ✓ Nieodpowiedni do skali potrzeb standard infrastruktury społecznej w Gminie Czosnów.
- ✓ Niewystarczające warunki do prowadzenia zajęć sportu i rekreacji oraz kultury dla dzieci i młodzieży w Gminie Czosnów.
- ✓ Problemy zdrowotne dzieci i młodzieży
- ✓ Brak zainteresowania gminą jako ośrodkiem kultury, rekreacji i wypoczynku.

Skutki

- ✓ Marginalizacja Gminy Czosnów, skutkująca brakiem możliwości w zakresie rozwoju kultury, sportu i rekreacji oraz niewielkim zainteresowaniem ze strony turystów.
- ✓ Niski poziom wykorzystania infrastruktury sportowej przez kluby sportowe i sekcje.
- ✓ Niepełne wykorzystanie potencjału społecznego Gminy Czosnów.

- ✓ Pogarszający się stan zdrowotności społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży.
- ✓ Niedostateczny poziom atrakcyjności inwestycyjnej gminy wywołany niedorozwojem funkcji społecznych.

Oczekuje się, że zapewnienie odpowiedniego zewnętrznego wsparcia finansowego (w tym ze środków w ramach polityki strukturalnej Unii Europejskiej i MFEOG/NMF) umożliwi wzmocnienie infrastruktury społecznej w Gminie Czosnów, w tym modernizację i rozbudowę ośrodków kultury, stadionów, ośrodków sportu i rekreacji odpowiadających wymaganiom lokalnej społeczności, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Końcowym efektem dobrze prowadzonej polityki inwestycyjnej gminy w tej dziedzinie będzie stworzenie odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego dla mieszkańców Gminy Czosnów.

4.6. Potencjał rynku pracy

Struktura bazy ekonomicznej gminy powoduje, że rynek pracy w Gminie Czosnów zdominowany jest przez osoby pracujące w Warszawie lub małych i średnich firmach zlokalizowanych na obszarze gminy. Poniżej przedstawiono wybrane wskaźniki, które obrazują ekonomiczną stronę rynku pracy w gminie.

Tabela 10: Pracujący* ogółem w Gminie Czosnów w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Czosnów	2705	3179	2516	2975	2777	2781	3836

Dane te dotyczą bardzo specyficznego ujęcia pracujących stosowanego w GUS tj. tzw. osób deklaruujących pracę w głównym miejscu zameldowania. Z oczywistych względów nie są to wszyscy pracujący w gminie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba pracujących (wg tego ujęcia GUS) w Gminie Czosnów systematycznie rośnie w latach 2007 – 2013. W 2013 liczba pracujących w gminie była aż o 35% wyższa niż w roku 2007 - świadczy o bardzo dużej dynamice przyrostu lokalnej gospodarki. Powyższe dane sugerują również, że duża część osób mieszkających w Gminie Czosnów nie pracuje na obszarze gminy. Jest to sytuacja typowa dla wszystkich miejscowości podwarszawskich. Udział pracujących ogółem w liczbie ludności w latach 2007-2013 wzrastał o ok. 2% rocznie.

Bezrobocie w Gminie Czosnów nie ma charakteru strukturalnego. W roku 2013 zarejestrowano 896 bezrobotnych mieszkańców. Liczba bezrobotnych w gminie w ostatnich kilku latach systematycznie maleje. Należy podkreślić jednak, iż wartość analityczna wskaźnika liczby osób bezrobotnych traci w ostatnim czasie na znaczeniu. Duża część rejestrowanego obecnie bezrobocia nie wynika bezpośrednio z rzeczywistego braku miejsc pracy, ale z nowego trendu w gospodarce, który charakteryzuje się brakiem zainteresowania

osób w wieku produkcyjnym określonymi rodzajami niskopłatnych etatów lub zwyczajnie brakiem odpowiednich kwalifikacji (najczęściej w ramach zawodów technicznych).

Tabela 11: Bezrobocie na terenie Gminy Czosnów w latach 2007 - 2014

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BEZROBOCIE REJESTROWANE									
Bezrobotni zarejestrowani wg płci									
ogółem	osoba	210	183	227	314	305	318	342	313
mężczyźni	osoba	112	81	119	151	159	183	205	178
kobiety	osoba	98	102	108	163	146	135	137	135
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci									
ogółem	%	3,7	3,1	3,8	5,2	4,9	5,1	5,5	5,0
mężczyźni	%	3,7	2,6	3,8	4,7	4,9	5,5	6,2	5,3
kobiety	%	3,6	3,7	3,8	5,7	5,0	4,6	4,7	4,6

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

4.7. Potencjał gospodarczy

Działalność gospodarcza prowadzona na terenie gminy Czosnów charakteryzuje się dużą różnorodnością branż. Najwięcej firm jest z branż związanych z działalnością spożywczą, budowlaną oraz produkcyjną. Gmina Czosnów jest gminą atrakcyjną dla zewnętrznych inwestorów chcących rozwijać działalność gospodarczą. Jej główne atuty to dogodny (w porównaniu z innymi) dojazd z Warszawy, położenie przy ważnej drodze krajowej E7, dużo wolnej przestrzeni, bliskość Puszczy Kampinoskiej (świeże powietrze), przyjazne, proinwestycyjne nastawienie władz gminnych i powiatowych. Na terenie gminy Czosnów zlokalizowane są duże firmy polskie i zagraniczne. Najważniejsze firmy w gminie: Profix, Soudal, CelonPharma, Aereco, Model Opakowania, Blyweert Aluminum, Wittchen, Fagor Gastro, Kuchnie Świata, DeCare, stajnie Bajardo i Bobrowy Staw. W Częstokowie Polskim swoją siedzibę ma firma Inter Cars S.A. – największy dystrybutor części zamiennych do samochodów osobowych, dostawczych i ciężarowych w Europie Środkowo – Wschodniej. Przy drodze krajowej nr 7 (kierunek na Gdańsk) w miejscowości Łomna Las zlokalizowana jest firma Profix – jeden z największych dystrybutorów narzędzi i elektronarzędzi w Polsce. Profix jest laureatem wielu nagród i wyróżnień, kilkakrotnie znajdował się w prestiżowym gronie Gazeli Biznesu. Znalazł się także na liście Diamentów Forbesa. W tej samej miejscowości ulokowana jest firma Aereco Wentylacja Sp. z o.o. – lider wentylacji sterowanej zapotrzebowaniem. W Pieńkowie swoją siedzibę ma firma ADAMED Sp. z o.o. – polska firma farmaceutyczno – biotechnologiczna, która jest liderem na polskim rynku leków nowej generacji. W ramach prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej firma poszukuje m.in. innowacyjnych leków na raka, zaburzenia metaboliczne oraz choroby ośrodkowego układu nerwowego. Programy badawcze firma realizuje we współpracy z wiodącymi uniwersytetami, instytutami naukowymi i firmami prywatnymi. W Częstokowie Mazowieckim swoją siedzibę ma firma belgijska Soudal, która jest największym na świecie producentem pian poliuretanowych oraz czołowym dostawcą

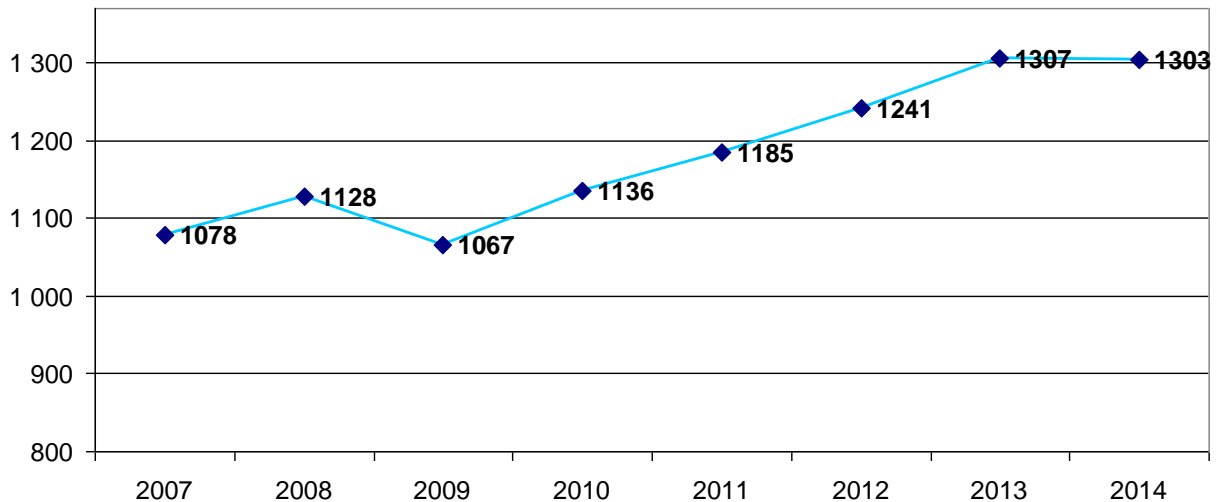

mas uszczelniających, klejów i wyrobów chemii dachowej dla profesjonalistów i odbiorców indywidualnych. Dzięki systematycznym inwestycjom w badania i rozwój, otwarciu na innowacyjne rozwiązania i dostosowanie do potrzeb lokalnych rynków Soudal osiągnął wiodącą pozycję na międzynarodowym rynku chemii budowlanej. W Kazuniu Nowym zlokalizowany jest zakład magazynowania i konfekcjonowania produktów leczniczych należący do firmy Celon Pharma S.A. Firma ta jest zintegrowaną firmą farmaceutyczną prowadzącą zaawansowane badania naukowe i wytwarzającą nowoczesne leki. W Czosnowie działa firma Model Opakowania, która jest obecnie jednym z najnowocześniejszych zakładów produkujących opakowania z tektury falistej w Polsce. Poza produkcją wszelkiego rodzaju opakowań z tektury falistej z nadrukiem flexo, firma Model Czosnów produkuje, również opakowania kaszerowane z nadrukiem offsetowym. W Czosnowie swoją siedzibę ma również firma Blyweert Aluminium – belgijski producent kompletnych systemów aluminiowych. Rozwój firmy WITTCHEN stał się przyczyną stworzenia nowoczesnego centrum logistycznego w Palmirach, w którym zlokalizowany jest magazyn, skład celny oraz Departament Jakości. W Palmirach swoją fabrykę, biura oraz dobrze zaopatrzone magazyny posiada również firma FAGOR Gastro Polska – producent profesjonalnych urządzeń gastronomicznych. FAGOR jest cenionym na świecie producentem urządzeń gastronomicznych dla hoteli, restauracji, szpitali i innych obiektów gastronomicznych. Od roku 2007 w Cząstkowie Polskim przy trasie krajowej Warszawa – Gdańsk nowoczesne biuro i własny magazyn wysokiego składowania posiada firma Pyramis Polska – jeden z czołowych producentów zlewozmywaków ze stali nierdzewnej i kompozytów granitowych oraz baterii i okapów kuchennych na rynku polskim. Od 1999 roku w nowoczesnym zakładzie o powierzchni ponad 3.600 m² w Czosnowie działa „BELLA” Zakład Kompozytów Sp. z o.o. – czołowy polski producent wyrobów z kompozytów polimerowych dla branży motoryzacyjnej, przemysłu szynowego, stoczniowego i jachtowego. Firmę „BELLA” znają doskonale przedsiębiorcy pogrzebowi, ponieważ od lat jest pierwszym i największym producentem samochodów pogrzebowych w kraju. Przy głównej drodze Krajowej E7 w Czosnowie znajduje się magazyn części zamiennych oraz serwis i biura firmy Parker Poland Sp. z o.o. - producenta wytrzymałych łodzi hybrydowych Parker Ribs, wiodącego importera i dystrybutora silników i osprzętu do łodzi w Polsce. Kolejnymi firmami zlokalizowanymi na terenie gminy Czosnów w Łomnej są firma SaneChem Sp. z o.o. – producent profesjonalnych preparatów chemicznych do mycia i dezynfekcji, stosowanych w zakładach przemysłu spożywczego, producent urządzeń do czyszczenia i dezynfekcji oraz firma Kuchnie Świata S.A. – importer i dystrybutor owoców morza, ryb, oraz wszelkich produktów potrzebnych do przygotowania potraw z różnych zakątków świata. W m. Cząstków Maz. zlokalizowana jest polsko-austriacka firma Steinbacher Izoterm Sp. z o.o. oferująca kompleksowe rozwiązania

z pełnego wachlarza produktów izolacji budownictwa naziemnego oraz budownictwa technicznego. Firma AUER Polska Sp. z o.o. zlokalizowana w Czosnowie jest uznanym producentem najwyższej jakości urządzeń śrutowniczych napędzanych przy użyciu sprężonego powietrza, począwszy od prostych kabin ręcznych poprzez automatycznie pracujące stoły obrotowe i śrutownice przelotowe, aż po indywidualne rozwiązania zintegrowane w proces produkcyjny klienta. Ostatnią formą działalności gospodarczej, o której warto wspomnieć jest działalność cyrkowa. Na terenie m. Kaliszki swoją siedzibę ma CYRK KORONA – jeden z największych cyrków w Polsce, współpracujący z najlepszymi artystami, choreografami i reżyserami z całego świata. Przytoczone powyżej przykłady prowadzonej działalności gospodarczej stanowią wyłącznie niewielki ułamek procenta liczby podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie gminy Czosnów. Corocznie w gminie Czosnów powstaje kilkadziesiąt podmiotów gospodarczych, w tym głównie prowadzonych przez osoby fizyczne. Umiejętne wykorzystanie atutów gminy Czosnów, o których mowa powyżej będzie niezwykle pozytywnie oddziaływać na rozwój gminy, lokowanie tu nowych inwestycji, a w konsekwencji tworzenie nowych, atrakcyjnych miejsc pracy.

Według danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, w dniu 31 grudnia 2014 r. w Gminie Czosnów zarejestrowanych było 1278 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowaną większość tych podmiotów stanowią jednostki prywatne – 98 %. 942 podmioty to były tzw. zakłady osób fizycznych. Taki stan rzeczy po części odzwierciedla ogólne tendencje panujące w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi znaczącą część Produktu Krajowego Brutto podmiotami są właśnie najmniejsze przedsiębiorstwa, które jednocześnie najbardziej elastycznie potrafią reagować na zmiany zachodzące na rynku. Wśród pozostałych zarejestrowanych tu firm, stwierdzono m.in.: 154 spółki prawa handlowego, 31 spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Na terenie Gminy Czosnów działa ponadto 30 stowarzyszeń, 6 fundacji i 7 spółdzielni.

Wykres 8: Liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10000 mieszkańców gminy Czosnów**Liczba podmiotów gospodarczych na 10000 ludności Gminy Czosnów**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biorąc pod uwagę branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie Gminy Czosnów, zauważyć można zdecydowaną przewagę sektora handlu i napraw (ok. 36 %). Kolejnymi, najczęściej występującymi działami w gospodarce Gminy Czosnów jest przemysł oraz budownictwo. Świadczy to o dużych możliwościach rozwojowych Gminy, gdyż obok zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców poprzez działalność handlowo-usługową, wciąż efektywne pozostają tradycyjne gałęzie działalności gospodarczej prowadzonej w gminie. Ważnym segmentem bazy ekonomicznej gminy, będącym w dużej części odpowiedzialnością na potrzeby rynkowe i pozwalającym na obsługę innych podmiotów, są tu usługi transportowe. W zakresie handlu na terenie gminy i w jego bezpośrednim sąsiedztwie działają zarówno małe punkty handlowe jak i handel wielkopowierzchniowy.

Na stan bazy ekonomicznej Gminy Czosnów decydujący, bezpośredni wpływ ma koniunktura w Warszawie oraz pośrednio czynniki zewnętrzne: krajowe i światowe oddziałujące na gminę. Gmina Czosnów musi się przygotować na dalszy napływ nowych mieszkańców, który ma związek ze stałym wzrostem cen mieszkań i nieruchomości w Warszawie oraz znaczną różnicą w cenach mieszkań pomiędzy gminą a Stolicą. Oddziaływanie na gospodarkę Gminy Czosnów innych większych aglomeracji, poza Warszawą w zasadzie nie jest odczuwalne. Można pokusić się o stwierdzenie, iż Czosnów jest w praktyce włączony w organizm gospodarczy Warszawy i Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Jednym z podstawowych wskaźników ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom aktywizacji gospodarczej wyrażany ilością zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Pokazuje on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynkach zbytu towarów i usług.

Z porównania dynamiki zmian liczby ludności oraz liczby podmiotów gospodarczych niestety wynika, że osoby, które w ostatnich latach zameldowały się w Gminie Czosnów nie podejmują działalności gospodarczej, gdyż najczęściej pracują na terenie Warszawy. Wydaje się jednak, iż większość z nich to osoby młode zdobywające doświadczenie, które w przyszłości będą mogły wykorzystać podejmując działalność gospodarczą na własny rachunek.

4.8. Turystyka i promocja gminy

Gmina Czosnów jest bardzo atrakcyjna pod względem turystycznym i rekreacyjno-wypoczynkowym. Dodatkowym atutem Gminy są także obiekty dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim Cmentarz Mauzoleum wraz z Muzeum – Miejsca Pamięci Palmiry, Cmentarz Partyzancki i Pomnik Niepodległej Rzeczypospolitej Kampinoskiej w Wierszach, pozostałości fortyfikacyjne związane z Twierdzą Modlin, krajobraz kulturowy wsi holenderskich oraz liczne wykopaliska archeologiczne. Położenie gminy Czosnów w atrakcyjnym miejscu, w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji warszawskiej i lotniska w Modlinie, przy trasie tranzytowej E7 wiodącej na Mazury, Warmię i nad Morze Bałtyckie oraz w otulinie Kampinoskiego Parku Narodowego sprzyja rozwojowi turystyki, szczególnie weekendowej, spacerom, joggingowi czy też turystyce rowerowej. Z uwagi na fakt, iż dużą część terenu gminy Czosnów stanowi Kampinoski Park Narodowy, właśnie Park ten jest naturalnym „produktem turystycznym” gminy. Park narodowy oraz inne obszary chronione stanowią przesłanki do dalszego wzmacniania roli gminy jako ośrodka turystycznego uwzględniając bliskość Warszawy. Paleta aktywności turystycznej podejmowanej na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego, a przez to i samej gminy Czosnów jest dość rozbudowana. Tereny te stanowią raj dla miłośników turystyki pieszej (znakowane szlaki turystyczne) i rowerowej (tylko na oznaczonych szlakach i drogach publicznych). Coraz większym zainteresowaniem cieszy się turystyka jeździecka. Na terenie gminy zlokalizowane są ośrodki jeździeckie, stadniny i stajnie, gdzie można nie tylko nauczyć się jazdy konnej, ale także odbywać przejażdżki po okolicach. Na terenie gminy są korzystne warunki także dla rozwoju lecznictwa a także rehabilitacji, wynikające z cech lokalnego klimatu dodatkowo zwiększają potencjał rozwojowy gminy w tej dziedzinie. Na terenie gminy znajdują się również dwa gospodarstwa agroturystyczne. Jedno położone na skraju Puszczy Kampinoskiej z dala od ruchliwych tras komunikacyjnych. Gospodarze poza noclegiem, potrawami regionalnymi oraz

możliwością organizacji wycieczek po okolicy proponują zakup własnych produktów: jaj, warzyw, owoców, mleka koziego. Drugie gospodarstwo położone jest w malowniczej miejscowości w sąsiedztwie Puszczy Kampinoskiej. Turyści lubiący czynny wypoczynek mogą zwiedzać okolicę na rowerach lub bryczką. Miłośnicy ciszy i spokoju mogą wędkować w oddalonym o kilometr jeziorze.

	Jednostka miary	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
TURYSTYCZNE OBIEKTY NOCLEGOWE									
Turystyczne obiekty noclegowe wg rodzajów									
ogółem									
obiekty ogółem VII	ob.	1	1	1	1	1	1	1	1
obiekty całoroczne VII	ob.	1	1	1	1	1	1	1	1
miejsca noclegowe ogółem VII	msc.	79	115	115	115	114	114	110	115
miejsca noclegowe całoroczne VII	msc.	79	115	115	115	114	114	110	115
korzystający z noclegów ogółem I-XII	osoba	2924	3994	4274	4391	4020	3091	2302	1659
korzystający z noclegów turyści zagraniczni I-XII	osoba	632	601	549	629	618	635	360	194
wynajęte pokoje ogółem I-XII w obiektach hotelowych	-	2261	6990	4059	3821	4124	2715	2235	1667
wynajęte pokoje turystom zagranicznym I-XII w obiektach hotelowych	-	566	1728	657	870	1011	624	381	255
udzielone noclegi ogółem I-XII	-	3976	7436	6324	6914	6870	4736	3817	2747
udzielone noclegi turystom zagranicznym I-XII	-	1161	1766	1063	1447	1814	1288	776	427

Źródło: Na podstawie danych GUS

W okresie 2008-2014 liczba udzielonych noclegów spadła prawie o połowę. Liczba korzystających z noclegów też spadła. Spadek liczby turystów krajowych i zagranicznych nie jest wyłącznie spowodowany złą koniunkturą gospodarczą. Wynika on również z braku podejmowania działań promocyjnych na odpowiednią skalę przez władze gminne, często niskiej jakości usług turystycznych bądź braku atrakcyjnej oferty. Turystyka jest zjawiskiem dynamicznym i ważne jest, aby w odpowiednim momencie uwzględnić te zmiany i umiejętnie dostosowywać ofertę turystyczną do nowych potrzeb rynku. Ze względu na walory krajobrazowe i historyczne gmina Czostów powinna wykorzystać swoje atuty w celu rozwoju turystyki na dużą skalę. Władze gminy Czostów winny podjąć kompleksowe i wszechstronne działania planistyczne, organizacyjne i inwestycyjne w celu stworzenia programu rozwoju turystyki. Podstawowym czynnikiem rozwoju w przyszłości, który odegra główne znaczenie w rozwoju usług, przedsiębiorczości, zwiększaniu zatrudniania i wzroście dochodów mieszkańców będzie rozwój turystyki i rekreacji w gminie Czostów. W tym celu należy zadbać m.in. o: rozwój bazy turystycznej, zwiększanie jakości usług turystycznych i rekreacyjnych, poprawę warunków wypoczynku, wzbogacenie oferty kulturalnej skierowanej do potencjalnych turystów.

4.10 Polityka społeczna i gospodarcza gminy

Działania podejmowane przez lokalny samorząd powinny wzmacniać uczestnictwo mieszkańców wspólnoty w poszczególnych sferach aktywności życia społecznego i wspierać aktywizację ekonomiczną. Na tym poziomie odnosić się należy do następujących rodzajów działań dostępnych dla samorządu:

1. komunikacja i partycypacja społeczna,
2. wspieranie oddolnych inicjatyw obywateli
3. współpraca z organizacjami pozarządowymi

Mówiąc o partycypacji społecznej należy poruszyć kwestie komunikacji społecznej, jako narzędzia współpracy władz lokalnych, w tym Urzędu Gminy ze społecznością Gminy Czosnów. W tym zakresie ocenie podlega nie sama aktywność samorządu, lecz formy komunikowania się z mieszkańcami. W procesie komunikowania bardzo ważną rolę odgrywa gminny portal internetowy. Współcześnie zaczyna on pełnić rolę ważnego pośrednika między administracją publiczną a mieszkańcami wspólnoty lokalnej. Strona „www.czosnow.pl”, wykorzystywana jako kanał komunikacji społecznej, jest stroną wyjątkowo aktywną.

Oceniając formę aktywności Urzędu Gminy pod kątem stymulowania rozwoju społecznego mieszkańców Gminy Czosnów należy podkreślić, iż:

1. samorząd poddaje konsultacjom społecznym kwestie ważne dla życia wspólnoty samorządowej,
2. samorząd opracował trwały program współpracy oraz powołał organ realizujący zadania programu,
3. samorząd informuje o najważniejszych kwestiach dotyczących spraw wspólnoty,
4. samorząd realizuje wspólnie z organizacjami pozarządowymi założenia polityki społecznej w oparciu o szczegółowo opracowane programy,
5. samorząd prowadzi system obsługi skarg i wniosków mieszkańców za pośrednictwem poczty elektronicznej,
6. samorząd wykorzystuje szerokie spektrum narzędzi informowania mieszkańców wspólnoty samorządowej:
 - a. tablice informacyjne,
 - b. gminny portal internetowy www.czosnow.pl,
 - c. biuletyn informacji publicznej,
 - d. współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi,
 - e. punkt informacyjny w urzędzie,
 - f. katalog usług urzędu,
7. samorząd wykorzystuje różne narzędzia pozyskiwania opinii mieszkańców wspólnoty samorządowej:
 - a. badania opinii mieszkańców,
 - b. bezpośredni kontakt władz z mieszkańcami wspólnoty samorządowej,
 - c. internetowy sondaż opinii społecznej.

Realizację zadań gminy należy również odnieść do pełnienia przezeń funkcji strategicznej, jaką bez wątpienia jest rozwój gospodarczy. Poszczególne kategorie zadań, przeniesione do wymiaru produktu, predestynują samorząd do pełnienia kluczowej roli w procesie strategicznego sterowania dynamiką gospodarczą obszaru, który obejmuje swą działalnością. Rozwój gospodarczy powinien być ważnym punktem odniesienia wszystkich działań i decyzji podejmowanych przez władze lokalne. Wzrost jakości życia mieszkańców wspólnoty zdeterminowany jest ich sytuacją ekonomiczną. Odnosząc się do określonego ustawą zakresu działań władz samorządu gminnego, należy rozpatrywać wypełniane przez Urząd Gminy Czosnów zadania własne w kontekście podnoszenia konkurencyjności i stymulowania wzrostu zatrudnienia na obszarze wspólnoty lokalnej.

Realizacja zadań w kontekście rozwoju gospodarczego będzie miała formę działań realizujących trzy cele:

1. tworzenie korzystnego klimatu dla utrzymania i rozwoju firm istniejących na terenie gminy,
2. tworzenie korzystnego klimatu dla przyciągania inwestorów zewnętrznych,
3. tworzenie korzystnego klimatu dla powstawania nowych form działalności gospodarczej na obszarze gminy – w szczególności o charakterze innowacyjnym, podnoszącym konkurencyjność gminy i prowadzących do dywersyfikacji jego bazy ekonomicznej.

Realizację tych działań umożliwiają trzy zasadnicze kategorie narzędzi:

1	2	3
PREFERENCJE FINANSOWE I POMOC PUBLICZNA	INSTYTUCJE OTOCZENIA BIZNESU	DZIAŁANIA PROMOCYJNO ORGANIZACYJNE
Obniżenie stawek podatków lokalnych, partnerstwo publiczno – prywatne tworzone z lokalnie działającymi przedsiębiorstwami, preferencyjne ceny usług komunalnych, niski poziom opłat lokalnych, dotowanie organizacji (z udziałami gminy lub bez) wspierających rozwój gospodarczy	Agencje rynku lokalnego, centra obsługi inwestorów, agencje inicjatyw lokalnych, inkubatory przedsiębiorczości, centra wspierania biznesu, strefy przemysłowe, parki technologiczne, fundusze poręczeniowo – kredytowe, centra doradczo – szkoleniowe	Dostęp do informacji o warunkach realizacji procesu inwestycyjnego, pomoc formalna w procesie inwestorskim, promocja przedsiębiorstw, promocja kapitału ludzkiego i zasobów ekonomicznych, uzbrojenie terenów pod inwestycje, prowadzenie internetowych baz danych, organizacja przedstawicielstw gospodarczych, pośrednictwo w kontaktach zagranicznych, pomoc w pozyskiwaniu środków zewnętrznych dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,

5. Analiza SWOT Gminy Czosnów

1. Położenie geograficzne, środowisko naturalne, układ przestrzenny

Potencjał położenia geograficznego			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">• Dostęp do ok. 2,5 mln rynku zbytu Warszawy i aglomeracji;• Bliskość warszawskiego i aglomeracyjnego rynku pracy;• Dostęp do warszawskiego i aglomeracyjnego rynku towarów i usług rynkowych i nierynkowych;• Dostęp do infrastruktury technicznej i społecznej Warszawy;• Bliskość ew. powiązań kooperacyjnych dla lokalnych przedsiębiorców;• Atrakcyjne, bo graniczące z Warszawą, położenie dla potencjalnych inwestorów gospodarczych oraz mieszkaniowych;• Bezpośredni przebieg trasy DK 7 na terenie gminy - głównej drogi wyjazdowej z Warszawy w kierunku Gdańska	położenie w centrum stołecznego obszaru metropolitalnego, położenie w ramach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego (WOF) Możliwość korzystania z udogodnień obszaru metropolitalnego (w tym instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych ZIT, instrumentów wspólnej polityki gminnej w okresie 2014-2020).	Położenie w Obszarze Metropolitalnym Warszawy i w ramach obszaru metropolitalnego (Warszawski Obszar Funkcjonalny)	<ul style="list-style-type: none">• Konkurencja dla lokalnych firm ze strony warszawskiego i aglomeracyjnego rynku pracy, handlu i usług;• Zagrożenie tożsamości społeczności lokalnej i lokalnych powiązań społecznych wobec szybkiego napływu nowych mieszkańców początkowo związanych z gminą tylko miejscem zamieszkania.• Możliwość niekontrolowanego, szybkiego napływu i rozprzestrzeniania się różnego rodzaju zagrożeń (patologie społeczne, uzależnienia, przestępczość itp.)
<ul style="list-style-type: none">• Istniejąca sieć dróg w ramach warszawskiego węzła komunikacyjno-transportowego – w szczególności bezpośrednie połączenia kolejowe i drogowe z Warszawą	Potencjalnie bardzo dobra zewnętrzna dostępność komunikacyjna drogowa – zwłaszcza z Warszawą	Okresowo bardzo duże utrudnienia komunikacyjne w zewnętrznym ruchu drogowym, nieodpowiedni standard komunikacji pasażerskiej Słabo rozwinięta sieć dojazdowych do DK7, kolizyjne skrzyżowania w ciągach dróg wojewódzkich i DK7	<ul style="list-style-type: none">• Sieć drogowa rangi powiatowej, wojewódzkiej i krajowej (DK7) niedostosowana jakościowo i ilościowo do współczesnego natężenia ruchu;• Połączenia transportowe o niedostatecznej częstotliwości, bezpieczeństwie i komforcie;• Wciąż zbyt mało efektywne i zróżnicowane formy powiązań komunikacyjnych z Warszawą;• Brak ścieżek rowerowych o charakterze komunikacyjnym
<ul style="list-style-type: none">• Sąsiedztwo obszarów leśnych KPN oraz terenów otwartych• Korzystne dla rozwoju turystyki weekendowej, pobytów agroturystycznych, rekreacji ruchowej (biegi, piesze wycieczki, jazda na rowerze, jazda konna) walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.	Korzystne przestrzenne otoczenie zewnętrzne gminy	Duże, a okresowo bardzo duże, obciążenie niektórych obszarów gminy ruchem tranzytowym „do” i „z” Warszawy	<ul style="list-style-type: none">• Zasadnicze utrudnienia w ruchu wewnątrzgminnym;• Rozbijanie struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy• Negatywny wpływ na warunki życia (hałas, spaliny, zagrożenie wypadkami drogowymi itp.)

Środowisko naturalne			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">• Bliskość i dostępność mało przekształconych przestrzeni otwartych ze względu na położenie oraz skalę wielkości gminy;• Ok. 30% powierzchni gminy stanowi teren Kampinoskiego Parku Narodowego• Stosunkowo duża atrakcyjność gminy pod kątem wykorzystania walorów otoczenia KPN oraz potencjału agroturystyki• Na terenie Gminy zostały utworzone dwa rezerwaty ochrony ścisłej: Kaliszki i Sieraków oraz dwa rezerwaty przyrody: Rуска Kępa (19,43 ha) i Kępy Kazuńskie (544,28 ha). Ponadto jest 9 pomników przyrody.	<p>Urozmaicony krajobraz, zróżnicowanie przyrodnicze i przestrzenne</p> <p>Cały obszar Gminy wchodzi w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ponadto, Gmina jest objęta ochroną ze względu na istniejący Główny Zbiornik Wód Podziemnych - „Dolina rzeki środkowej Wisły”, który został określony przez Instytut Hydrologii i Geologii Inżynierskiej AGH w Krakowie.</p> <p>Tereny leśne zajmują powierzchnię 3 600 ha, czyli ok. 28% ogólnej powierzchni Gminy (dla porównania: średnia lesistość w województwie mazowieckim wynosi 22%, a w kraju - 28%).</p>	<p>Niezadowalające wykorzystanie walorów przyrodniczych środowiska</p> <p>Problemy wynikające z nieuregulowanych stosunków wodnych w gminie</p> <p>Niezadowalający stan jakości wód powierzchniowych na terenie Gminy - najczęściej w wodzie występują ponadnormatywne ilości związków azotu i fosforu, których głównym źródłem są ścieki komunalne.</p> <p>Występuje więc zjawisko nielegalnego odprowadzanie ścieków bytowych do wód gruntowych, cieków wodnych i rowów.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Nieuporządkowane przestrzenie publiczne oraz niska estetyka niektórych stref zabudowy gminy• Istotne braki w zakresie infrastruktury uniemożliwiającej wykorzystanie walorów lokalnego środowiska przyrodniczego (ścieżki rowerowe, trasy spacerowo-rekreacyjne itp);• Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego ze strony niskich emitorów - kotłowni, palenisk domowych pojazdów samochodowych.• Słabe wykorzystanie potencjału otoczenia KPN• Nerozwiany problem włączenia w system rekreacji i wypoczynku obszarów leśnych gminy (ochrona, zagospodarowanie);• Zły stan techniczny wałów przeciwpowodziowych przy rzece Wiśle.• Niezadowalający poziom retencji oraz stan urządzeń przeciwpowodziowych,• Brak polderów zalewowych; zabudowywanie obszarów• zalewowych
<ul style="list-style-type: none">• Bliskość lasów i przestrzeni otwartych wynikających z położenia oraz brak dużych uciążliwych zakładów przemysłowych na terenach atrakcyjnych przyrodniczo (większość firm produkcyjnych i logistycznych ulokowana jest w sąsiedztwie DK7);	<p>Względnie niski poziom przemysłowych i (okresowo) energetycznych zanieczyszczeń powietrza</p>	<p>Okresowo wzrastające zagrożenie „niską emisją spalin” w sezonach grzewczych; strefowo intensywne komunikacyjne zanieczyszczenia powietrza</p>	<ul style="list-style-type: none">• Słaby rozwój sieci c.o.• Brak wykorzystania potencjału transportu niskoemisyjnego (drogi rowerowe, parkingi park and ride)• Przeciążenie ruchem drogowym niektórych ciągów ulicznych, zwłaszcza w ciągach dojazdowych do DK7 w kierunku Warszawy i Łomianek, co generuje znaczną emisję spalin i CO₂

<ul style="list-style-type: none">Działania w ramach programów określonych w dokumentach:<ol style="list-style-type: none">Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy CzosnówStudium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminyPlan gospodarki odpadami dla Gminy Czosnów	Systemowa działalność władz samorządowych w zakresie ochrony środowiska Wykorzystanie dofinansowania zewnętrznego na wsparcie programów ochrony środowiska w gminie	Niedobór środków własnych oraz ze źródeł zewnętrznych na pełną realizację zamierzeń w zakresie ochrony środowiska	Wciąż zbyt wysoki udział węglowych źródeł ogrzewania
Charakterystyka przestrzeni układu architektoniczno-urbanistycznego			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">Dobrze rozwinięta (ilościowo) sieć dróg gminnychDrugi gminne w zdecydowanej większości znajdują się w dobrym stanie technicznym, wyjątkiem są odcinki dróg powiatowych np. droga Łomna Palmiry - DK7 oraz droga powiatowa Kazuń Polski - Czczotki - Wrzosówka	Potencjalnie bardzo dobra wewnętrzna dostępność komunikacyjna i drogowa Zapewniony transport między miejscowościami (gminna komunikacja autobusowa) Dogodny transport autobusowy w kierunku Łomianek i Warszawy	Utrudnienia w komunikacji wewnętrznej gminy (braki w wyposażeniu w ciągi pieszo-rowerowe). Zły stan techniczny dróg powiatowych oraz słaby stan techniczny dróg wojewódzkich nr 633, 899, 575 Brak komunikacji szynowej z aglomeracją warszawską (planowana jest trasa do Modlina) Duża liczba nowych budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenach peryferyjnych gminy.	<ul style="list-style-type: none">Rozdzielenie gminy przez DK7 – brak bezkolizyjnego połączenia dwóch części gminy;Zły stan nawierzchni większości dróg powiatowych i wojewódzkich na terenie gminy;Zły stan lub wyraźne braki w ciągach ruchu pieszego.Brak dróg rowerowych, w tym tych o charakterze turystycznym wokół KPN i komunikacyjnym (w dojeździe do węzłów)Duże rozdrobnienie osadnicze gminy, co utrudnia zwiększenie jakości i wydajności systemu komunikacyjnego, zwłaszcza w kontekście transportu między sołectwami
<ul style="list-style-type: none">Porządkujące ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;	Czytelna, historycznie ukształtowana, struktura funkcjonalno-przestrzenna głównej miejscowości gminy - Czosnowa (stworzenie swoistego centrum gminy np. na terenie wokół Urzędu Gminy)	Brak wyraźnego centrum handlowo-usługowego oraz administracyjno-kulturalnego gminy Konieczność aktualizacji MPZP gminy z 2003 r. - w związku z intensywną zabudową nowych terenów Konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury w rejonach intensywnych podziałów nieruchomości (w związku z zabudową mieszkalną) - np. budowa dróg poprzecznych między działkami i sieci wod-kan.	<ul style="list-style-type: none">Dominująca ilościowo rozproszona niska zabudowa: budynki 1-2 mieszkaniowe to 95% ogółuZagrożenie defragmentacją przestrzeni gminnej zamkniętymi osiedlami deweloperskimi, zwłaszcza w sołectwach położonych w południowej i zachodniej części gminy;Zagrożenie brakiem identyfikacji z miejscem zamieszkania,Ograniczenie popytu na towary i usługi realizowanego lokalnie

<ul style="list-style-type: none">Układ urbanistyczny tworzący tożsamość kulturową gminy – potencjalnie atrakcyjnie dla mieszkańców oraz turystów	Przejrzysty układ architektoniczno-urbanistyczny		<ul style="list-style-type: none">Obszar objęty ograniczeniami użytkowania i przekształceń – ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;Dekapitalizacja części starej zabudowy
	Planowane nowe osiedle mieszkaniowe we wschodniej części gminy (inwestor irlandzki) - napływ dużej liczby nowych mieszkańców		<ul style="list-style-type: none">Konieczność zapewnienia podstawowych urządzeń infrastruktury technicznej we wschodniej części gminy, wokół planowanych terenów intensywnej zabudowy
<ul style="list-style-type: none">Małe różnice poziomów, stabilne podłoże;Potencjalna dostępność terenów uzbrojonych;	Dogodne warunki fizjograficzne dla wszelkiego rodzaju działalności budowlanej, dostępność terenów Ogólnie korzystne postrzeganie gminy na zewnątrz, korzystny wizerunek gminy		<ul style="list-style-type: none">Przemieszczenie funkcjonalne różnych typów zabudowy;Nieuporządkowane, niedostatecznie rozwinięte i zagospodarowane przestrzenie publiczne gminy;Niedostatecznie uregulowane zasady utrzymania ładu i porządku na terenie posesji prywatnych, zwłaszcza we fragmentach przylegających do przestrzeni publicznych;

2. Sfera społeczna

Potencjał demograficzny:			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">Duży napływ migracyjny ludzi o korzystnym statusie ekonomicznym – potencjalnych podatników i klientów lokalnych firm (wysokie dodatnie saldo migracji);Odmłodzenie społeczności lokalnej (wysoki przyrost naturalny), korzystne perspektywy demograficzne gminy;Korzystne zmiany w strukturze wykształcenia i zawodowej, zwiększona podaż zasobów pracy o wysokich i zróżnicowanych kwalifikacjach;	Szybki i stały przyrost liczby ludności w latach 2007-2014 Stosunkowo wysoki odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym	Szybki i stały przyrost liczby ludności w latach 2007-2014	<ul style="list-style-type: none">Słabość więzi społecznych;Niski poziom identyfikacji z tradycjami i specyfiką gminy;Elementy izolacji społecznej w nowych osiedlach mieszkaniowych;Realizacja popytu konsumpcyjnego poza miejscem zamieszkania w przypadku dominacji funkcji mieszkaniowych, zwłaszcza w nowych osiedlach;
		Wielka skala zjawiska niesformalizowanego stałego zamieszkiwania na terenie gminy	<ul style="list-style-type: none">Konieczność objęcia usługami z zakresu infrastruktury społecznej oraz technicznej znacznie większej liczby odbiorców niż wynika to z oficjalnej liczby mieszkańców;Istotny „ubytek” dochodów budżetu gminy z tytułu udziału w podatkach od osób fizycznych przy istotnym

			wzroście kosztów obsługi infrastrukturalnej w zakresie usług społecznych (publicznych); <ul style="list-style-type: none">• Duży wzrost liczby mieszkańców w stosunkowo słabiej rozwiniętych częściach gminy i na rozproszonym obszarze - konieczność zapewnienia dostępu do kapitałochłonnej infrastruktury edukacyjnej, drogowej i wod-kan
Problemy społeczne			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">• Systemowe działania w oparciu o przyjęte dokumenty programowe, Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Czosenów	Aktywność władz samorządowych i innych instytucji w rozwiązywaniu problemów społecznych Aktywna rola Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czosenowie	Niedobór środków finansowych na szybką i kompleksową realizację programów społecznych;	<ul style="list-style-type: none">• Niedobór środków budżetowych gminy i niestabilność finansowania programów centralnych;• Ogólnie względnie niska aktywność organizacji pozarządowych;
<ul style="list-style-type: none">• Malejąca i niska stopa bezrobocia;• Poprawa poziomu wykształcenia i dostosowania do rynku pracy;• Wyspecjalizowana kadra pracowników w zakresie pomocy i świadczeń dla bezrobotnych	Stale zmniejszanie się skali bezrobocia;	Zmienność skali i zasięgu problemu bezrobocia w poszczególnych miejscowościach - wyraźny podział na część wschodnią i północno-zachodnią gminy	<ul style="list-style-type: none">• Utrzymywanie się enklaw bezrobocia długotrwałego oraz „dziedziczenia” bezrobocia i marginalizacji społecznej• Względnie niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych – niedostosowany do rynku pracy, zmienność sytuacji na rynku pracy (zawody techniczne vs. wykształcenie ogólne);• Słabość organizacji pozarządowych działających w sferze pomocy w wyjściu z bezrobocia;
<ul style="list-style-type: none">• Koordynacja i współpraca międzyinstytucjonalna (samorząd, administracja rządowa, organizacje kościelne, pozarządowe itp.);• Wsparcie samorządu dla wolontariatu i organizacji zajmujących się dziećmi, młodzieżą i rodzinami;• Poszukiwanie pozabudżetowych źródeł środków finansowych;	Ograniczona skala problemów w zakresie opieki nad dziećmi, młodzieżą i rodzinami	Problem opieki nad dziećmi, młodzieżą i rodzinami zmarginalizowanymi i zagrożonymi marginalizacją Brak domu dziennej opieki w gminie	<ul style="list-style-type: none">• Niedostatek funduszy na wsparcie grup zagrożonych marginalizacją• Niedobory kadrowe w systemie pomocy społecznej• Niedostatek zastępczej opieki rodzinnej nad dziećmi• Deficyt miejsc w placówkach opieki, wsparcia i resocjalizacji• Niedostatek alternatywnych sposobów spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży w szczególności inicjatyw środowisk lokalnych;
<ul style="list-style-type: none">• Dostępność bazy lokalowej i kadrowej;• Stabilność źródeł finansowania działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywaniu problemów uzależnień;• Działalność instytucji pozarządowych	Aktywność w przeciwdziałaniu uzależnieniom - ograniczona skala problemu	Zagrożenie patologiami społecznymi Zagrożenie z tytułu uzależnień w środowisku młodzieżowym	<ul style="list-style-type: none">• Bezpośrednia dostępność negatywnych wzorców zachowań;• Niedostatki w dostępności placówek leczniczych;• Dziedziczenie uzależnień w tym wyuczonej bezradności;

<p>oraz kościelnych;</p> <ul style="list-style-type: none">• Międzyinstytucjonalna koordynacja działalności i wymiana doświadczeń;			<ul style="list-style-type: none">• Brak systemowego wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
<ul style="list-style-type: none">• Działalność organizacji pozarządowych;• Aktywność służb samorządowych oraz administracji i służb rządowych;• Dostosowanie oferty wsparcia do potrzeb osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością;	Ograniczona skala bezdomności	Zagrożenia substandardowymi warunkami życia i bezdomnością	<ul style="list-style-type: none">• Duża mobilność osób z grupy zmarginalizowanej społecznie i ekonomicznie – trudności w określeniu skali i lokalizacji zjawiska;• Brak indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, profilaktyki oraz standaryzacji usług i odpowiedniej infrastruktury;• Polaryzacja warunków bytowych ludności;
<ul style="list-style-type: none">• Aktywność jednostek pomocy społecznej;• Stabilizacja liczebności świadczeniobiorców;• Dostępność miejsc w domach pomocy społecznej;	Stabilizacja liczebności osób wymagających wsparcia	Problemy wynikające z procesów starzenia się ludności	<ul style="list-style-type: none">• Zwiększanie się bezwzględnej liczby osób w wieku poprodukcyjnym wymagających wsparcia przy względnie niekorzystnej sytuacji materialnej i osłabieniu więzi rodzinnych osób starszych;• Brak określonych form i standardów usług wspierających tę grupę mieszkańców;• Brak wyspecjalizowanej kadry oraz wolontariatu;• Brak wzorów form zachowania aktywności zawodowej lub społecznej – w tym samopomocowej;• Niedostatek środków technicznych poprawiających standard/komfort życia osób starszych;
<ul style="list-style-type: none">• Wzrost liczby i różnorodności organizacji udzielających wsparcia;• Współpraca międzyinstytucjonalna organizacji wspierających;	Poprawa dostępności wsparcia osób niepełnosprawnych	Problemy osób niepełnosprawnych Brak odpowiedniej infrastruktury dla osób niepełnosprawnych Brak zakładów pracy chronionej oraz miejsc aktywizacji niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none">• Ograniczona liczba organizacji wspierających;• Brak popularyzacji środowiskowej postaw akceptacji, pomocy osobom niepełnosprawnym;• Bariery techniczne uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym;• Nierówny dostęp osób niepełnosprawnych do wsparcia, niedostateczne rozpoznanie potrzeb w ww. dziedzinie
<ul style="list-style-type: none">• Wyspecjalizowana kadra gminnych pracowników pomocy społecznej, w tym w zakresie pracy socjalnej z rodziną	Funkcjonująca baza instytucjonalna szczebla powiatowego i gminnego w zakresie pomocy społecznej;	Problem kadr w służbach wsparcia społecznego/usługach opiekuńczych	<ul style="list-style-type: none">• Niedobory zatrudnienia: przeciążenie zadaniami;• Braki wyspecjalizowanej kadry;• Brak indywidualnego i kompleksowego podejścia;
<ul style="list-style-type: none">• Różnorodność oferty sportowej i kulturalnej, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży• Duża liczba atrakcyjnych boisk sportowych oraz lokalnych stref rekreacji - odpowiednie zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży• Atrakcyjna oferta spędzania czasu dla		<ul style="list-style-type: none">• Niedostateczny poziom aktywizacji „zasobów społecznych” gminy• Brak gminnego centrum kultury - obecne działania, pomimo dużej aktywności, są rozproszone i	<ul style="list-style-type: none">• Niedostateczne wsparcie materialne i organizacyjne inicjatyw mieszkańców w zakresie wypoczynku, rekreacji, inicjatyw kulturalnych, oświatowych, samopomocowych, sąsiedzkich, utrzymania ładu i bezpieczeństwa publicznego;• Niedostateczna oferta sportowa i kulturalna dla mieszkańców obszarów słabiej zurbanizowanych,

osób starszych (liczne kluby seniorów) • Gmina pozyskała bardzo dużo środków finansowych z PROW (LGD) na małe obiekty w sołectwach (świetlice, remizy OSP itp.)		nieskoordynowane (co powoduje, że jakość i dostępność oferty kulturalnej jest ograniczona)	położonych na peryferiach gminy.
--	--	--	----------------------------------

3. Infrastruktura techniczna

SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
Transport i komunikacja wewnętrzna			
• Niska intensywność ruchu drogowego na ciągach ulic z dominacją zabudowy jedno- i dwurodzinnej;	Ogólnie dobrze rozwinięta sieć dróg/ulic gminnych	Istotne braki w sieci dróg/ulic gminnych i obiektów drogowych, zwłaszcza w ciągach dojazdowych do Łomianek i Warszawy;	• Braki w zakresie sieci ulic łączących rozwijające się części gminy; • Brak kluczowych obiektów drogowych – zwłaszcza bezkolizyjnych przejazdów przez DK7
		Istotne braki i ogólnie zły stan ciągów pieszych w gminie	• Budowa i remont chodników na większości ulic gminy;
		Braki w wewnętrznych i zewnętrznych pasażerskich powiązaniach komunikacyjnych środkami komunikacji zbiorowej	• Niski standard usług komunikacji zbiorowej (drogowej i szynowej): częstotliwość kursowania, bezpieczeństwo podróżowania, czas podróży;
		Dominacja małointensywnej zabudowy mieszkaniowej w gminie	• Konieczność utrzymywania rozległej sieci ulic gminnych o małej intensywności ruchu;
		Niedostateczny poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego w gminie, zwłaszcza w ciągach dróg dojazdowych do DK7	• Braki w zakresie urządzeń organizacji i zabezpieczenia ruchu drogowego (sygnalizacja świetlna, bezpieczne przejścia dla pieszych, bariery i ekrany ochronne itp.); • Nieekologiczne oświetlenie gminne - ponad 95% punktów świetlnych to lampy sodowe, reszta to rtęciowe. Brak oświetlenie typu LED.
Zaopatrzenie w wodę			
• Powszechność instalacji wodociągowej w mieszkaniach • Dobry stan techniczny większości sieci wodociągowej (ok. 80% długości sieci wybudowano w latach 1995-2014: BDRGUS)	Wysoki stopień upowszechnienia instalacji wodociągowej w mieszkaniach Względnie wysoki poziom rozwoju sieci wodociągowej	Sieć wodociągowa nie jest rozwinięta w sposób zapewniający efektywny obieg wody (brak tzw. spinek łączących pojedyncze odcinki sieci w różnych miejscowościach) Zbyt mała wydajność istniejących Stacji Uzdatniania Wody (konieczność budowy ujęcia wody w	• Niski stopień dostępności sieci wodociągowej w mieszkaniach; • Trudności z zasilaniem gminnej sieci wodociągowej – brak drugiego połączenia z siecią wodociągową Warszawy; • Możliwe trudności z zaopatrywaniem w wodę potencjalnych dużych odbiorców;

		Łomnie)	
Kanalizacja			
<ul style="list-style-type: none">Pomimo pozytywnych zmian w latach 2007-2014 wciąż zbyt niski poziom skanalizowania i zwodociągowania gminy Potencjalnie dobry dostęp do sieci kanalizacyjnej dużych dostawców ścieków;„Wyprzedzający względem sieci wodociągowej rozwój sieci kanalizacyjnej;	Wysoki stopień upowszechnienia sieci kanalizacyjnej na terenie gminy (70% ludności 2014r.)	Lokalne braki w dostępie do sieci kanalizacyjnej Duży problem wynikający z braku przyłączy kanalizacyjnych - w skali gminy aż 30% budynków zlokalizowanych wzdłuż kolektorów nie zostało podłączone do sieci (obniża to efektywność funkcjonowania systemu wod-kan), w wielu sołectwach nawet 70% budynków nie jest podłączonych do sieci. Duże rozdrobnienie sieci osadniczej powodujące, że koszty skanalizowania wszystkich sołectw są bardzo wysokie.	<ul style="list-style-type: none">Opóźnienia rozwoju sieci kanalizacyjnej względem instalacji wodociągowychOgólnie liczna grupa mieszkań i ludności bez dostępu do sieci kanalizacyjnej – zagrożenia dla środowiska;Zagrożenia zanieczyszczeniem gruntu i wód gruntowych, dyskomfort aerosanitarny, obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej terenu dla celów mieszkaniowych i produkcyjno-usługowych;Zwiększone koszty usług komunalnych;Brak oczyszczalni ścieków we wschodniej części gminy (Łomna i Łomna Las), który utrudnia rozwój tych terenów (w tym planowanego wielkopowierzchniowego osiedla na ok. 10 mieszkańców).
Oczyszczanie ścieków			
	Dostępność oczyszczalni ścieków;	Niedobory w rozmiarach oczyszczania ścieków. Zbyt mała wydajność istniejącej oczyszczalni ścieków (800m ³ /dobę - przy wymaganej przepustowości ok. 1800 m ³ /dobę).	<ul style="list-style-type: none">Duża grupa mieszkań i ludności odprowadzająca ścieki nieoczyszczane (26% ludności: 2014r.-BDRGUS)Niski poziom obsługi ludności przez oczyszczalnie ścieków (39% ludności: 2014r.-BDRGUS);;
Zaopatrzenie w gaz			
<ul style="list-style-type: none">Niewielki poziom „niskiej emisji” gazów i pyłów z instalacji grzewczych poza sezonem grzewczym (większość ludności w mieszkaniach z instalacją gazową, w tym z dostępem do gazu sieciowego)	Bardzo wysoki stopień dostępności instalacji gazowych w mieszkaniach, w tym bardzo dobrze rozwinięta sieć gazowa		
Stałe odpady komunalne			
<ul style="list-style-type: none">Odpady stałe zbierane w systemie gminnym, monitorowanym wywożone na składowisko poza gminą (na terenie gminy funkcjonuje tylko PSZOK)Korzystne perspektywy utylizacji odpadów stałych w związku z podjętymi	Rozwiązany problem zbiórki odpadów stałych. Brak wysypiska odpadów w gminie.		<ul style="list-style-type: none">Trudności upowszechnienia selektywnej zbiórki odpadów

inwestycjami w tym zakresie w ościennych gminach;			
Elektroenergetyka			
		<p>Konieczność modernizacji części urządzeń i sieci przesyłowej; Duże trudności w dostępie do sieci elektroenergetycznej Liczne przerwy w dostawach energii elektrycznej Linie energetyczne o napięciu 15 kV są praktycznie w całości liniami napowietrznymi przez co narażone są na dużą awaryjność. Ponadto, duża ilość przyłączy przyczynia się także do zwiększonej awaryjności sieci. Pogarsza się standard dostarczanej mocy (wzrost spadków napięć i awarii).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Niedostosowanie urządzeń i sieci elektroenergetycznej do intensyfikacji wykorzystania przestrzeni gminy – w tym konieczność likwidacji napowietrznych linii elektroenergetycznych; Brak sieci przesyłowej 110 KV (projektowana jest sieć z Łomianek) Linie są maksymalnie wykorzystane, stąd też Zakład Energetyczny odmawia przyłączenia nowych odbiorców o mocy zapotrzebowanej powyżej 500 kW. Jest to przyczyną rezygnacji nowych podmiotów z lokalizowania swojej działalności na terenie Gminy, co skutkuje spadkiem tempa rozwoju gospodarki lokalnej.
Telekomunikacja			
Wysokie pokrycie obszaru gminy siecią telefonii przewodowej i bezprzewodowej – obszar aglomeracji warszawskiej.	Stosunkowo dobrze zaspokojone potrzeby w zakresie telefonii przewodowej, oraz bezprzewodowej starej i nowej generacji Gmina bierze udział w projekcie "Internet dla Mazowsza" pod patronatem Marszałka Województwa.		

4. Infrastruktura społeczna i sytuacja mieszkaniowa

SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
Oświata i wychowanie			
<ul style="list-style-type: none"> Oddane do użytku nowe obiekty oświaty i wychowania – kontekst współczesnych standardów i oczekiwań; 	Zaawansowany proces modernizacji bazy materialnej systemu oświaty i wychowania;	Konieczne remonty i modernizacje części istniejącej bazy materialnej oświaty i wychowania;	<ul style="list-style-type: none"> Konieczność kontynuowania programu remontów i modernizacji istniejących obiektów - dostosowanie standardu świadczonych usług edukacyjno-wychowawczych do wymogów współczesności.
<ul style="list-style-type: none"> Podnoszenie poziomu kwalifikacji kadr oświaty i wychowania w kontekście dostępności wiodących ośrodków 	Wysokokwalifikowana kadra systemu oświaty i wychowania	Konieczna rozbudowa istniejącej bazy materialnej oświaty i wychowania w kontekście dużego	<ul style="list-style-type: none"> Konieczność podjęcia nowych inwestycji w zakresie bazy szkolnej i przedszkolnej;

naukowych Stolicy		napiływu migracyjnego oraz przyrostu naturalnego;	
Ochrona zdrowia, pomoc społeczna			
<ul style="list-style-type: none">Bezpośrednie sąsiedztwo (Warszawa) wyspecjalizowanych placówek służby zdrowia świadczących usługi w pełnym zakresie;Dostępność lokalnych podstawowych refundowanych usług medycznych oraz bogata oferta podstawowych usług o charakterze komercyjnym.Planowane nowe obiekty ochrony zdrowia, w tym na terenie planowanego nowego osiedla we wschodniej części gminy	Dostępność usług medycznych w ramach istniejącej lokalnej podstawowej bazy materialnej i kadrowej oraz usług specjalistycznych w Stolicy Dobra współpraca GOPS z Ośrodkami Zdrowia, Kościołami, Policją i szkołami. Na terenie Gminy funkcjonują trzy ośrodki zdrowia w miejscowościach: Cząstków Mazowiecki, Kazuń Polski i Sowiec Wola.	Brak specjalistycznych usług zdrowotnych. Trudne warunki lokalowe Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.	<ul style="list-style-type: none">Brak stabilności i względnie niski standard refundowanych usług medycznych;
Kultura, sport, wypoczynek			
<ul style="list-style-type: none">Różnorodność oferty sportowej i kulturalnej, zwłaszcza dla dzieci i młodzieżyDuża liczba atrakcyjnych boisk sportowych oraz lokalnych stref rekreacji - odpowiednie zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieżyPowstały nowoczesny stadion gminnyAktywna działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Czostkowie wraz z filiami w: Izabelinie - Dziekanówku, Kazuniu Polskim i Sowiec Woli. Biblioteka znajduje się pod opieką merytoryczną Wojewódzkiej Biblioteki Miasta Stołecznego Warszawy. Biblioteka udostępnia 16 500 woluminów. Dodatkowo czytelnicy mogą korzystać bezpłatnie z Internetu.	Istniejące podstawy bazy materialnej oraz kadry;	Niedostatki bazy materialnej w kontekście rozwoju działalności kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej; Brak gminnego centrum kultury i sportu (CKiS) - obecne działania, pomimo dużej aktywności, są rozproszone i nieskoordynowane (co powoduje, że jakość i dostępność oferty kulturalnej jest ograniczona)	<ul style="list-style-type: none">Niedostateczna baza dla rozwoju kultury oraz działalności sportowo-rekreacyjnej o nowej skali dostępności i oddziaływania;Zasadnicze braki w zakresie małych obiektów służących wypoczynkowi i rekreacji zwłaszcza dzieci i młodzieży we wschodniej części gminy (mini-boiska, place zabaw, ścieżki rowerowe itp).
Sytuacja mieszkaniowa			
<ul style="list-style-type: none">Względnie korzystna struktura zabudowy – dominacja budynków niskich i małych.Względnie korzystna struktura własności budynków i mieszkań.	Ogólnie dobry stan zasobów mieszkaniowych.	Mała intensywność zabudowy, enklawy starej zabudowy substandardowej i braki sieciach: wodociągowej, c.o. a miejscowo i w	<ul style="list-style-type: none">Konieczność podjęcia inwestycji w zakresie likwidacji komunalnych substandardów mieszkaniowych;Brak mieszkań socjalnych (w 2015 r. gmina zarejestrowała 30 zgłoszeń) - konieczne są inwestycje

<ul style="list-style-type: none"> • Korzystna struktura wieku zasobów, • Ogólnie korzystna struktura jakości zasobów. • Bardzo dobry ogólny stopień wyposażenia mieszkań w instalacje . 		sieci kanalizacyjnej; Enklawy substandardowych warunków mieszkaniowych, zjawiska polaryzacji warunków mieszkaniowych ludności.	na rzecz rozwiązywania problemów mieszkaniowych najsłabszych ekonomicznie grup mieszkańców.
Turystyka			
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne dla rozwoju turystyki weekendowej, pobytów agroturystycznych, rekreacji ruchowej (biegi, piesze wycieczki, jazda na rowerze, jazda konna) walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. 		<ul style="list-style-type: none"> • Brak odpowiedniej bazy hotelowo-motelowej i agroturystycznej (funkcjonują tylko dwa gospodarstwa agroturystyczne). • Brak systemu ścieżek rowerowych o charakterze turystycznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak infrastruktury turystycznej niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania turystyki pieszej i rowerowej - miejsca do odpoczynku, wiaty, sanitariaty, miejsca do bezpiecznego rozpalenia ogniska, kosze na śmieci).

5. Potencjał gospodarczy, rynek pracy

Potencjał gospodarczy			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
Duża liczba atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, głównie zlokalizowanych wokół DK7. Wysoki udział przedsiębiorstw wykorzystujących innowacje oraz prowadzących działalność w branżach proeksportowych i w ramach tzw. inteligentnych specjalizacji Mazowsza.	Względnie wysoki poziom nasycenia podmiotami gospodarczymi; W odniesieniu do liczby mieszkańców wyższy poziom nasycenia podmiotami gospodarczymi niż w innych tego typu ośrodkach z obszaru aglomeracji.	Brak odpowiedniego wykorzystania potencjału badawczo-rozwojowego dużych firm produkcyjno-usługowych zlokalizowanych na terenie gminy. Brak systemu wsparcia działalności innowacyjnej w gminie.	<ul style="list-style-type: none"> • Duży udział ludności nowo przybyłej pracującej poza gminą– szczególnie tych z nowych osiedli mieszkaniowych; • ogólnie duży udział osób dojeżdżających do pracy poza teren gminy.
<ul style="list-style-type: none"> • Dominacja podmiotów działających w sferze usług rynkowych w tym w handlu i naprawach, przy istotnym udziale firm ze sfery otoczenia biznesu a także działalności przemysłowej i budowlanej • Gmina Czosnów jest usługowym zapleczem stolicy (warsztaty samochodowe, usługi budowlane, usługi specjalistyczne). 	Względnie zróżnicowany branżowo profil bazy ekonomicznej gminy Duży udział firm z potencjalnie dużą możliwością rozwoju innowacji.	W swoim zróżnicowaniu dość monofunkcyjny profil gospodarczy gminy (dominują średnie i duże podmioty świadczące usługi dla rynku warszawskiej i na eksport).	<ul style="list-style-type: none"> • Wynikający ze specyfiki branżowej oraz wielkości firm wciąż zbyt niski udział podmiotów ze sfery B+R i niski poziom innowacyjności firm; • Brak specjalizacji o randze regionalnej, lokalnych więzi kooperacyjnych i wzajemnego wsparcia lokalnych firm („klastry”, „grona” „lokalne systemy produkcyjne” itp.).
		Niepełne wykorzystanie walorów położenia geograficznego, w tym sąsiedztwa Warszawy	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt słaba baza konferencyjno-hotelowa oraz rekreacyjno-wypoczynkowa do obsługi popytu na tego typu usługi generowanego zwłaszcza w Warszawie

<ul style="list-style-type: none">• Dominacja małych podmiotów gospodarczych 83% ogółu stanowią zakłady osób fizycznych: 2014r. BDLGUS)• Względnie korzystny poziom wskaźnika zatrudnienia i aktywności zawodowej (54% i 63%:);	Względnie wysoki poziom aktywności ekonomicznej ludności, w tym przedsiębiorczości indywidualnej.	Zdecydowana przewaga ludności utrzymującej się z pracy najemnej (ok. 75%).	(predyspozycje kosztów, odległości, dostępności komunikacyjnej, środowiskowe-lasy); <ul style="list-style-type: none">• Warunki glebowe są mało korzystne dla produkcji rolnej - na terenie Gminy występują gleby słabej jakości, głównie IV i V klasy bonitacyjnej. Tylko fragmentarycznie występują gleby klasy IIIa i IIIb w miejscowościach: Częstków, Łomna, Czosnów, Kazuń Nowy.• Większość funkcjonujących na terenie Gminy gospodarstw rolnych, to gospodarstwa małe do 5 ha (79% ich ogółu).
Rynek pracy			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">• Gwałtowny spadek liczby bezrobotnych w okresie 2006-2014;• Wzrost popytu na pracę;• Podaż miejsc pracy dla osób z wykształceniem zawodowym i technicznym.	Zanikający problem bezrobocia.	Duży obszar niepewności w zakresie obserwowanego spadku stopy bezrobocia.	<ul style="list-style-type: none">• Niepewność co do przyczyn spadku bezrobocia i trwałości tego procesu (wyjazdy zarobkowe zagranicę, trwałe wzrost gospodarczy, krótkotrwały efekt wzrostu jako kompensacja wejścia w struktury UE);• Konieczność modernizacji i restrukturyzacji (innowacyjność i konkurencyjność) lokalnej bazy gospodarczej dla zachowania trwałego rozwoju;• Konieczność stałej modernizacji systemu oświaty i wychowania oraz szkoleń zawodowych w celu rozwoju zasobów ludzkich (restrukturyzacja i podnoszenie poziomu kwalifikacji).
		Enklawy bezrobocia utrwalonego z elementami dziedziczenia ról społecznych;	<ul style="list-style-type: none">• Konieczność adresowanych działań w celu likwidacji skutków długotrwałego bezrobocia;

6. Zarządzanie i finanse

Zarządzanie i finanse			
SILNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zagadnienia szczegółowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia podstawowe	Zagadnienia szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">• Szybko rosnący potencjał finansowy gminy (wzrost względnych i bezwzględnych rozmiarów dochodów i wydatków budżetowych);• Wzrost udziału dochodów ze źródeł	Względnie korzystna sytuacja finansowa budżetu gminy.	Sytuacja finansowa budżetu gminy nieadekwatna do potencjalnych możliwości rozwoju.	<ul style="list-style-type: none">• Porównawczo niższy poziom dochodów i wydatków per capita niż w innych gminach metropolii warszawskiej;• Brak programowego rozpoznania perspektyw finansowych gminy;

pozabudżetowych, w tym środków polityki strukturalnej UE;			
<ul style="list-style-type: none">• Dynamiczny, bezwzględnie i względnie, przyrost wydatków inwestycyjnych;• Aktywna polityka kredytowa gminy – wzrost udziału inwestycji finansowanych kredytami długoterminowym.	Aktywność inwestycyjna gminy.	Utrata potencjalnie należnych dochodów budżetowych wynikająca ze specyfiki gminy.	<ul style="list-style-type: none">• Rozwinięte dojazdy mieszkańców gminy do pracy w Warszawie i aglomeracji (podatki od osób prawnych);• Duży udział wśród faktycznych mieszkańców gminy osób niezameldowanych;• Specyfika profilu gospodarczego – potencjalnie znaczne rozmiary „szarej strefy” podatkowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG oraz BDL GUS.

6. Wizja rozwoju (cel generalny)

Docelowa **wizja** rozwoju Gminy Czosnów:

**„GMINA CZOSNÓW ATRAKCYJNYM MIEJSCEM ŻYCIA NA MAPIE
WARSZAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO.
OŚRODKIEM KONKURENCYJNEJ, INNOWACYJNEJ I NISKOEMISYJNEJ
GOSPODARKI LOKALNEJ, ZDROWYCH WARUNKÓW ZAMIESZKANIA I
TURYSTYKI, EFEKTYWNEGO INWESTOWANIA, PRACY I
WYPOCZYNKU.”**

W toku prac nad "Strategią" wytypowano 5 Strategicznych Kierunków Działań (SKD) do realizacji w perspektywie do 2025 r.:

- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 1: WZMOCNIENIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I PRZESTRZENNO-GOSPODARCZEJ W RAMACH WARSZAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO.**
- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 2: DALSZA LIKWIDACJA WCIAŻ ISTNIEJĄCEJ LUKI INFRASTRUKTURALNEJ, W TYM GŁÓWNIEM W ZAKRESIE WYPOSAŻENIA W SIEĆ KANALIZACYJNĄ I SYSTEM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW.**
- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 3: SKUTECZNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO GMINY, W TYM WZMOCNIENIE PROCESÓW INNOWACYJNYCH I WSPÓŁPRACY NA LINII SAMORZĄD-PRZEDSIĘBIORCY.**
- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 4: SKUTECZNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO I ŚRODOWISKOWEGO GMINY W OTOCZENIU KAMPINOSKIEGO PARKU NARODOWEGO.**
- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 5: WSPARCIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW GMINY.**

▪ **PRIORYTETOWY KIERUNEK 1: WZMOCNIENIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I PRZESTRZENNO-GOSPODARCZEJ GMINY CZOSNÓW W RAMACH WARSZAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO (WOF).**

Krajowa Polityka Rozwoju Regionalnego na lata 2010-2020 stawia zupełnie nowe wyzwania w zakresie kształtowania polityki rozwoju poszczególnych regionów. Jedną z kluczowych zmian jest podejście funkcjonalne do obszarów metropolitalnych. Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF) jest największym w Polsce skupiskiem gmin wokół wielkiego miasta wojewódzkiego. Gmina Czosnów będąc częścią WOF musi uwzględnić w swojej strategii szanse i wyzwania wynikające z bliskości Warszawy i jej otoczenia funkcjonalnego. W tym zakresie niezbędne jest prowadzenie działań służących dalszej integracji obszaru gminy w wymiarach:

- **komunikacyjnym** - rozwój różnorodnych form transportu w kierunku Łomianek i Warszawy oraz Nowego Dworu Mazowieckiego, budowa połączenia kolejowego w kierunku lotniska w Modlinie (przechodzącego przez teren gminy), budowa systemu komunikacyjnych dróg rowerowych doprowadzających ruch do najważniejszych węzłów przesiadkowych, budowa parkingów typu Park and Ride, wyznaczanie nowych linii autobusowych, współpraca z warszawskim Zarządem Transportu Miejskiego w zakresie wspólnego biletu;
- **społecznym** - wykorzystanie ogromnego potencjału społecznego aglomeracji warszawskiej, w tym: współpraca z instytucjami miejskimi oraz z warszawskimi organizacjami społecznymi w obszarze kultury, sportu, rekreacji, korzystanie z doświadczeń Warszawy i innych gmin, budowa wspólnej (komplementarnej) oferty sportowej i kulturalnej, wykorzystanie platform cyfrowych do wspólnego zarządzania usługami społecznymi (np. e-zdrowie, e-kultura, e-rekreacja). Niezbędne jest również aktywne i wielowymiarowe włączenie organizacji pozarządowych w tworzeniu gminnej oferty usług społecznych.
- **gospodarczym** - budowa zintegrowanego systemu informacji gospodarczej (w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych ZIT), budowa systemu kojarzenia podmiotów gospodarczych w ramach całego WOF, skuteczne wykorzystanie przez gminne przedsiębiorstwa potencjału badawczo-rozwojowego i innowacyjnego Warszawy, wykorzystanie międzynarodowego potencjału aglomeracji z budowie gminnej oferty terenów inwestycyjnych, wykorzystanie bliskości portu lotniczego w Modlinie w kształtowaniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Niezbędne jest prowadzenie działań planistycznych, urbanistycznych i inwestycyjnych komplementarnych względem oferty gospodarczej WOF – docelowo na terenie gminy powinny się lokować przedsiębiorstwa

ściśle kooperujące w ramach WOF oraz korzystające z potencjału badawczo-rozwojowego obszaru metropolitalnego.

- **turystycznym** - wykorzystanie potencjału środowiskowego gminy dla rozwoju turystyki weekendowej dla mieszkańców całej aglomeracji, zintegrowana promocja turystyczna gminy w ramach WOF (skuteczne dojście z ofertą turystyczną), promowanie gminy w ramach systemu informacji turystycznej Warszawy.

- **PRIORYTETOWY KIERUNEK 2: PRZEJŚCIE NA GOSPORADKĘ NISKOEMISYJNĄ ORAZ DALSZĄ LIKWIDACJĄ WCIAŻ ISTNIEJĄCEJ LUKI INFRASTRUKTURALNEJ, W TYM GŁÓWNIEM W ZAKRESIE WYPOSAŻENIA W SIEĆ KANALIZACYJNĄ I SYSTEM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW.**

Nowy okres programowania UE 2014-2020 stwarza ogromne możliwości dla wsparcia działań zmierzających do redukcji emisji CO₂. W perspektywie do 2025 r. gmina powinna wyposażyć wszystkie obiekty publiczne w urządzenia wykorzystujące Odnawialne Źródła Energii oraz zakończyć proces ich termomodernizacji (w tym wymiany starych źródeł ciepła). Ponadto działania gminy powinny skupić się również na inwestycjach prośrodowiskowych w ramach budynków prywatnych (mieszkalnych i produkcyjno-usługowych). W celu skutecznego wykorzystania środków finansowych na ten cel należy:

- **prowadzić wszechstronną politykę informacyjną o możliwościach i uwarunkowaniach pozyskania dotacji na ocieplenie budynków prywatnych i instalację urządzeń do wykorzystania OZE;**
- **uruchomić w Urzędzie Gminy stały punkt informacji o OZE i programach wsparcia;**
- **zorganizować w miarę potrzeb i możliwości jeden lub kilka wspólnych projektów polegających na instalacji urządzeń OZE w budynkach indywidualnych (gmina jako lider i organizator).**

Pomimo aktywnej polityki inwestycyjnej gminy w latach 2004-2015 poziom skanalizowania gminy wciąż odbiega od średniej w województwie mazowieckim. Problem ten stanowi uciążliwość nie tylko dla mieszkańców, lecz również dla obecnych i potencjalnych podmiotów gospodarczych. W perspektywie do 2025 gmina powinna być skanalizowana w 90%. Wymaga to jednocześnie rozbudowy istniejącej oczyszczalni ścieków w Czosnowie. Gmina powinna korzystać z wszelkich dostępnych środków pomocowych, w tym: Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020, środków w ramach instrumentów WFOŚiGW oraz w miarę

możliwości (po spełnieniu kryterium koncentracji sieci) z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. W celu przyspieszenia rozbudowy systemu wod-kan gmina powinna również rozważyć model inwestycji w formule Partnerstwa Publiczno-Prywatnego w ramach tzw. projektów hybrydowych, które mogą uzyskać dofinansowanie UE.

▪ **PRIORYTETOWY KIERUNEK 3: SKUTECZNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO GMINY, W TYM WZMOCNIENIE PROCESÓW INNOWACYJNYCH I WSPÓŁPRACY NA LINII SAMORZĄD-PRZEDSIĘBIORCY.**

Gmina Czosnów posiada ogromny potencjał gospodarczy związany z zagospodarowaniem terenów wokół drogi krajowej nr 7. Już dziś tereny te stanowią lokalizację wielu krajowych i międzynarodowych przedsiębiorstw kooperujących nie tylko na rynku aglomeracji warszawskiej i w Polsce, lecz również zagranicą. Nowa polityka UE do roku 2020 uruchamia szereg rozmaitych możliwości wsparcia badawczo-rozwojowego i innowacyjnego przedsiębiorstw z terenu gminy. W celu skutecznego wykorzystania środków finansowych UE gmina powinna:

- stworzyć **stałą platformę współpracy** z przedsiębiorcami - organizacja cyklicznych spotkań z przedsiębiorcami, ocena i analiza ich potrzeb rozwojowych, budowa wspólnej strategii w zakresie pozyskania zewnętrznych środków finansowych;
- prowadzić **wszechstronną politykę informacyjną** dotyczącą możliwości pozyskania środków na badania, rozwój i innowacje - w tym organizacja okresowych spotkań informacyjnych/seminariów/szkoleń;
- aktywnie włączyć się w budowę **aglomeracyjnego systemu informacji gospodarczej** i inwestycyjnej w ramach ZIT WOF;
- propagować ideę wykorzystania **Odnawialnych Źródeł Energii (OZE)** wśród gminnych przedsiębiorców - możliwość pozyskania znacznych środków finansowych z RPOWM 2014-2020 oraz WFOŚIGW.
- uruchomić i stymulować **współpracę na linii przedsiębiorcy gminni - środowiska naukowe** (przy wykorzystaniu potencjału badawczo-rozwojowego uczelni warszawskich).
- wsparcie dla tworzenia **Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB)** na terenie gminy.

▪ **PRIORYTETOWY KIERUNEK 4: SKUTECZNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO I ŚRODOWISKOWEGO GMINY W OTOCZENIU KAMPINOSKIEGO PARKU NARODOWEGO.**

Potencjał turystyczno-rekreacyjny gminy związany z walorami Kampinoskiego Parku Narodowego nie jest w pełni wykorzystany. Obecna oferta turystyczna w gminie jest rozproszona, działania są nieskoordynowane i prowadzone na ogół z inicjatywy prywatnej bez udziału i koordynacji samorządu gminnego. W celu skuteczniejszego wykorzystania potencjału turystycznego gminy w perspektywie najbliższych 10 lat należy:

- stworzyć rozpoznawalną w ramach aglomeracji **markę turystyczną** gminy Czosnów w oparciu o walory KPN, rzeki Wisły oraz dziedzictwo historyczne gminy;
- stworzyć odpowiednie **infrastrukturalne warunki** dla rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej - w tym budowa systemu ścieżek rowerowych, atrakcyjne oznakowanie szlaków turystycznych, wsparcie dla budowy zaplecza hotelarskiego i gastronomicznego;
- stworzyć jednolity **system informacji turystycznej** gminy łatwo dostępny dla mieszkańców aglomeracji, turystów krajowych i zagranicznych;
- **promować ofertę** turystyczną gminy w ramach WOF, w tym na platformach cyfrowych i przy wykorzystaniu portali społecznościowych;
- nawiązać współpracę z **warszawskimi organizacjami turystycznymi** w celu włączenia oferty gminnej do systemu miejskiego (organizacja wycieczek turystycznych i historycznych po gminie, organizacja gier miejskich).

▪ **PRIORYTETOWY KIERUNEK 5: WSPARCIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW GMINY.**

W ostatnich latach na terenie gminy osiedliło się wielu nowych mieszkańców, najczęściej nie związanych wcześniej z gminą i jej mieszkańcami. Warsztaty strategiczne przeprowadzone w marcu i kwietniu 2015 r. wskazały, że jednym z głównych problemów społecznych gminy jest brak integracji mieszkańców. Skutkiem tego jest anonimowość społeczna, brak inicjatyw lokalnych, niemożność wspólnego rozwiązania prostych problemów w poszczególnych osiedlach i sołectwach. W wielu osiedlach tworzą się nawet swoiste "zamknięte enklawy" tworzone przez nowych mieszkańców pragnących zachować pełną anonimowość wśród lokalnej społeczności. W celu rozwiązania powyższego problemu postuluje się następujące działania ze strony urzędu gminy:

- wsparcie inicjatyw oddolnych mieszkańców - w tym udostępnianie miejsc do wspólnej integracji;
- tworzenie centrów społeczno-kulturalnych w ramach sołectw - miejsc spotkań mieszkańców i organizacji imprez plenerowych;
- tworzenie funduszy sołeckich, wzmocnienie roli sołtysa w kształtowaniu aktywności społecznej mieszkańców;
- tworzenie świetlic wiejskich - jako miejsc do integracji i aktywności społecznej;
- wsparcie techniczne i finansowe małych - osiedlowych i sołeckich - imprez sportowych i kulturalnych;
- wykorzystanie funduszy UE, w tym PROW, na integrację mieszkańców;
- dalszy rozwój Lokalnej Grupy Działania "Między Wisłą a Kampinosem" - w tym głównie realizacja małych projektów inwestycyjnych i społecznych na potrzeby poszczególnych sołectw.

Powyższe **Priorytetowe Kierunki** działania powinny stanowić najważniejsze wyzwania dla gminy w perspektywie najbliższych 10 lat, do 2025 r. Działania z nich wynikające znalazły odzwierciedlenie w **celach strategicznych i operacyjnych** Strategii, które zostały zaprezentowane w kolejnym rozdziale.

7. Cele strategiczne i operacyjne (obszary priorytetowe strategii)

Na potrzeby realizacji „Strategii” opracowano 5 celów strategicznych i odpowiadające im cele operacyjne. Celom Operacyjnym przypisano szczegółowe Programy Operacyjne, w ramach których zaprogramowano konkretne zadania realizacyjne. Dla zachowania przejrzystości układu celów „Strategii” oddzielono układ logiczny celów strategicznych i operacyjnych od konkretnych zadań realizacyjnych. Poniżej przedstawiono ramowy schemat celów strategicznych w odniesieniu do wypracowanej wizji rozwoju Gminy Czosnów:

Wykres 9: Wizja i cele strategiczne

Wizja i 5 celów nadrzędnych

Źródło: Opracowanie własne

Cele strategiczne				
Przejsie na gospodarke niskiemisvjna, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej	Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie	Budowa społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznych	Osiągnięcie lađu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju	Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
Cele operacyjne				
Efektywne wykorzystanie Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) w obiektach publicznych i prywatnych, w tym produkcja energii w skojarzeniu	Infrastruktura techniczna Rozbudowa i modernizacja sieci infrastruktury technicznej: kanalizacyjnej, wodociągowej, ciepłowniczej, elektroenergetycznej	Inspirowanie i wspieranie inicjatyw obywatelskich, grup mieszkańców i różnych docelowych grup społecznych	Określenie docelowych perspektyw rozwojowych wielkości gminy – chłonności terenów w kontekście zachowania walorów środowiska przyrodniczego otoczenia KPN i Wisły	Tworzenie nowych połączeń komunikacyjnych z Warszawą, w tym systemu ścieżek rowerowych
Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej	Infrastruktura komunikacyjna Gruntowna modernizacja i rozbudowa sieci ulic gminnych w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, ścieżek rowerowych	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	Stopniowe porządkowanie istniejącej zabudowy centrum gminy – elementy stref funkcjonalno-przestrzennych	Współdziałanie w tworzeniu sieci komunikacji obwodowej gminy w układzie obszaru metropolitalnego Warszawy
Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	Sport i rekreacja Budowa zespołu ogólnodostępnych obiektów centrum turystyczno-rekreacyjno - sportowego o ogólnogminnym charakterze	Aktywizacja społeczności lokalnych wokół działań skierowanych na osiągnięcie wspólnych celów – budowa więzi społeczności lokalnej	Budowa/tworzenie centrum gminy – koncentracja obiektów: usług, gastronomii, kultury, wypoczynku-rekreacji, administracji	Likwidacja niedoborów systemu wodociągowo-kanalizacyjnego gminy
Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnętrznej	Kultura Budowa gminnego centrum kultury w Czosnowie (CKiS)	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu grup zagrożonych patologiami i bezrobociem	Inkorporacja nowych osiedli mieszkaniowych do struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy (powiązania drogowe, rozbudowa infrastruktury społecznej)	Tworzenie instytucjonalnych powiązań dotyczących rozwiązywania ponadlokalnych i lokalnych problemów funkcjonowania na obszarze metropolitalnym
Poprawa dostępności komunikacyjnej zewnętrznej	Oświata i wychowanie Rozbudowa, modernizacja i remonty bazy oświaty i wychowania	Aktywizacja i integracja dzieci i młodzieży szkolnej wokół zajęć pozalekcyjnych, zabaw i imprez	Ochrona cennych przyrodniczo obszarów gminy (w szczególności lasy), poprawa stanu środowiska mieszkalnego	Promocja gminy w bezpośrednim i dalszym otoczeniu (region, kraj)
Uzbrajanie terenów przeznaczonych pod inwestycje produkcyjne i usługowe	Zielen i środowisko Poprawa stanu zieleni gminnej w tym terenów leśnych; Ograniczanie uciążliwości wynikających z nadmiernego ruchu drogowego oraz lokalnych	Wykorzystanie potencjału osób w wieku poprodukcyjnym	Ogólna zmiana wizerunku (fizjonomii) gminy: estetyka, czystość.	Wprowadzenie elementów zarządzania marketingowego, marketing terytorialny

	komunalno-bytowych zanieczyszczeń powietrza. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów gminy Rozwój ogólnogminnych terenów zieleni, wypoczynku i rekreacji			
Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego do dywersyfikacji bazy ekonomicznej gminy	<u>Bezpieczeństwo publiczne</u> Poprawa bezpieczeństwa i organizacji ruchu drogowego; Poprawa bezpieczeństwa w zakresie zagrożenia przestępstwami			

Źródło: Opracowanie własne

8. Programy operacyjne

W ramach wypracowanych 6 Programów Operacyjnych wyznaczono konkretne zadania realizacyjne. Wyznaczone programy operacyjne wpisują się horyzontalnie w wypracowane cele strategiczne oraz cele operacyjne. Każdy program operacyjny jest zatem zbieżny z więcej niż 1 celem strategicznym.

Wykres 10: Układ programów operacyjnych w odniesieniu do celów strategii

Programy operacyjne					
Program rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej	Program rozwoju i modernizacji systemu dróg oraz systemu komunikacyjnego gminy	Programy aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społecznych	Program rozwoju infrastruktury społecznej	Program wspierania rozwoju gospodarczego i innowacji	Program tworzenia ładu przestrzennego wewnątrz gminy i w jej otoczeniu metropolitalnym
Zadania realizacyjne					
Sieć kanalizacyjna Budowa kanalizacji sanitarnej oraz remont i wymiana sieci istniejącej systemu kanalizacji sanitarnej	Kompleksowy remont, przebudowa, modernizacja i budowa głównych dróg gminnych, m.in. w Czeczotkach drogi nr 240964W i 240164W, w Palmirach dz. nr ewid. 27, w Dobrzyniu droga nr 240177W, w Kazuniu Bielany i Kazuniu Nowym drogi numer 240102W i 240110W, w Brzozówce i Aleksandrowie 240114W i 240962W, w Sowiej Woli Folwarcznej 240112W i 240924W	Program szkoleń dla mieszkańców i przedsiębiorców - dostosowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy/Gmina/	Budowa Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Czosnowie	Zmiany organizacyjne pracy administracji samorządowej – kompleksowa, zintegrowana obsługa podmiotów gospodarczych/ inwestorów – biuro obsługi inwestorów	Opracowanie całościowej koncepcji architektoniczno-urbanistycznej gminy
Opracowanie koncepcji odwodnienia gminy Budowa systemu odwodnienia Gminy Czarny Bór Budowa rozdzielczej kanalizacji deszczowej	Modernizacja dróg, przejść, przejazdów o charakterze lokalnym Budowa bezkolizyjnych przejazdów w ciągu planowanej drogi S7 (w Czosnowie i Palmirach, węzeł Orдона)	Utworzenie Centrum Integracji Społecznej, Utworzenie Klubu Integracji Społecznej (bezdomni, uzależnieni, bezrobotni, niepełnosprawni, zwalniani z zakładów karnych, uchodźcy itp.) /Gmina/2015-22	Program studiów podyplomowych i kursów doskonalących dla nauczycieli i pracowników administracji oświatowej	Przygotowanie i upowszechnienie oferty inwestycyjnej gminy, w tym terenów pod inwestycje mieszkaniowe oraz produkcyjno-usługowe	Utworzenie centrum usługowo-handlowo-gastronomiczno-administracyjno-kulturalno-wypoczynkowego gminy, ciągu piesze
Sieć wodociągowa Kompleksowa budowa sieci wodociągowej(w tym magistralnej) , rozbudowa istniejących SUWnp. w Łomnie Budowa tzw. "spinek" w ciągach magistrali wodociągowej	Modernizacja i wykonanie chodników oraz ścieżek rowerowych wzdłuż głównych ulic gminy – w szczególności połączenia do szkół, obiektów publicznych/Gmina Budowa systemu komunikacyjnych dróg rowerowych w ramach ZIT WOF	System mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych w tym z tytułu wieku i sytuacji rodzinnej Budowa domu dziennej opieki /Powiat/Gmina	Ochrona zdrowia Wsparcie rozwoju usług specjalistycznych w istniejących zakładach opieki zdrowotnej Poprawa dostępu do świadczeń zdrowotnych we wschodniej części gminy	Organizacja cyklicznych spotkań, targów, prezentacji oferty firm działających w gminie	Aktualizacja Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czarny Bór

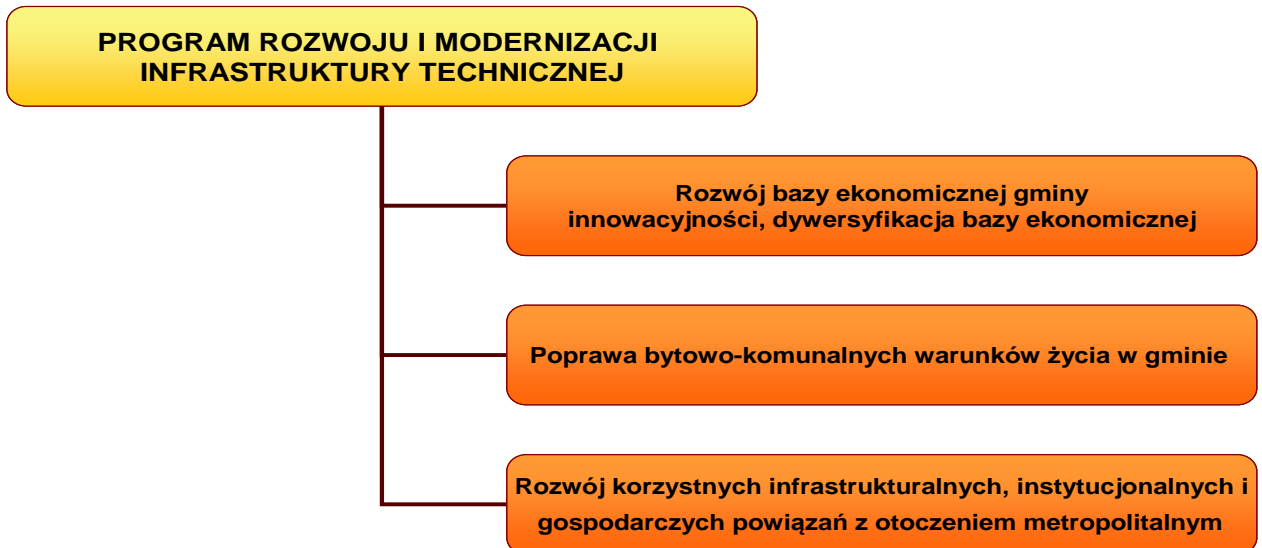
	Budowa kładek przejazdowych w Izabelinie, Dziekanówku, Cząstków Polski, przy stacji BP				
OZE Kompleksowa instalacja urządzeń wykorzystaniu Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) w budynkach gminnych i prywatnych (przy wykorzystaniu środków UE, WFOŚiGW), w tym: - instalacja urządzeń fotowoltaicznych - instalacja kolektorów słonecznych - energia w skojarzeniu/kogeneracja - pompy ciepła - instalacja urządzeń do wykorzystania energii wiatru i inne	<i>Modernizacja gminnego systemu drogowego wokół DK7 i planowanej drogi ekspresowej</i>	Centrum Aktywizacji Zawodowej <ul style="list-style-type: none">• <i>Program wsparcia aktywności zawodowej i rozwijanie lokalnego rynku pracy</i>• <i>Program aktywizacji osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, osób po 50 roku życia oraz długotrwale bezrobotnych</i>• <i>Program wsparcia osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą (samozatrudnienie)</i> Program aktywizacji społecznej osób w wieku poprodukcyjnym (np. Uniwersytet 3 wieku)	Sport, wypoczynek, rekreacja Budowa małych obiektów sportowo-rekreacyjnych w poszczególnych sołectwach Budowa systemu ścieżek rowerowych o charakterze turystyczno-rekreacyjnym (przy wykorzystaniu potencjału KPN) Gmina/KPN/Gmina Izabelin/ park edukacyjno-rozrywkowy w Julinku Tworzenie centrów miejscowości - miejsc spotkań i wypoczynku mieszkańców	Wprowadzenie elementów marketingu terytorialnego (sprzedaż „produktu” lokalnego)	Projekt Promocji Gminy w ramach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego
Ciepłownictwo Wymiana pieców grzewczych w gospodarstwach domowych Kontrola procesów spalania – punkty monitoringu stanu zanieczyszczenia powietrza i stały program informacyjny /WFOŚiGW/ RPOWM/Gmina/Prow 2014-2020	Budowa szybkiej trasy kolejowej z Warszawy do lotniska w Modlinie	Centrum Kryzysowe- utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej , poradnictwo psychologiczne; bezpłatne oddziały lekarskie, schronisko dla ofiar przemocy, mieszkanie kryzysowe, hostel dla dzieci, placówka wsparcia dziennego dla dzieci i rodzin, poradnia rodzinna/	Administracja Poprawa warunków lokalowych Urzędu Gminy Cyfryzacja Urzędu Gminy i placówek publicznych	Stworzenie „Wirtualnego biura” jako instytucji przyciągającej innowacyjne przedsiębiorstwa sektora MSP oraz zachęcającej do przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Czostków.	
Budowa ujęć geotermalnych, wykorzystanie energii cieplej z ziemi i powietrza	Poprawa systemu komunikacji gminnej, przedłużenie biegu istniejących linii, budowa	Miejsce Zatrzymań po interwencjach; Niebieski Pokój Przesłuchań dla dzieci,	Inne obiekty infr. społecznej Modernizacja i termomodernizacja gminnych obiektów edukacyjnych	Wsparcie powstania Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB) w gminie	

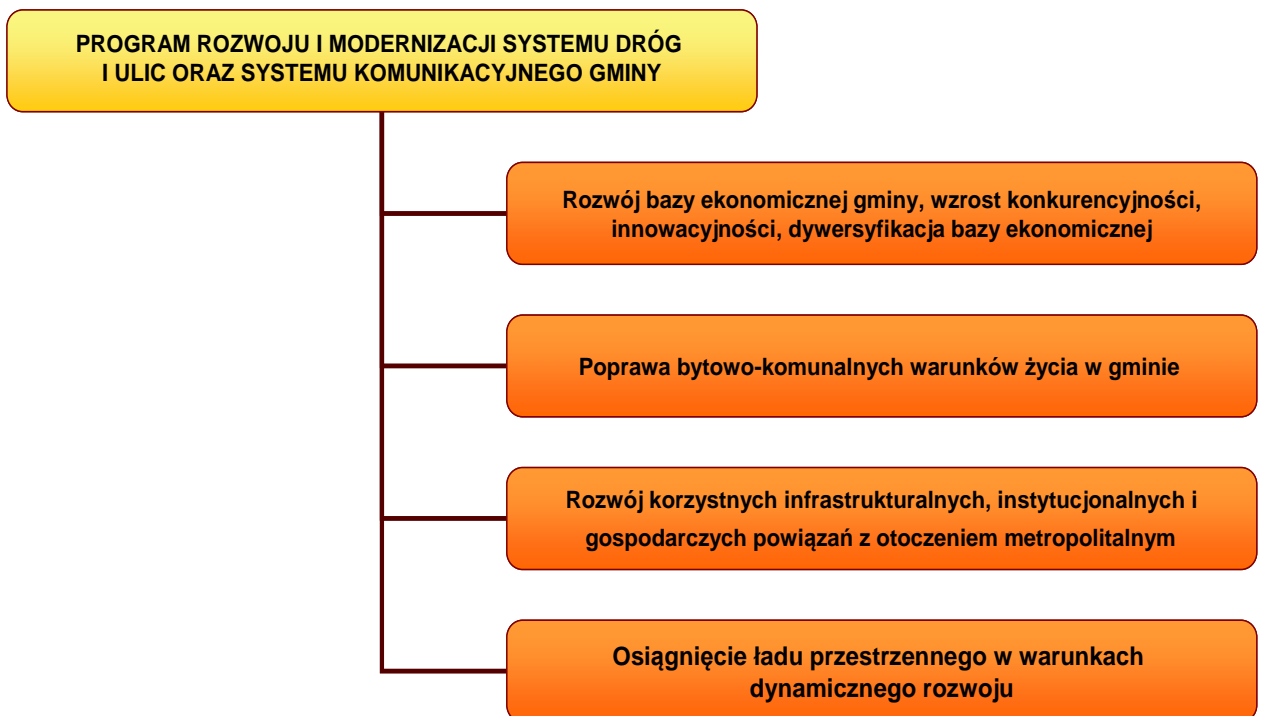
	nowych przystanków komunikacji gminnej		Wymiana wyposażenia dydaktyczno-edukacyjnego, w tym cyfryzacja Instalacja urządzeń służących wykorzystaniu OZE na obiektach infrastruktury społecznej		
Gospodarka mieszkaniowa Wymiana eternitowych pokryć dachów WFOŚiGW/Gmina/Pryw	Budowa systemu bezpiecznych przejść dla pieszych (m.in. wysepki)	Program i baza rekreacji i wypoczynku dla młodzieży			
- Odnowa istniejącego zasobu komunalnego i mieszkań socjalnych	Kompleksowa wymiana i modernizacja gminnego systemu oświetlenia drogowego (instalacja punktów świetlnych w technologii LED)	Innowacyjny program kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Cyfryzacja szkół gminnych Wdrożenie systemu e-dostępu do usług publicznych	Budowa stałej platformy współpracy gminy z przedsiębiorcami Inicjowanie współpracy ze środowiskiem naukowym	
Sieci teleinformatyczne Budowa sieci bezprzewodowego dostępu do internetu/Gmina Budowa sieci światłowodowej przy wykorzystaniu środków UE		Program zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i specjalistycznych dla uczniów z problemami w nauce oraz uczniów niepełnosprawnych wraz z programami o charakterze prewencyjnym			
Gospodarka odpadami - Monitoring miejsc składowania odpadów; - Akcje dyscyplinująco-kontrolne miejsc zagrożonych; - wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów „u źródła”		Bezpieczeństwo publiczne Budowa systemu gminnego monitoringu Tworzenie wspólnych programów zwalczania przestępczości. Urząd Gminy/ Policja			

Poniżej przedstawiono logiczny układ powiązania przedstawionych powyżej programów operacyjnych oraz wypracowanych w „Strategii” celów strategicznych. Każdy program operacyjny odpowiada więcej niż 1 celowi, co pokazano na poniższych schematach:

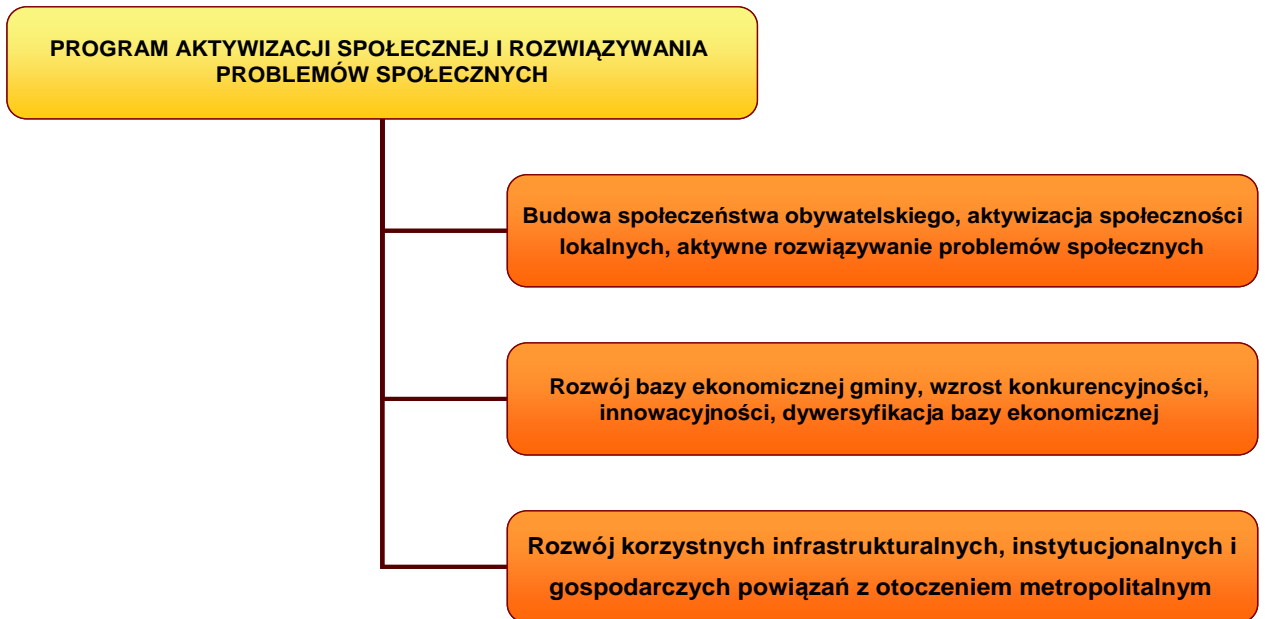
Wykres 11: Program rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej a odpowiadające mu cele strategiczne

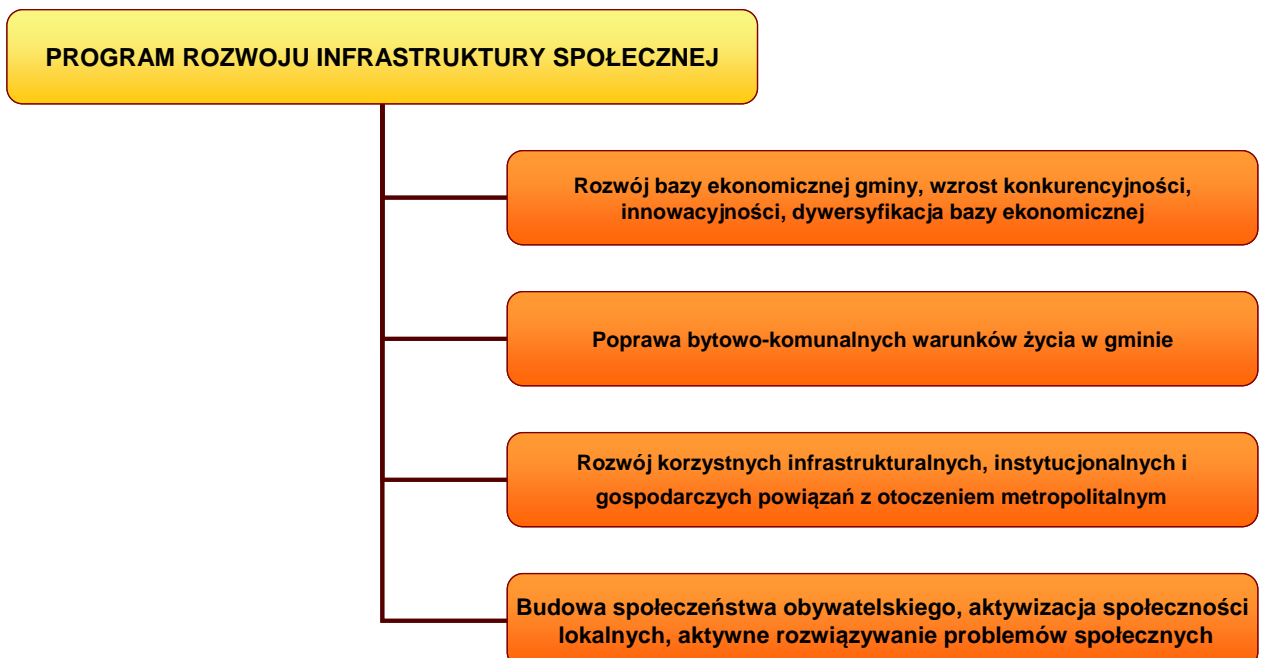
Wykres 12: Program rozwoju i modernizacji systemu dróg i ulic oraz systemu komunikacyjnego gminy a odpowiadające mu cele strategiczne

Wykres 13: Program aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społecznych a odpowiadające mu cele strategiczne

Wykres 14: Program rozwoju infrastruktury społecznej a odpowiadające mu cele strategiczne

Wykres 15: Program wspierania rozwoju gospodarczego a odpowiadające mu cele strategiczne

Wykres 16: Program tworzenia ładu przestrzennego wewnątrz gminy i jego otoczeniu metropolitalnym odpowiadające mu cele strategiczne

9. Źródła finansowania

Przewidywane źródła finansowania zadań realizacyjnych „Strategii”

Przewidywanymi potencjalnymi źródłami finansowania zadań zapisanych w niniejszej „Strategii” będą:

- 1) środki własne budżetu Gminy Czosnów,
- 2) środki pochodzące z dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich Ministrów,
- 3) środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (max. 85% kosztów kwalifikowanych zadania),
- 4) środki z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (EFS),
- 5) środki z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG),
- 6) środki z Norweskiego Mechanizmu Finansowego,
- 7) budżety powiatowych i wojewódzkich funduszy celowych, w tym np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- 8) inne środki finansowe, włączając środki osób fizycznych i osób prawnych.

10. Zgodność ze strategicznymi dokumentami

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 jest wyrazem dążenia lokalnej społeczności gminy nie tylko do osiągnięcia założonej wizji rozwoju i celów strategicznych lecz również celów rozwoju zapisanych w dokumentach strategicznych na szczeblu krajowym i regionalnym. Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 wpisuje się w obowiązujące dokumenty rozwoju strategicznego państwa, województwa mazowieckiego oraz powiatu nowodworskiego. „Strategia” na poziomie krajowym wykazuje zgodność z Narodową Strategią Spójności na lata 2014-2020 oraz Strategią Rozwoju Kraju 2020.

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 wpisuje się również merytorycznie w wiele zadań i priorytetów rozwoju regionu i powiatu. Strategia jest zgodna m.in. z:

1. Projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020.
2. Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (program zaakceptowany przez Komisję Europejską w 2014r.).
3. Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego (aktualizacja z 2014 r.),
4. Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego,
5. Strategią Rozwoju Powiatu Nowodworskiego.

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 pozostaje również w zgodzie z założeniami polityki horyzontalnych Unii Europejskiej, tj.:

- ✓ polityką ochrony środowiska,
- ✓ polityką społeczeństwa informacyjnego,
- ✓ polityką równego traktowanie kobiet i mężczyzn.

Poniżej opisano szczegółowe odniesienia „Strategii” względem podstawowych dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

11.1 Zgodność na poziomie krajowym

11.1.1 Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK) jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. Przedmiotowa "Strategia" wpisuje się ramowo w wizję rozwoju kraju do 2020 roku jak również w poszczególne cele i kierunki działań:

Wizja Polski 2020

- Polska w roku 2020 to: **aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo. Przekształcenia instytucjonalne utrwalające sprawne państwo - wyższa jakość funkcjonowania instytucji publicznych, aktywna rola kapitału społecznego. Efektywny rozwój społeczno-gospodarczy i wysoka konkurencyjność gospodarki - wzrost gospodarczy zapewniający Polsce 74-79% poziomu PKB per capita UE w 2020 r., gospodarka oparta na wiedzy, nowoczesna infrastruktura, rozwój kapitału ludzkiego - wiodącymi atutami konkurencyjności. Spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna - większa spójność terytorialna,**

dostępność usług publicznych, szeroka skala szans rozwoju jednostki, mądra i efektywna integracja społeczna. Celem głównym strategii średniookresowej staje się wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności

Kierunki działań wyznaczone w "Strategii" wpisują się bezpośrednio w następujące cele operacyjne SRK 2020:

- **Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem**
 - *I.2.3. Zwiększenie wykorzystania środków pozabudżetowych*
- **Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela**
 - *I.3.2. Rozwój kapitału społecznego*
 - *I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela*
- **Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki**
 - *II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki*
 - *II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie*
 - *II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej*
- **Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki**
 - *II.3.1. Wzrost popytu na wyniki badań naukowych*
 - *II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych- Zgodnie z zapisami SRK 2020: " Jednostki samorządu terytorialnego staną się ważnymi partnerami w procesie formułowania i realizacji polityki innowacyjnej. Zasadnicze znaczenie w tym zakresie uzyskają Regionalne Strategie Innowacyjności, które są podstawowym instrumentem określania inteligentnej specjalizacji województw. Stworzone zostaną warunki umożliwiające władzom samorządowym podjęcie roli lidera integrującego lokalne środowiska akademickie, naukowe i gospodarcze, a także koordynowanie działań podmiotów funkcjonujących w regionalnych systemach wsparcia innowacji."*
- **Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego**
 - *II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej*
 - *II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego*
- **Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych**
- **Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko**
 - *II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami*

- *II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej*
- *II.6.4. Poprawa stanu środowiska*
- *II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych*
- **Cel III.1. Integracja społeczna**
 - *III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym*
 - *III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych*
- **Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych**
 - *III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych*
 - *III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych*
- **Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych**

11.1.2 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

13 lipca 2010 r. Rada Ministrów przyjęła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie” (KSRR), tj. kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim, którego przygotowanie przewiduje Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wdrażaniem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (Dz.U. 2008 nr 216 poz. 1370). Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty. Strategia Rozwoju Gminy Czosenów wpisuje się bezpośrednio w następujące kierunki działań wyznaczone w KSRR 2010-2020:

- Zwiększenie dostępności transportowej do miast wojewódzkich,
- Zwiększenie potencjału do tworzenia, dyfuzji i absorpcji innowacji.
- Wspieranie rozwoju metropolitalnych obszarów funkcjonalnych
- Odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
- Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych.
- Wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju regionalnego.
- Wspieranie rozwoju kapitału społecznego.
- Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury transportowej i teleinformatycznej do wspierania konkurencyjności i zapewniającej spójność terytorialną kraju.

Zaplanowane w "Strategii" cele operacyjne oraz odpowiadające im działania w bezpośredni sposób wpisują się również w strategiczny cel polityki regionalnej Polski tj:

Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Ponadto osiągnięcie odpowiedniego poziomu rozwoju gminy Czosnów do 2015 w otoczeniu aglomeracji warszawskiej odpowiada następującym celom krajowej polityki regionalnej do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),

Cel ten dotyczy jak najlepszego wykorzystania potencjału terytoriów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego (Warszawy i pozostałych ośrodków wojewódzkich wraz z ich obszarami funkcjonalnymi - w tym WOF i gmina Czosnów)

Kierunki działań polityki regionalnej w ramach celu 1 obejmują:

1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych:

1.1.1. Warszawy - stolicy państwa,

W kontekście gminy Czosnów i jej celów rozwojowych najistotniejsze zapisy dotyczą *"integracji wewnętrznej przestrzeni obszaru metropolitalnego przez wprowadzenie odpowiednich regulacji prawnych i organizacyjnych w zakresie integracji dostarczania różnych usług publicznych oraz rozbudowę i wprowadzenie usprawnień z zakresu multimodalnego transportu zbiorowego (obejmujących różne środki transportu i elementy infrastruktury takie jak metro, kolej, tramwaj, inny transport publiczny, lotniska, systemy kierowania ruchem, obiekty „parkuj i jedź”),"*

2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych,

3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

W ramach Celu 1 zapisy "Strategii" wkomponowują się w następujące kierunki działań KSRR:

- Tworzenie warunków dla integracji funkcjonalnej z miastami - **włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe**
- Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich
- Zwiększanie wykorzystania zasobów ludzkich – zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej (w tym wahadłowej)
- Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego
- Tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych
- Rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej

W ramach Celu 2 zapisy "Strategii" wkomponowują się w następujące kierunki działań KSRR:

- Zapóźnione obszary wiejskie –restrukturyzacja społeczna i gospodarcza i przestrzenna
- **Poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości**
- Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usługi
- Przeciwdziałanie wykluczeniu z procesów rozwojowych obszarów skrajnie peryferyjnych
- Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego,
- **integracja społeczna**

11.2 Zgodność na poziomie regionalnym i lokalnym

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 jest w pełni zgodna z kierunkami rozwoju, celami i zadaniami zawartymi w następujących dokumentach programowych Województwa Mazowieckiego i powiatu nowodworskiego:

- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.
- Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
- Strategią Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030
- Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (2015 r.)
- Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego,
- Strategią Rozwoju Powiatu Nowodworskiego.

Jednym z warunków rozwoju województwa jest dalsze zwiększenie jego atrakcyjności zamieszkania i atrakcyjności inwestycyjnej – w szczególności obszarów metropolitalnych, skutkującej zarówno napływem inwestorów zewnętrznych, jak i rozwojem przedsiębiorczości lokalnej i ponadlokalnej. Gmina Czosnów, jak wspomniano w części diagnostycznej przedmiotowej „Strategii”, przynależy do obszaru bezpośredniego oddziaływania m.st. Warszawy.

11.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.¹

Zdolność sprostania wyzwaniom konkurencyjności, innowacyjności, metropolizacji i otwartości będzie jednym z ważniejszych czynników umożliwiających włączenie się województwa mazowieckiego do europejskiej przestrzeni regionów w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Obecny poziom rozwoju gospodarczego nie pozwala województwu mazowieckiemu na zbliżenie się nie tylko do regionów najbogatszych Unii, ale także tych średnio

¹ Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.

zamożnych. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca, wynoszący na Mazowszu ok. 79% przeciętnej unijnej (średnia z lat 2008-2014), odpowiada w przybliżeniu poziomowi słabiej rozwiniętych regionów krajów „starej unii”.

CEL NADRZEDNY ROZWOJU MAZOWSZA

ZA PRIORYTETOWY CEL STRATEGICZNY PRZYJĘTO ROZWÓJ PRODUKCJI UKIERUNKOWANEJ NA EKSPORT W PRZEMYSŁE ZAAWANSOWANYCH I ŚREDNIOZAAWANSOWANYCH TECHNOLOGII ORAZ W PRZEMYSŁE I PRZETWÓRSTWIE ROLNO-SPOŻYWCZYM.

JEGO OSIĄGNIĘCIE WYMAGA REALIZACJI DZIAŁAŃ W NASTĘPUJĄCYCH KIERUNKACH:

- **TWORZENIE WARUNKÓW DO GENEROWANIA I ABSORPCJI INNOWACJI;**
- **ROZWÓJ PRODUKCJI: TWORZENIE WARUNKÓW PRZYJAZNYCH DLA INWESTORÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW;**
- **WSPIERANIE TWORZENIA I ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW PRODUKCYJNYCH;**
- **UMIĘDZYNARODOWIENIE GOSPODARSTWA;**
- **TWORZENIE WARUNKÓW DO ZWIĘKSZENIA INWESTYCJI POZAROLNICZYCH – GŁÓWNIEM W PRZEMYSŁE ROLNO-SPOŻYWCZYM.**

Można uznać, iż „Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025” sytuuje się w szerokim spektrum celu nadrzędnego strategii województwa mazowieckiego zakładając podjęcie działań mających silny wpływ na równowagę rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Należy uznać, że realizacja celów przedmiotowej „Strategii” znacząco zwiększy atrakcyjność zamieszkania i inwestowania w obszarze metropolitalnym.

W ramach Celu strategicznego "**Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii**" wymienić należy następujące działania, które będą spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Czosnów:

- *Wykorzystanie i wzmocnienie specjalizacji regionalnych;*
- *Rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych – Warszawa jako ośrodek stołeczny;*
- *Wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych;*
- *Restrukturyzacja miast tracących funkcje gospodarcze;*
- *Wzmocnienie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich;*
- *Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług.*

W ramach celu strategicznego "**Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego**" wymienić należy następujące działania, będą spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Czosnów:

- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu;
- Zwiększenie spójności wewnątrzregionalnej – koncentracji na najbardziej zapóźnionych podregionach;
- Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców;
- Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowania ładu przestrzennego;

- Udrożnienia systemu tranzytowego.

W ramach Celu strategicznego "**Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki**" wymienić należy następujące działania, będą spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Czosnów:

- *Rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego;*
- *Aktywizacji rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej;*
- *Rozwoju priorytetowych dla regionu dziedzin nauki;*
- *Wzrostu wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej;*
- *Przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna;*
- *Wyrównania szans edukacyjnych;*
- *Podnoszenia standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.*

Uzupełnieniem powyższych celów strategicznych są dwa ramowe cele strategiczne. Pierwszy z nich "**Zapewnienie gospodarce zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska**" jest zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Czosnów, gdyż zakłada realizację następujących działań:

- *Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie;*
- *Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji;*
- *Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska;*
- *Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej;*
- *Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym;*
- *Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń;*
- *Produkcja energii ze źródeł odnawialnych.*

Drugi cel ramowy "**Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia**" jest zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Czosnów, gdyż zakłada realizację następujących działań:

- *Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu;*
- *Upowszechnienie kultury i twórczości;*
- *Wspierania rozwoju przemysłu kreatywnego;*

• *Wykorzystania dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej.*

Realizacja „Strategii rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025” nie tylko zwiększy spójność społeczną obszaru gminy, ale również wpłynie korzystnie na sytuację demograficzną Gminy Czosnów w długim okresie. Istotnym problemem rozwoju Mazowsza jest konieczność pogodzenia szybkiego tempa rozwoju metropolii warszawskiej z jednoczesną potrzebą zwiększenia spójności regionu, modernizacji i rozbudowy sieci komunikacyjnej oraz poprawy warunków życia mieszkańców obszarów pozametropolitalnych. Brak odpowiednio zaprogramowanych kompleksowych działań w tej sytuacji grozić może nawet zapaścią społeczno-gospodarczą obszarów peryferyjnych. Dualizm Mazowsza, przy braku równowagi potencjałów rozwojowych Warszawy i terenów sąsiednich skutkuje obecnie przewagą migracji z terenów uboższych nad procesami „rozprzestrzeniania” pozytywnych efektów rozwoju z Warszawy na otoczenie.

Przedmiotowa „Strategia” jest częścią działań zapewniających wewnętrzną integrację regionu, przy optymalizacji wykorzystania przestrzeni i zachowania funkcji ekologicznych środowiska kulturowego i przyrodniczego. Są to działania kierunkowo zgodne z polityką regionalną Unii Europejskiej.

„Strategia rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025” jest również komplementarna z następującymi kierunkami działań i działania SRWM do 2030 roku:

KIERUNKI DZIAŁAŃ I DZIAŁANIA WYZNACZONE W SRWM DO 2030 ROKU	CELE KOMPLEMENTARNE W STRATEGII ROZWOJU GMINY CZOSNÓW NA LATA 2015-2025
1. Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji <ul style="list-style-type: none">▪ Podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw, szczególnie MŚP▪ Zwiększenie współpracy pomiędzy środowiskami biznesu i nauki oraz samorządem w procesie rozwoju innowacji	<ul style="list-style-type: none">▪ Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej▪ Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
2. Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców <ul style="list-style-type: none">▪ Działania na rzecz rozwoju usług okołobiznesowych dla przedsiębiorców oraz rozwój systemów poręczeń kredytowych i pożyczek, szczególnie dla przedsięwzięć innowacyjnych	<ul style="list-style-type: none">▪ Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej▪ Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym▪ Osiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju
3. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych <ul style="list-style-type: none">▪ Wsparcie dla firm produkcyjnych inwestujących w nowe miejsca pracy, w tym tworzących i rozwijających jednostki B+R▪ Wspieranie kluczowych dla rozwoju przemysłu przedsiębiorstw oraz instytucji B+R+W	<ul style="list-style-type: none">▪ Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej▪ Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym▪ Osiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju
4. Umiejdzynarodowienie gospodarcze <ul style="list-style-type: none">▪ Zwiększenie potencjału eksportowego przedsiębiorstw▪ Dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none">▪ Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
6. Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych <ul style="list-style-type: none">▪ Wspieranie lokalnych specjalizacji gospodarczych▪ Wspieranie powstawania i rozwoju klastrów oraz sieci współpracy między przedsiębiorstwami	<ul style="list-style-type: none">▪ Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym▪ Osiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju

8. Warszawa jako ośrodek stołeczny – rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych <ul style="list-style-type: none">Wzmacnianie funkcji metropolitalnych	<ul style="list-style-type: none">Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
11. Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich <ul style="list-style-type: none">Tworzenie sieci współpracy i klastrów wiejskich rozwijających specjalizacje branżowePoprawa efektywności ekonomicznej i innowacyjności sektora rolnego, w tym poprzez rozwój rolnictwa ekologicznegoWspieranie inwestycji w infrastrukturę ułatwiającą prowadzenie działalności gospodarczejRozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none">Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnymPoprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie
12. Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług <ul style="list-style-type: none">Poprawa dostępności teleinformatycznejWspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskichWsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności	<ul style="list-style-type: none">Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnymOsiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju
13. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu <ul style="list-style-type: none">Zwiększenie konkurencyjności transportu kolejowego względem drogowego, w tym poprzez poprawę jakości infrastruktury, taboru i usługDostosowanie parametrów, standardów technicznych i przebiegu dróg do ich funkcjiIntegracja systemów transportowych i rozwój transportu kombinowanego towarówRozwój transportu szynowego, w tym budowa nowych liniiUdrożnienie warszawskiego węzła TEN-T	<ul style="list-style-type: none">Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnymOsiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwojuPoprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie
15. Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców <ul style="list-style-type: none">Usprawnienie i rozbudowa multimodalnego transportu zbiorowego oraz wspieranie proekologicznych rozwiązań w transporcie publicznymZwiększenie udziału ruchu pieszego i rowerowego w ogóle podróży	<ul style="list-style-type: none">Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnymOsiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju
16. Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego <ul style="list-style-type: none">Tworzenie spójnej, harmonijnej oraz uporządkowanej przestrzeni i urbanistycznie sieci osadniczej	<ul style="list-style-type: none">Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnymOsiągnięcie ładu przestrzennego w warunkach dynamicznego rozwoju
18. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego <ul style="list-style-type: none">Kształcenie zawodowe młodzieżyKształcenie ustawiczne i podnoszenie kwalifikacji zawodowychZwiększenie potencjału dydaktycznego uczelni wyższych oraz naukowo-badawczego regionuBudowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnejDostosowywanie systemów kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy	<ul style="list-style-type: none">Budowa społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznychPoprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie
21. Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej <ul style="list-style-type: none">Wspieranie reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwaWspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia	<ul style="list-style-type: none">Budowa społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznychPoprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie
22. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna <ul style="list-style-type: none">Przeciwdziałanie bezrobociu i łagodzenie skutków bezrobociaPrzeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej	<ul style="list-style-type: none">Budowa społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznychPoprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminie
25. Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie <ul style="list-style-type: none">Rozwój i proekologiczna modernizacja instalacji do produkcji energii elektrycznej i ciepłej w regionie, w tym zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnychPodnoszenie efektywności energetycznej	<ul style="list-style-type: none">Przejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
27. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska	<ul style="list-style-type: none">Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminiePrzejęcie na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej

28. Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej	<ul style="list-style-type: none">Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminiePrzejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej
29. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym <ul style="list-style-type: none">Zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałanie osuwiskom	<ul style="list-style-type: none">Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
30. Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń	<ul style="list-style-type: none">Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminiePrzejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
31. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych <ul style="list-style-type: none">Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskichPoprawa bezpieczeństwa zasilania w energię miast poprzez budowę i modernizację lokalnych instalacji do produkcji energii ze szczególnym uwzględnieniem technologii kogeneracji i poligeneracji oraz wykorzystania OZE	<ul style="list-style-type: none">Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminiePrzejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznejRozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
32. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu	<ul style="list-style-type: none">Poprawa bytowo-komunalnych warunków życia w gminiePrzejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej

10.2.2 Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025 w sposób bezpośredni odpowiada zapisom zatwierdzonego w lutym 2015 r. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Główną osią programu jest wsparcie przedsiębiorczości, w tym rozwój innowacji oraz badań i rozwoju - jest to również jeden z głównych kierunków strategicznych działań gminy Czosnów. Drugim filarem RPO jest wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, co również jest strategicznym wyzwaniem gminy usankcjonowanym w niniejszej Strategii. W szczególności cele wyznaczone w niniejszej "Strategii" w bezpośredni sposób wpisują się w cel główny RPOWM oraz w cele strategiczne:

CEL GŁÓWNY: *Inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy.*

- Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach
- Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację
- Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu

10.2.3 Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WOF

Nowe spojrzenie na politykę rozwoju w wymiarze europejskim, krajowym i regionalnym, uwzględniające aspekt terytorialny, daje możliwość wspierania i kształtowania rozwoju różnych typów obszarów. Jednym z nich są obszary miejskie, w największym stopniu przyczyniające się do rozwoju społeczno-gospodarczego Polski i Europy, a wśród nich ośrodki metropolitalne. Metropolie wraz z otoczeniem funkcjonalnym są najważniejszym węzłem w sieci powiązań krajowych i międzynarodowych. ZIT są instrumentem umiejscowionym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (RPO WM 2014-2020), współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównymi kryteriami decydującymi o realizacji przedsięwzięć w formule ZIT są zintegrowany charakter oraz komplementarność.

Celem głównym WOF ZIT jest:

Rozwój i wykorzystanie potencjałów WOF poprzez integrację obszaru i budowanie jego przewag konkurencyjnych w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Cele strategiczne:

1. Zwiększenie korzyści metropolitalnych w sferze społecznej;

Odpowiadające cele "Strategii": Budowa społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznych

2. Wykorzystanie potencjału gospodarczego w konkurencji globalnej;

Odpowiadające cele "Strategii": Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej, Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym

3. Zintegrowanie obszaru i poprawa jakości środowiska.

Odpowiadające cele "Strategii": Rozwój korzystnych infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym, Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, wzrost konkurencyjności, innowacyjności, dywersyfikacja bazy ekonomicznej

10.2.4 Strategia Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030

Strategia Rozwoju Gminy Czosnów jest spójna ze Strategią Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030². Strategia OMW nakreśla główne wyzwania stojące przed gminami OMW w perspektywie do 2030 r. Gmina Czosnów stanowi integralną część aglomeracji warszawskiej, stąd też planowanie jej rozwoju powinno być spójne z dokumentami strategicznymi nie tylko szczebla krajowego i regionalnego, ale również aglomeracyjnego.

² Dokument przygotowany w ramach projektu „Programowanie obszaru metropolitalnego Warszawy” w ramach PO Pomoc Techniczna.

Zgodnie z diagnozą strategiczną przeprowadzoną w 2015 r. dla OMW najważniejszymi problemami/wyzwaniami obszaru są: brak wewnętrznej spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej, brak koordynacji działań samorządów na rzecz poprawy atrakcyjności zamieszkania i poprawy konkurencyjności gospodarki OMW, niewydolność aglomeracyjnego systemu transportowego, głównie na linii dojazdów mieszkańców OMW do Warszawy.

Misją obszaru metropolitalnego jest:

„Podnoszenie jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności w oczach turystów, poprzez kreowanie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych i bogatej oferty kulturalno-rekreacyjnej, stworzenie sprzyjających i unikatowych warunków do efektywnej współpracy pomiędzy biznesem a nauką oraz prowadzenia działalności gospodarczej, zarówno przez inwestorów krajowych, jak i zagranicznych”

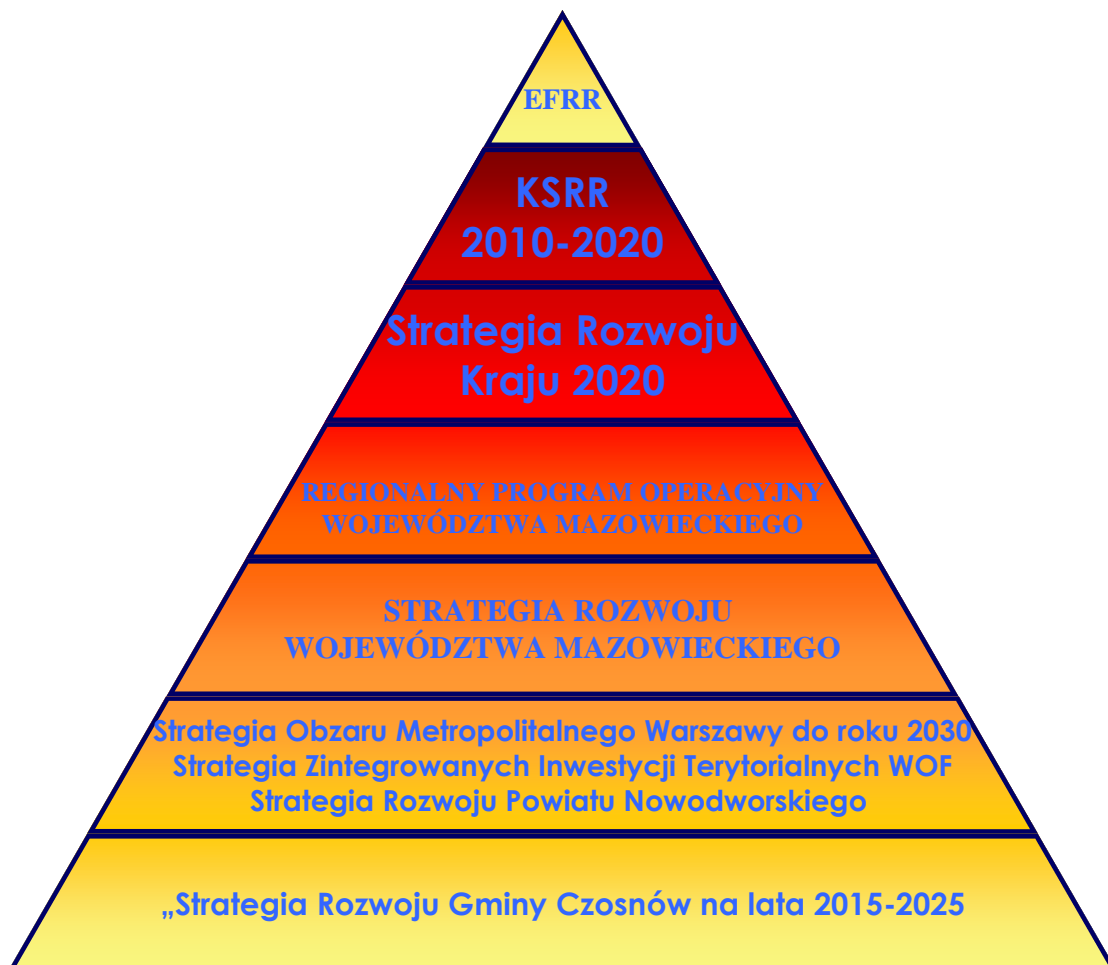
W tak rozumianą misję wpisują się wszystkie cele strategiczne oraz odpowiadające im cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Czostów na lata 2015-2025. Jednym z głównych długoterminowych efektów Strategii jest podniesienie jakości życia mieszkańców gminy oraz wypromowanie gminy jako miejsca o atrakcyjnej ofercie dla potencjalnych inwestorów krajowych i zagranicznych. Z jednej strony gmina Czostów stawia na rozwój przyjaznych warunków do zamieszkania w zadbanej i przyjaznej środowisku okolicy, z drugiej ukierunkowuje się na wsparcie rozwoju terenów inwestycyjnych, głównie wokół DK nr 7 Warszawa – Gdańsk. Ważnym aspektem zasygnalizowanym w Strategii jest konieczność wzmocnienia integracji terenu gminy z OMW. Dotyczy to nie tylko aspektów komunikacyjnych (drogi, ścieżki rowerowe, transport szynowy, budowa węzłów), ale również społecznych i gospodarczych. Jednym z najważniejszych obszarów jest budowa wspólnej oferty gospodarczej i inwestycyjnej dla obszaru OMW i WOF, w ramach której zostaną również opisane i zidentyfikowane najważniejsze możliwości inwestowania kapitału na terenie Gminy Czostów.

Strategia wpisuje się również bezpośrednio we wszystkie zidentyfikowane cele strategiczne OMW, tzn:

- ***Cel 1: Inteligentna, zintegrowana sieć transportu publicznego dla całego obszaru OMW***
- ***Cel 2: Ład przestrzenny, oparty na kompleksowym planowaniu, zapewniającym komplementarność funkcji, estetykę, wykorzystanie istniejących potencjałów oraz uwzględniającym zrównoważony rozwój***
- ***Cel 3: Zintegrowana, atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego, wykorzystująca potencjał przyrodniczy, kulturalny i historyczny OMW***
- ***Cel 4: Atrakcyjne warunki do rozwijania przedsiębiorczości oraz lokowania inwestycji w ramach sieci gospodarek miejskich***

- **Cel 5: Wysoki poziom kapitału ludzkiego oraz zaangażowanie mieszkańców OMW w świadome i zrównoważone kształtowanie metropolii, oparte na idei społeczeństwa obywatelskiego**

Podsumowując należy podkreślić, iż opracowana „Strategia Rozwoju Gminy Czosnów na lata 2015-2025” wpisuje się we wszystkie najważniejsze dokumenty strategiczne, zarówno na poziomie krajowym (SRK 2020) jak i regionalnym (RPO, SRWM). Poniżej przedstawiono schematyczną ramową strukturę powiązań niniejszej „Strategii” z dokumentami strategicznymi wyższych szczebli

11. System wdrażania i monitorowania

Istota systemu monitorowania i ewaluacji

Zarządzanie procesem wdrażania strategii rozwoju gminy wymaga prowadzenia monitorowania realizacji celów i zadań strategicznych oraz ewaluacji zapisów tego dokumentu. Z punktu widzenia zarządzania gminą istotą monitoringu jest gromadzenie, opracowywanie i przekazywanie informacji przydatnych w procesie koordynacji rozwoju. Stąd też przedmiotem monitoringu jest gmina, pojmowane jako spójny system społeczno - ekonomiczno - ekologiczny. Oznacza to, że rozwój będący efektem wdrażania Strategii powinien być ujmowany w następujących płaszczyznach:

- społeczność miejska,
- gospodarka gminy,
- środowisko przyrodnicze,
- infrastruktura.

Głównymi obszarami monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Czosnów są cele i zadania strategiczne wytyczone w strategii. Proces monitorowania ma polegać na systematycznych obserwacjach zmian zachodzących w ramach poszczególnych celów i zadań wyznaczonych w Strategii.

System monitorowania i ewaluacji oparty będzie na monitorowaniu operacyjnym i strategicznym.

Na poziomie operacyjnym monitoring stanu wdrażania strategii rozwoju gminy przeprowadzany będzie na podstawie dwuletnich raportów opisujących działania podejmowane w zakresie realizacji zadań strategicznych. Raporty te przygotowywane będą przez wydziały merytoryczne Urzędu Gminy odpowiedzialne za prowadzenie działań w ramach wyznaczonych zadań strategicznych. Monitoring na poziomie operacyjnym może stać się podstawą dokonania aktualizacji strategii, jeśli na podstawie przedstawionych informacji uwidoczni się taka potrzeba. Na poziomie strategicznym ocena wdrażania strategii rozwoju gminy przeprowadzana będzie na podstawie raportu o stanie gminy przygotowywanego w cyklach czteroletnich. Ocena taka będzie stanowiła podstawę dokonania planowej aktualizacji strategii.

Monitoring operacyjny

Celem monitoringu operacyjnego będzie określenie stopnia realizacji zadań zapisanych w strategii. Monitoring taki winien być prowadzony częściej niż monitoring strategiczny. Monitoring taki nie powinien być dokonywany rzadziej niż raz na 2 lata.

Najlepszym momentem przystąpienia do analizowania stanu wdrażania strategii są ostatnie miesiące roku kalendarzowego. Jest to istotne z tego względu, że w tym to okresie kończy się procedura aktualizacji.

Oczekiwany przebieg procedury wskazano w tabeli umieszczonej poniżej.

Tabela 12 Etapy przeprowadzania monitoringu operacyjnego

LP.	DZIAŁANIE	Podmioty zaangażowane	WYNIKI I PROCEDURY	TERMIN
1.	Zarządzenie o rozpoczęciu monitoringu	Wójt Gminy	Wskazanie oczekiwanych ustaleń, podmiotów odpowiedzialnych za przeprowadzenie monitoringu, określenie harmonogramu przeprowadzenia monitoringu,	październik-listopad; w okresie co najmniej co dwa lata; zalecane jest przeprowadzanie monitoringu operacyjnego w okresach rocznych
2.	Ogłoszenie rozpoczęcia monitoringu	Zespół zadaniowy wskazany w zarządzeniu Wójta Gminy Czarny Bór lub wyznaczony wydział UG	Przekazanie wydziałom merytorycznym UG oraz – w miarę potrzeby i możliwości – innym podmiotom informacji o rozpoczęciu monitoringu oraz o zakresie oczekiwanych informacji; przekazanie ankiet i formularzy	1 tydzień
3.	Opis stanu realizacji zadań strategii	Wydziały merytoryczne UG przy współpracy innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii	Opis działań podjętych w celu realizacji strategii; opis zagrożeń dla prawidłowej realizacji zadań strategii	2 tygodnie
4.	Przekazanie opisów stanu realizacji strategii zespołowi zadaniowemu	Wydziały merytoryczne UG		
5.	Ocena wyników (porównanie z planem)	Zespół zadaniowy wskazany w zarządzeniu Wójta Gminy Czarny Bór lub wyznaczony wydział UG	Określenie stopnia wykonania przyjętych zapisów strategii; określenie odchyleń	2 tygodnie
6.	Identyfikacja i analiza przyczyn odchyleń	Zespół zadaniowy wskazany w zarządzeniu Wójta Gminy Czarny Bór lub wyznaczony wydział UG	Ocena rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami oraz poszukiwanie i określenie przyczyn zaistniałej sytuacji	
7.	Planowanie korekty	Wójt Gminy na podstawie zaleceń zespołu zadaniowego wskazanego w zarządzeniu Wójta lub wyznaczonego wydziału UG	Zalecenia co do zmiany dotychczasowych metod realizacji bądź sugestie do wprowadzenia nowych; określenie i akceptacja działań korygujących	1 tydzień
8.	Przekazanie zalecanych korekt	Zespół zadaniowy wskazany w zarządzeniu Wójta Gminy Czarny Bór lub wyznaczony wydział UG	Przekazanie informacji o zauważonych niedociągnięciach, problemach oraz o zalecanych sposobach rozwiązania problemów do „aktorów” strategii	
9.	Przedłożenie sprawozdania z monitoringu dla Rady Gminy	Wójt Gminy	Celem sprawozdania będzie powiadomienie Rady o stanie wdrażania strategii rozwoju oraz o dostrzeżonych przy jej wdrażaniu problemach	w terminie kolejnego posiedzenia Rady, chyba że Rada postanowi o innym terminie

Monitoring operacyjny nie prowadzi wprost do aktualizacji zapisów strategii. Jeżeli jednak w toku dokonywania tego monitoringu wskazana zostanie potrzeba uzupełnienia lub zmiany dokumentu, która będzie istotna z punktu widzenia osiągania wizji gminy, Wójt Gminy Czosnów, posługując się opinią zespołu zadaniowego, winien zwrócić się do Rady Gminy z projektem uchwały o dokonanie aktualizacji strategii. Należy wówczas zastosować się do trybu prac przewidzianego dla etapu aktualizowania strategii w ramach monitoringu strategicznego.

Monitoring strategiczny

W przeciwieństwie do monitoringu operacyjnego, zadaniem monitoringu strategicznego jest umożliwienie oceny realizacji strategii z punktu widzenia jej dopasowania do rzeczywistych potrzeb gminy oraz stopnia wypełniania przez nią celów strategicznych służących realizacji wizji Gminy Czosnów zapisanej w tym dokumencie.

Jako perspektywę czasową do przeprowadzenia takiego monitoringu wskazać należy okres czteroletni. Uznać również należy, że w latach gdy monitoring taki jest przeprowadzany, zastępuje on monitoring operacyjny.

Monitoring strategiczny może stać się podstawą aktualizacji strategii. Uznać bowiem należy, że w okresie kilkuletnim pojawią się na tyle istotne zmiany w sytuacji lokalnej społeczności, że przydatnym będzie dokonanie zmian w zapisach dokumentu.

Procedurę przeprowadzania monitoringu strategicznego przedstawiono w tabeli.

Tabela 13 Etapy przeprowadzania monitoringu strategicznego

LP.	DZIAŁANIE	AKTORZY	WYNIKI I PROCEDURY	TERMIN
1.	Zarządzenie o rozpoczęciu monitoringu	Wójt Gminy Czosnów	Wskazanie oczekiwanych ustaleń, podmiotów odpowiedzialnych za przeprowadzenie monitoringu, określenie harmonogramu przeprowadzenia monitoringu,	październik-listopad; w okresie co najmniej co cztery lata
2.	Ogłoszenie rozpoczęcia monitoringu	Wydziały merytoryczne UG przy współpracy innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii	Przekazanie wydziałom merytorycznym UG oraz – w miarę potrzeby i możliwości – innym podmiotom informacji o rozpoczęciu monitoringu oraz o zakresie oczekiwanych informacji; przekazanie ankiet i formularzy	1 tydzień
3.	Opis stanu realizacji zadań strategii	Wydziały merytoryczne UG przy współpracy innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii	Opis działań podjętych w celu realizacji strategii; opis zagrożeń dla prawidłowej realizacji zadań strategii	2 tygodnie
4.	Przekazanie opisów stanu realizacji strategii zespołowi zadaniowemu	Wydziały merytoryczne UG		
5.	Przygotowanie raportu o stanie realizacji strategii oraz raportu o	Wydziały merytoryczne UG przy współpracy innych podmiotów	Określenie stopnia wykonania przyjętych zapisów strategii; określenie odchyień, ocena stopnia	4 tygodnie

	stanie gminy	zaangażowanych we wdrażanie strategii	rozbieżności, określenie sytuacji Gminy z punktu widzenia warunków życia w nim (z wykorzystaniem analizy statystycznej opisanej dalej)	
6.	Dyskusja nad raportami	Zespół zadaniowy	Celem dyskusji jest podjęcie decyzji co do zakresu potrzebnych prac nad aktualizacją strategii, w przypadku podjęcia decyzji o konieczności dokonania aktualizacji, należy zastosować się do punktów kolejnych, w przypadku decyzji o niedokonywaniu aktualizacji należy zakończyć monitoring w trybie przewidzianym dla monitoringu operacyjnego w punktach 5 i następujących	
7.	Prace studyjne nad zapisami strategii	Zespół zadaniowy przy wsparciu wydziałów merytorycznych UG	Analiza zapisów strategii w części dotyczącej celów pośrednich i zadań strategicznych a także zapisów zadań operacyjnych służących realizacji zadań strategicznych, wskazanie potrzebnych zmian, dyskusja nad proponowanymi zmianami	1 miesiąc
8.	Przygotowanie aktualizacji strategii	Wydziały merytoryczne UG przy współpracy innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii	Aktualizacja zapisów strategii powinna być wykonana na podstawie ustaleń zespołu zadaniowego	1 miesiąc
9.	Przyjęcie aktualizacji przez zespół zadaniowy	Zespół zadaniowy	Przyjęcie tekstu, który zostanie przedłożony pod obrady Rady Gminy	
10.	Przedłożenie aktualizacji Radzie Gminy	Wójt Gminy	Przedłożenie dokumentu pod obrady Rady Gminy	3 tygodnie przed terminem sesji Rady Gminy
11.	Przyjęcie aktualizacji przez Radę	Rada Gminy	Podjęcie uchwały w sprawie aktualizacji strategii rozwoju	W terminie sesji Rady Gminy

Analiza wpływu strategii na sytuację gminy

Proces monitoringu strategicznego powinien uwzględniać możliwie dużo informacji na temat wpływu wdrażania danego dokumentu strategicznego na sytuację gminy i jego mieszkańców. W takich analizach należy uwzględnić następujące aspekty:

- a) powiększanie zasobów / kompetencji gminy,
- b) wspieranie wzrostu gospodarczego,
- c) przeciwdziałanie bezrobociu,
- d) przyciąganie środków zewnętrznych (publicznych i prywatnych),
- e) wzrost konkurencyjności / atrakcyjności gminy,
- f) podnoszenie dostępności do zasobów społecznie użytecznych,
- g) procesy innowacyjne.

Z uwagi na zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy system monitoringu powinien zatem funkcjonować również w oparciu o zbiór informacji wynikających ze standardów opisu przyjętych przez Eurostat dla regionów poziomu NUTS IV (powiat) i NUTS V (gmina).

Zasadniczym celem wykonywania analiz statystycznych obrazujących sytuację gminy jest otrzymanie mierzalnych wyników progresji osiągnięcia celów strategii. Stwarza to konieczność opracowania wskaźników agregujących, na poziomie strategicznym, wyniki działań podejmowanych na rzecz rozwoju regionu w ramach opracowanej Strategii. Do oceny sytuacji gminy pomocne będzie wykorzystanie zestawu wskaźników dopasowanych do listy celów i zadań.

12. Spis map, tabel, wykresów

Mapy

Mapa 1: Podział administracyjny – powiat nowodworski.....	12
Mapa 2: Gmina Czosnów i jej granice	13
Mapa 3: Plan Gminy Czosnów	13

Tabele

Tabela 1 Ludność w wieku przedprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2007 – 2013).....	20
Tabela 2: Ludność w wieku poprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2007-2013).....	21
Tabela 3: Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów (przewaga procentowa ludności w wieku przedprodukcyjnym nad ludnością w wieku poprodukcyjnym w latach 2007-2013)	22
Tabela 4: Sieć ścieżek rowerowych w Gminie Czosnów w latach 2007-2013	24
Tabela 5: Sieć wodociągowa w Gminie Czosnów w latach 2007-2013	25
Tabela 6: Sieć kanalizacji w Gminie Czosnów w latach 2007-2013.....	26
Tabela 7: Przeciętna powierzchnia użytkowa w Gminie Czosnów w latach 2007-2013	30
Tabela 8: Wykaz placówek oświatowych w Gminie Czosnów (stan na 30 września 2014 r.).....	32
Tabela 9: Pracujący* ogółem w Gminie Czosnów w latach 2005-2013	38
Tabela 10: Bezrobocie na terenie Gminy Czosnów w latach 2003 - 2006.....	39
Tabela 13 Etapy przeprowadzania monitoringu operacyjnego	92
Tabela 14 Etapy przeprowadzania monitoringu strategicznego	93

Wykresy:

Wykres 1: Liczba mieszkańców Gminy Czosnów w latach 2005-2013.....	17
Wykres 2: Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców Gminy Czosnów w latach 2005-2013..	18
Wykres 3: Saldo migracji na 1000 mieszkańców w Gminie Czosnów w latach 2005-2013.....	19
Wykres 4: Ludność Gminy Czosnów wg ekonomicznych grup wieku w latach 2007-2013.	20
Wykres 5 Ludność w wieku przedprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2007 - 2013).....	21
Wykres 6: Ludność w wieku poprodukcyjnym jako odsetek ludności w wieku produkcyjnym (lata 2007 – 2013).....	22
Wykres 7: Wskaźnik perspektywiczności populacji Gminy Czosnów (relacja procentowa ludności w wieku przedprodukcyjnym do ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2005-2013)	23
Wykres 8: Liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10000 mieszkańców gminy Czosnów	42
Wykres 10: Wizja i cele strategiczne	67
Wykres 11: Układ programów operacyjnych w odniesieniu do celów strategii	70
Wykres 12: Program rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej a odpowiadające mu cele strategiczne.....	74
Wykres 13: Program rozwoju i modernizacji systemu dróg i ulic oraz systemu komunikacyjnego gminy a odpowiadające mu cele strategiczne	74
Wykres 14: Program aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społecznych a odpowiadające mu cele strategiczne	75
Wykres 15: Program rozwoju infrastruktury społecznej a odpowiadające mu cele strategiczne	75
Wykres 16: Program wspierania rozwoju gospodarczego a odpowiadające mu cele strategiczne	76
Wykres 17: Program tworzenia ładu przestrzennego wewnątrz gminy i jego otoczeniu metropolitalnym odpowiadające mu cele strategiczne	76